

T.C.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**4-5 YAŞ ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN DUYGU
SOSYALLEŞTİRME DAVRANIŞLARININ ANNE ÇOCUK
İLİŞKİSİ VE ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİLERİ ÜZERİNDEKİ
ROLÜNÜN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şeyma Nur YASLI

Düzce

Haziran, 2022

T.C.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**4-5 YAŞ ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN DUYGU
SOSYALLEŞTİRME DAVRANIŞLARININ ANNE ÇOCUK
İLİŞKİSİ VE ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİLERİ ÜZERİNDEKİ
ROLÜNÜN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şeyma Nur YASLI

Danışman: Doç. Dr. Tuğba Seda ÇOLAK

Düzce

Haziran, 2022

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

4-5 YAŞ ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN DUYGU SOSYALLEŞTİRME DAVRANIŞLARININ ANNE ÇOCUK İLİŞKİSİ VE ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİLERİ ÜZERİNDEKİ ROLÜNÜN İNCELENMESİ

Şeyma Nur Yaslı tarafından hazırlanan tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim/Anasanat Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Tuğba Seda ÇOLAK
Düzce Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Tuğba Seda ÇOLAK
Düzce Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa KOÇ
Düzce Üniversitesi

Doç. Dr. Betül DÜŞÜNCELİ
Sakarya Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 06/06/2022

ÖNSÖZ

Öncelikle değerli tez danışmanım Doç. Dr. Tuğba Seda Çolak'a teşekkürlerimi sunuyorum. Tezi artık ilerletemeyeceğim dediğim noktada bana olan inancını hissettiğim için şuan bu teşekkür yazısını yazabiliyorum. Sizin güveniniz, inancınız ve hoşgörünüz olmasaydı bu tez olmazdı, bana kattığınız her şey için sonsuz teşekkürler.

Sakarya Üniversitesi lisans eğitimde de kendisinden ders alma şansına sahip olduğum kıymetli Prof. Dr. Mustafa Koç'a çok teşekkür ederim. Her dersin sonunda bizlere söylediğiniz gibi, iyiki varsınız.

Tez yazma sürecimde kendisini çokça ihmal ettiğim buna rağmen her türlü desteği ile yanımda olan, güzel kalpli dostum Hadiye'ye sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Ne yapmış olursam olayım, ne karar vermişsem vereyim her koşulda yanımda olacağını bilmek bana güç veriyor. Birlikte özgürce vakit geçirebileceğimiz günler geldi, planlarımızı uyguluma aşamasına geçebiliriz artık. Yüksek lisans sürecinde tanıştığım, arkadaşlığıyla yanımda olan, sevincimizi üzüntümüzü, kaygımızı birbirimizle paylaştığımız, yüksek lisans sürecimi şenlendiren canım Sümeyye'ye teşekkür ediyorum, iyiki tanıdım seni. Birlikte çayımızı, kahvemizi (yanında kek, pasta, kurabiye ve cips de olabilir her neyse bunu düşünüyoruz) yanımıza alıp başka hiçbir şey düşünmeden yalnızca denizi izleyeceğimiz ve başka pekçok şey yapacağımız günlere çok az kaldı. Yoğun çalışma aralarımnda bana kahvesiyle eşlik eden, daha sonraları ise karnındaki minikle eşlik eden canım Güldane'ye teşekkürler. Buluşma tekliflerini kabul edemediğim zaman beni anlayışla karşılayan ve dualarını hep kalbimde hissettiğim canım Saadet'e teşekkür ediyorum.

Pekçok şeye aynı anda yetişmeye çalışan, fiziksel olarak çok yorulduğum, uykusuz kaldığım zamanlarda tezin benden daha önemli olmadığını bana hatırlatan, benim için sevinen, endişelenen canım anneme teşekkürler. Yüzümü görmeye hasret kalan, tez bitti dediğimde benimle birlikte rahatlayan babama, ablama çokça teşekkürler. Veri toplama sürecinde bana destek olan Şebnem'e ve adını anmadığım diğer tüm yakınlarıma teşekkürler. Araştırmaya katılan tüm annelere de ayrıca teşekkür ediyorum.

En kocaman teşekkür de sana minik yeğenim. Ben odamda çalışırken odamın kapısını açtığımda ara verdiğimde oynayabiliriz dediğim zaman ara vermeme beklediğin ve bekleyemediğin her an için teşekkürler.

ÖZET

4-5 YAŞ ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN DUYGU SOSYALLEŞTİRME DAVRANIŞLARININ ANNE ÇOCUK İLİŞKİSİ VE ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİLERİ ÜZERİNDEKİ ROLÜNÜN İNCELENMESİ

YASLI, Şeyma Nur

Yüksek Lisans, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Tuğba Seda ÇOLAK

Haziran, 2022, xii+174 Sayfa

Bu çalışmada annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının, anne çocuk ilişkisi ve çocukların sosyal becerileri üzerindeki rolünü incelemek amaçlanmaktadır. Aynı zamanda annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının, anne çocuk ilişkisinin ve çocukların sosyal becerilerinin demografik değişkenlere (çocukların cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, nesneye bağlanma durumu ve anne yaşı, eğitim durumu, çocuk psikolojisi ile ilgili yayın ve eğitimleri takip etme sıklığı) göre farklılaşma durumunun incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden “ilişkisel tarama yöntemi” kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 4-5 yaş çocuğu olan annelerden veri toplanmıştır. Veri toplama sürecinde annelerin ve çocukların demografik bilgilerini tespit etmek için “Kişisel Bilgi Formu”, annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarını belirlemek için “Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği”, çocukların sosyal becerilerini tespit etmek için “Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi-Derecelendirme Ölçeği Okul Öncesi Versiyonu Aile Formu” ve anne çocuk arasındaki ilişkiyi belirlemek içinse “Çocuk Anne-Baba İlişki Ölçeği Anne Formu”, kullanılmıştır. Elde edilen verileri analiz etmek üzere SPSS.26 paket programı kullanılarak bağımsız örneklem t testi, tek yönlü ANOVA analizi, pearson korelasyon katsayısı ve regresyon analizi yapılmıştır.

Araştırma sonucuna göre annelerin bazı duygu sosyalleştirme davranışları çocukların yaşına, annenin yaşına, annenin eğitim durumuna, kardeş sayısına, nesneye bağlanma durumuna ve annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre farklılaşmaktadır. Anne çocuk ilişkisi annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre farklılaşmaktadır. Çocukların sosyal beceriler alt

boyutları çocukların cinsiyetine, yaşına, annenin yaşına, annenin eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir. Yapılan regresyon analizinde annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının anne çocuk arasındaki ilişkiyi ve çocukların sosyal becerilerini yordadığı görülmüştür. Elde edilen bulgular literatürdeki çalışmalar dikkate alınarak tartışılmıştır. Bulgulardan yola çıkarak ileride yapılacak çalışmalar için, ebeveynler için ve alanda çalışan uzmanlar için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: duygu sosyalleştirme, sosyal beceri, anne çocuk ilişkisi, nesneye bağlanma

ABSTRACT

THE ROLE OF EMOTIONAL SOCIALIZATION BEHAVIORS OF 4-5 YEARS CHILDREN ON MOTHER-CHILD RELATIONS AND CHILDREN'S SOCIAL SKILLS

YASLI, Şeyma Nur

Master Department of Educational Sciences

Guidance and Psychological Counseling Program

Thesis Supervisor: Doç. Dr. Tuğba Seda ÇOLAK

June, 2022, xii+174 Pages

In this study, it is aimed to examine the role of mothers' emotional socialization behaviors on mother-child relationship and children's social skills. At the same time, it is aimed to examine the differentiation status of mothers' emotional socialization behaviors, mother-child relationship and children's social skills according to demographic variables (children's gender, age, number of siblings, object attachment status and mothers' age, educational status, frequency of following publications and trainings on child psychology). Relational survey method, one of the quantitative research methods, was used in this research. Within the scope of the research, data were collected from the mothers of 4-5 year old children. In the data collection process, "Personal Information Form" to determine the demographic information of mothers and children, "Scale for Coping with Negative Emotions of Children" to determine the emotional socialization behaviors of mothers, "Social Skills Development System-Rating Scale Preschool Version" to determine the social skills of children. "Child-Parent Relationship Scale-Mother Form" was used to determine the relationship between mother and child. Independent sample t-test, one-way ANOVA analysis, pearson correlation coefficient and regression analysis were performed using the SPSS.26 package program to analyze the obtained data.

According to the results of the research, some emotional socialization behaviors of the mothers differ according to the age of the children, the age of the mother, the education level of the mother, the number of siblings, the attachment to the object and the

frequency of the mothers following the sources related to child psychology. Children's social skills sub-dimensions differ according to children's gender, age, mother's age, and mother's education level. In the regression analysis, it was seen that the emotional socialization behaviors of the mothers predicted the mother-child relationship and the social skills of the children. The findings were discussed by considering the studies in the literature. Based on the results obtained, suggestions for future studies, for parents and for psychological counselors are presented.

Keywords: emotion socialization, social skills, mother-child relationship, object attachment

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3. Araştırmanın Önemi.....	7
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
1.5. Tanımlar	10
BÖLÜM 2	12
2. LİTERATÜR.....	12
2.1. Sosyalleşme.....	12
2.2. Duygu Sosyalleştirme.....	12
2.2.1. Duygu Sosyalleştirme ile İlgili Kuramlar ve Modeller.....	13
2.2.2. Duygu Sosyalleştirme Davranışları.....	17
2.2.3. Duygu Sosyalleştirme ile İlişkili Kavramlar	20
2.2.4. Duygu Sosyalleştirme ile İlgili Araştırmalar	23
2.3. Sosyal Beceri	27
2.3.1. Sosyal Becerilerin Tanımlanması.....	28
2.3.2. Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması	28
2.3.3. Sosyal Becerilerle İlgili Yapılan Araştırmalar	30
2.4. Anne Çocuk İlişkisi.....	35
2.4.1. Nesne İlişkileri Teorisi	35
2.4.1.1. Winnicott	36
2.4.1.2. Melanie Klein	36
2.4.1.3. Mahler.....	38
2.4.2. Bağlanma Teorisi.....	39
2.4.3. Ebeveyn Çocuk İlişkisi ile İlgili Araştırmalar	42
2.5. Geçiş Nesnesi	43
2.5.1. Geçiş Nesnesinin Özellikleri	45
2.5.2. Geçiş Nesnesi ile İlgili Araştırmalar	46
BÖLÜM 3	51
3. YÖNTEM	51

3.1.	Araştırma Modeli	51
3.2.	Evren ve Örneklem.....	51
3.3.	Veri Toplama Araçları.....	51
3.3.1.	Kişisel Bilgi Formu	52
3.3.2.	Çocukların Olumsuz Duygularıyla Başa Çıkma Ölçeği	52
3.3.3.	Çocuk Anne-Baba İlişki Ölçeği Anne Formu	53
3.3.4.	Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi-Derecelendirme Ölçeği Okul Öncesi Versiyonu Aile Formu	54
3.4.	Verilerin Toplanması	55
3.5.	Verilerin Analizi	55
BÖLÜM 4		59
4.	BULGULAR.....	59
4.1.	Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	59
4.1.1.	Çocuğun Cinsiyetine İlişkin Bulgular	59
4.1.2.	Çocuğun Yaşına İlişkin Bulgular	60
4.1.3.	Annenin Yaşına İlişkin Bulgular	62
4.1.4.	Annenin Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular	63
4.1.5.	Çocuğun Kardeş Sayısına İlişkin Bulgular	66
4.1.6.	Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna İlişkin Bulgular	68
4.1.7.	Annelerin Çocuk Psikolojisi ile İlgili Yayınları Takip Etme Sıklığına İlişkin Bulgular ..	72
4.2.	Anne Çocuk İlişkisinin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular	75
4.2.1.	Çocuğun Cinsiyetine İlişkin Bulgular	75
4.2.2.	Çocuğun Yaşına İlişkin Bulgular	76
4.2.3.	Annenin Yaşına İlişkin Bulgular	76
4.2.4.	Annenin Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular	77
4.2.5.	Çocuğun Kardeş Sayısına İlişkin Bulgular	78
4.2.6.	Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna İlişkin Bulgular	78
4.2.7.	Annelerin Çocuk Psikolojisi ile İlgili Yayınları Takip Etme Sıklığına İlişkin Bulgular ..	80

4.3. Çocukların Sosyal Becerilerinin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular	81
4.3.1. Çocuğun Cinsiyetine İlişkin Bulgular	81
4.3.2. Çocuğun Yaşına İlişkin Bulgular	83
4.3.3. Annenin Yaşına İlişkin Bulgular	85
4.3.4. Annenin Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular	87
4.3.5. Çocuğun Kardeş Sayısına İlişkin Bulgular	89
4.3.6. Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna İlişkin Bulgular	91
4.3.7. Annelerin Çocuk Psikolojisi ile İlgili Yayınları Takip Etme Sıklığına İlişkin Bulgular ..	94
4.4. Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının, Anne Çocuk İlişisini ve Çocukların Sosyal Becerilerini Yordamasına İlişkin Bulgular	96
4.4.1. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar.....	96
4.4.2. Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının, Anne Çocuk İlişisini Yordamasına İlişkin Sonuçlar	100
4.4.3. Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının, Çocukların Toplam Sosyal Becerilerini Yordamasına İlişkin Sonuçlar	102
4.4.4. Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının ve Anne Çocuk İlişisinin, Çocukların Toplam Sosyal Becerilerini Birlikte Yordamasına İlişkin Sonuçlar	103
BÖLÜM 5	104
5. SONUÇLAR.....	104
6. KAYNAKÇA.....	130

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Veri Toplama Araçlarından Elde Edilen Bulgulara Dair Betimsel İstatistikler	56
Tablo 2. Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların t-Testi Sonuçları	59
Tablo 3. Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların t-Testi Sonuçları	60
Tablo 4. Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların Annenin Yaşına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	62
Tablo 5. Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların Annenin Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	63
Tablo 6. Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocukların Kardeş Sayısına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	66
Tablo 7. Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna Göre Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin t-Testi Sonuçları	69
Tablo 8. Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocukların Bağlandığı Nesne Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	70
Tablo 9. Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların Annelerin Çocuk Psikolojisiyle İlgili Kaynakları Takip Etme Sıklığına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	72
Tablo 10. Çocuğun Cinsiyetine Göre Anne Çocuk İlişki Ölçeğine Ait Puanların t-Testi Sonuçları	75
Tablo 11. Çocuğun Yaşına Göre Anne Çocuk İlişki Ölçeğine Ait Puanların t-Testi Sonuçları	76

Tablo 12. Annenin Yaşına Göre Anne Çocuk İlişki Ölçeğine Ait Puanların Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	76
Tablo 13. Annenin Eğitim Durumuna Göre Anne Çocuk İlişki Ölçeğine Ait Puanların Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	77
Tablo 14. Çocuğun Kardeş Sayısına Göre Anne Çocuk İlişki Ölçeğine Ait Puanların Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	78
Tablo 15. Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna Göre Anne Çocuk İlişkisine Ait Puanların t-Testi Sonuçları	79
Tablo 16. Anne Çocuk İlişki Ölçeğine Ait Puanların Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	79
Tablo 17. Anne Çocuk İlişki Ölçeğine Ait Puanların Annelerin Çocuk Psikolojisiyle İlgili Kaynakları Takip Etme Sıklığına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	80
Tablo 18. Çocukların Sosyal Becerileri Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t-Testi Sonuçları	81
Tablo 19. Çocukların Sosyal Becerileri Puanlarının Yaşlarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t-Testi Sonuçları	83
Tablo 20. Çocukların Sosyal Becerilerinin Annenin Yaşına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	85
Tablo 21. Çocukların Sosyal Becerilerinin Annenin Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	87
Tablo 22. Çocukların Sosyal Becerilerinin Kardeş Sayısına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	89
Tablo 23. Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna Göre Çocukların Sosyal Becerilerine Ait Puanların t-Testi Sonuçları	91
Tablo 24. Çocukların Sosyal Becerilerinin Çocuğun Bağlandığı Nesne Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	92
Tablo 25. Çocukların Sosyal Becerilerinin Annelerin Çocuk Psikolojisiyle İlgili Kaynakları Takip Etme Sıklığına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	94

Tablo 26. Araştırmada Ele Alınan Duygu Sosyalleştirme Alt Boyutları, Anne Çocuk İlişkisi Alt Boyutları ve Sosyal Beceri Alt Boyutları Arasındaki İlişkilere Dair Pearson Momentler Korelasyon Katsayıları Analizine İlişkin Sonuçlar	97
Tablo 27. atışmanın Yordanan Değişken Olarak İncelendiği oklu Regresyon Analizine İlişkin Sonuçlar	100
Tablo 28. İlişki Toplam Puanının Yordanan Değişken Olarak İncelendiği oklu Regresyon Analizine İlişkin Sonuçlar	101
Tablo 29. Sosyal Beceri Toplam Puanının Yordanan Değişken Olarak İncelendiği oklu Regresyon Analizine İlişkin Sonuçlar	102
Tablo 30. Sosyal Beceri Toplam Puanının Yordanan Değişken Olarak İncelendiği oklu Regresyon Analizine İlişkin Sonuçlar	103

EKLER LİSTESİ

EK-1: Etik Kurul İzni

EK-2: Kişisel Bilgi Formu

EK-3: Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği İzni

EK-4: Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi-Derecelendirme Ölçeği Okul Öncesi
Versiyonu Aile Formu İzni

EK-5: Çocuk Anne-Baba İlişki Ölçeği Anne Formu İzni

BÖLÜM 1

Bu bölümde sırasıyla problem durumu, alt problemler, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ve bazı kavramlara ilişkin tanımlara yer verilmiştir.

1. GİRİŞ

1.1. Problem

İnsan yavrusu doğum kanalından geçebilmek için beyin gelişimi tamamlanmadan doğar ve beyin gelişimi doğumla birlikte devam eder (Eşel, 2010; Moffett ve Aldridge, 2014). Bu sebeple bebekler doğduğunda hayatta kalabilmek için tümüyle bakım verenlerine bağımlıdır, fiziksel olduğu kadar duygusal olarak da bakım verenlerine bağımlıdır. Büyüdükçe bağımsızlaşmaya başlarlar. Doğum sonrası süreçte gelişmeye devam etmekte olan insanların duygu düzenleme, sosyal beceriler ve yürütücü kontrol gibi işlevlerden sorumlu olan beyin bölgeleri ergenliğin sonuna kadar gelişmeye devam eder (Tierney ve Nelson, 2009). Henüz olumsuz duygularıyla başa çıkmak için gereken donanımına sahip olmayan çocuğun, olumsuz duygularını düzenleyebilmesi ve çevresindekilerle bağ kurabilmesi için gerekli sosyal becerileri kazanmasında bakım verenleri önemli bir role sahiptir (Siegel ve Hartzell, 2003; Tierney ve Nelson, 2009). Küçük yaşlarda olumsuz duygu yaşadığında ebeveyninden ihtiyaç duyduğu desteği alan çocuklar olumsuz duygularıyla baş etme konusunda giderek daha yeterli olacaktır ve kendi kendine duygularıyla baş etmede daha iyi olacaktır (Silkenbeumer vd., 2016).

Çocuklar duygular hakkında ilk bilgileri en yakın çevresinden öğrenirler. Duyguların nasıl ifade edileceği, ne anlama geldiği gibi bilgileri ebeveynleri yoluyla edinirler. Çocukların olumsuz duygu yaşadığında ebeveynin gösterdiği tepkinin duygu sosyalleştirmede önemli olduğu düşünülmektedir. Eisenberg ve arkadaşları (1998) duygu sosyalleştirme davranışlarını; modelleme, duygu öğretimi ve çocukların olumsuz duygularına verilen tepkiler olarak tanımlamıştır. Ebeveynlerin kendi duygu ifadeleriyle çocuğa model olması, çocuklarına duygular hakkında bilgi verir. Ebeveynler çocukların duygular hakkında bilgi sahibi olması ve duyguların sebep-sonuçları arasında bağ kurması için onlarla duygular hakkında konuşabilirler. Son olarak da çocuklar olumsuz duygu yaşadığında onların duygularına karşı gösterdikleri tepkiler yoluyla çocukların duygularını sosyalleştirebilirler.

Eisenberg ve arkadaşları (1996, 1998) çocukların olumsuz duygularına karşı ebeveynlerin destekleyici olan ve destekleyici olmayan şekillerde tepkiler verebileceğini belirtir. Destekleyici tepkiler çocuğun duygusunu kabul etme, olumsuz duyguya sebep olan duruma çözüm bulmada yardımcı olma gibi davranışları içerirken, destekleyici olmayan tepkiler çocukların olumsuz duygularına karşılık cezalandırıcı ve küçümseyici tepkileri içerir. Ebeveynlerin çocukların olumsuz duygularına karşı gösterdiği tepkiler çocukların duygu ifadesi, duygu anlama becerileri, sosyal yetkinlik, duygu düzenleme gibi sosyal duygusal yeterlilikleri üzerinde önemli bir role sahiptir (Altıntop, 2019; Fabes vd., 2002; Gottman vd., 1997; Hooper, 2015; Perlman vd., 2008; Shaffer vd., 2011; Song ve Trommsdorff, 2016).

Ebeveynlerin olumsuz duygulara karşı gösterdiği tepkilerin etkili olduğu alanlardan biri de çocukların sosyal becerileridir. Sosyal beceriler çocukların diğerleri ile etkileşim kurmada ihtiyaç duyduğu iletişim, empati, iş birliği, öz denetim, sorumluluk gibi becerileri içerir. İnsanlar toplum içinde işlevsel bir şekilde hayatlarını devam ettirebilmek için sosyal becerilere ihtiyaç duyar. Diğer insanlarla olumlu ilişkiler kurma, kabul görme (Samancı ve Uçan, 2017), akademik başarı (Frogner vd., 2022; Gustavsen, 2017), kendini ifade etme, okula uyum sağlama (Erten, 2012), grupla birlikte problem çözme (Şahin, 2020) gibi değişkenler çocukların sosyal becerileri ile yakından ilişkilidir.

Sosyal becerilerin önemi düşünülürken sosyal beceriler konusunda eksiklikleri olan çocuklar pek çok açıdan zorluk yaşayabilmektedir. Sosyal becerileri düşük olan çocukların daha çok içselleştirme ve dışsallaştırma semptomları gösterdiği, daha çok problem davranışlar sergilediği, akranları tarafından daha az kabul edildiği, daha çok zorbalık yaptığı ve zorbalığa maruz kaldığı konusunda bilgiler mevcuttur (Bornstein vd., 2010; Hilooğlu ve Cenkseven Önder, 2010; Huber vd., 2019, Gültekin Akduman vd., 2015; Perren ve Alsaker, 2009, Şahin ve Akbaba, 2010). Sosyal beceriler üzerinde etkili olan faktörlere bakıldığında, ebeveynlerin çocukların olumsuz duygularına karşı gösterdiği tepkilerin sosyal beceriler üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Annelerin gösterdiği destekleyici duygu sosyalleştirme tepkileri çocukların daha fazla kendini ifade etme, işbirliği, empati becerileri, sosyal yetkinlikleri ve daha az davranış problemleri ile ilişkilidir (Ambrose, 2013; Garner, 2003; Zhu vd., 2021). Çocukların sosyal hayatta diğerleri ile iletişim kurmada, diğer insanları anlamada yahut kendini ifade etme gibi sosyal ilişkiler açısından önemli konularda iyi olabilmesi için olumsuz duygularını sosyal açıdan uygun yollarla aktarması gerekmektedir. Ebeveynlerin de bu süreçte çocukların olumsuz duygularına karşı gösterdiği tepkiler çocukların olumsuz duygularını uygun şekilde dışa vurup sosyal hayatta işlevsel olabilmesi açısından önemlidir.

Görüldüğü gibi ebeveynler çocukların olumsuz duygularına karşı gösterdiği tepkiler yoluyla çocukların sosyal duygusal özelliklerini şekillendirirler. Anne babaların çocukların duygularına karşı gösterdiği tepkiler ebeveyn çocuk ilişkisini şekillendirmesi açısından da önemlidir. Ebeveyn çocuk arasındaki ilişkinin bir göstergesi olan çocuğun bağlanma stili ve ebeveynlerin duygu sosyalleştirme tepkilerini araştıran bir çalışmada ebeveynlerin çocukların olumsuz duygularına karşı gösterdiği küçümseme tepkisi yükseldikçe çocuğun bağlanmasının azaldığı bulunmuştur (Ahmetoğlu vd., 2018). Yine başka bir çalışmada yetişkinlerden, çocukken yaşadığı olumsuz duygularına ebeveynlerin verdiği tepkileri değerlendirilmesi istenmiştir ve bağlanma stilleri ile arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çocukluktaki olumsuz duygulara karşı gösterilen cezalandırıcı tepkilerin yetişkinlikteki güvensiz bağlanmayı öngördüğü bulunmuştur (Philippe, 2001). Bağlanma teorisyenleri ve nesne ilişkileri teorisyenleri bakım verenle erken dönemdeki ilişkilerin

bireyin diğeri insanlarla kuracağı ilişkiler üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu öne sürer. Ebeveyn çocuk ilişkisi, çocuğun diğeri insanlarla kuracağı ilişkilere temel oluşturduğu için çocuğun sosyal hayatı açısından önemlidir. Yalnızca sosyal hayat değil; ebeveyn çocuk ilişkisi çocuğun duygusal, sosyal ve akademik bilişsel pek çok yönden çocuk için belirleyici olabilen bir faktördür. Pekçok açıdan önemli olduğu görülen ebeveyn çocuk ilişkisi ile duygu sosyalleştirme arasında ilişki olduğu düşünülmektedir. Çocuklar olumsuz duygu yaşadığında ebeveynlerinin desteğine daha çok ihtiyaç duyar, böyle zamanlarda ebeveynlerin gösterdiği tepkilerin ebeveyn çocuk ilişkisinin niteliğini belirlemede ayrı bir önemi olduğu düşünülmektedir. Yurt içi literatürde bu konuda araştırmaya rastlanmamıştır, bu sebeple anne çocuk ilişkisi ve duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişki araştırılmaya değer görülmüştür.

Anne çocuk ilişkisinin önemli olduğu okul öncesi dönemki çocukların bazılarında pelüş oyuncak, battaniye gibi nesnelere bağlanma davranışı görülebilmektedir. Winnicott çocukların bağlandıkları nesnelere geçiş nesnesi olarak tanımlamıştır ve anne çocuk arasındaki ilişkiyi temsil ettiğini ileri sürmüştür. Winnicott'a göre geçiş nesnelere çocuk tarafından seçilir ve özellikle uykuya geçiş, yalnızlık gibi durumlarda çocuk geçiş nesnesini yanında ister (Winnicott, 1953; Winnicott, 2019). Bu konuda yapılan araştırmalara bakıldığında geçiş nesnesiyle; çocukların daha çok bebeklik döneminde tek başına uykuya geçiş, bakım verenlerin davranışları, bakım verenden ayrı kalma süresi gibi değişkenlerin ilişkisi incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda tek başına uykuya geçen çocukların ve okul öncesi dönemde tam zamanlı eğitim kurumunda kalan çocukların nesneye bağlanma davranışlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Fortuna vd., 2014; Hong ve Townes, 1976; Wolf ve Lozoff, 1989). Literatüre bakıldığında nesneye bağlanma durumunun bakım verenin davranışları ile ilgili olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmada çocukların nesneye bağlanma durumlarının, annelerin olumsuz duygulara karşı gösterdiği tepkiler ve anne çocuk ilişkisi açısından farklılaşacağı düşünülmektedir. Yurt dışı literatürde çocukların nesneye bağlanma durumları ile annelerin duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkiyi araştıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca yurt içi literatürde, çocukların nesneye bağlanma durumu ile ilgili

herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Nesneye bağlanma durumu ile ilişkili olabilecek faktörleri araştırmanın, nesneye bağlanma durumunu anlamak için önemli olduğu düşünülmektedir.

Yurt içi literatüre bakıldığında ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların sosyal yetkinlikleri arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar olduğu görülmüştür fakat bu çalışmalar sınırlı sayıdadır. Ayrıca ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların sosyal beceri alt boyutlarının birlikte ele alındığı çalışma olmadığı görülmüştür. Bu sebeplerle annelerin duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların sosyal becerileri arasındaki ilişkilerin araştırılmaya değer olduğu düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında çocukların sosyal becerileri, anne çocuk ilişkisi ve annelerin çocuklarının olumsuz duygularına karşı gösterdiği tepkiler pek çok açıdan önemlidir. Özellikle yurt içi literatüre bakıldığında annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının, anne çocuk ilişkisini ve çocukların sosyal becerilerini ne ölçüde yordadığını gösteren bir çalışma olmadığı görülmüştür. Bu konuda koruyucu, önleyici ve iyileştirici çalışmalar yapabilmek için, anne çocuk ilişkisi ve çocukların sosyal becerileri üzerinde rol oynayan faktörlerin araştırılmaya değer olduğu düşünülmüştür ve araştırmanın konusu “4-5 yaş çocukların annelerinin duygu sosyalleştirme davranışlarının anne çocuk ilişkisi ve çocukların sosyal becerileri üzerindeki rolünün incelenmesi” olarak seçilmiştir.

Alt Problemler

1. Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları
 - a. Çocuğun cinsiyetine
 - b. Çocuğun yaşına
 - c. Annenin yaşına
 - d. Annenin eğitim durumuna
 - e. Çocuğun kardeş sayısına
 - f. Çocuğun cansız nesneye bağlanma durumuna
 - g. Annenin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre farklılaşmakta mıdır?

2. Anne çocuk ilişkisi
 - a. Çocuğun cinsiyetine
 - b. Çocuğun yaşına
 - c. Annenin yaşına
 - d. Annenin eğitim durumuna
 - e. Çocuğun kardeş sayısına
 - f. Çocuğun cansız nesneye bağlanma durumuna
 - g. Annenin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre farklılaşmakta mıdır?
3. Çocukların sosyal becerileri
 - a. Çocuğun cinsiyetine
 - b. Çocuğun yaşına
 - c. Annenin yaşına
 - d. Annenin eğitim durumuna
 - e. Çocuğun kardeş sayısına
 - f. Çocuğun cansız nesneye bağlanma durumuna
 - g. Annenin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre farklılaşmakta mıdır?
4. Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları, anne çocuk ilişkisi ve çocukların sosyal becerileri arasında ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmada annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının, çocukların sosyal becerilerinin ve anne çocuk ilişkisinin demografik bilgiler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek ve annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının anne çocuk ilişkisi ve çocukların sosyal becerileri üzerindeki rolünü incelemek amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Duygu dünyası hakkındaki bilgileri (duygular nelerdir, hangi duyguları neden yaşarız, duygularımızı insanlara anlatmak neden önemlidir gibi) ve diğer insanlarla etkileşim kurmak için ihtiyacı olan becerileri (iletişim, iş birliği, kendini ifade, empati, öz denetim gibi beceriler) kazanma sürecinde olan okul öncesi çocukların bu bilgileri ve becerileri kazanmasında bakım verenleri önemli bir role sahiptir. Ayrıca zor zamanlar yakınlık ihtiyacını artırır ve çocuklar özellikle olumsuz duygu yaşadıkları zaman bakım verenlerine ihtiyaç duyarlar (Siegel ve Hartzell, 2003) ve çocuklar duygusal zorluk yaşadığı zaman ebeveynin gösterdiği tepkiler daha önemli olabilir. Bu sebeple okul öncesi dönemde ebeveynlerin çocukların olumsuz duygularına verdiği tepkilerin anne çocuk ilişkisinin kalitesini belirlemede önemli olduğu düşünülmektedir.

Yetişkinler çoğu zaman çocuklardan olumlu davranışlar göstermesini beklerler; olumsuz duygular yaşadığında ayıplama, küçümseme ve yok sayma eğilimindedirler. Fakat çocukların yüksek sosyal becerilere sahip olabilmesi için olumsuz duygularının çevresi tarafından kabul görmesi gerektiği düşünülmektedir. Olumsuz duygusu kabul edilen çocuk olumsuz duygusunu ifade etmeye hakkı olduğunu düşünecektir ve duygusunu uygun bir şekilde ifade etme fırsatı arayacaktır. Çocuklar olumsuz duygu yaşadığında ebeveynlerin destekleyici olan ve destekleyici olmayan tepkiler vermesi çocukların sosyal becerilerini farklı şekillerde etkileyebilir. Çocuk olumsuz bir duygu yaşadığında ebeveyn ona destekleyici tepkiler verirse empati, iletişim, kendini ifade etme ve öz denetim gibi sosyal beceriler konusunda daha iyi olabilir ve olumsuz duygularını uygun şekillerde ifade etme becerisi kazanabilir. Ayrıca olumsuz duygu yaşadığında anlaşıldığını, desteklendiğini hisseden çocuk diğer insanları anlama ve diğer insanlara yardım etme konusunda da daha iyi olacaktır. Bu açıdan bakıldığında annelerin çocukların olumsuz duygularına karşı gösterdiği tepkilerle sosyal beceriler arasındaki ilişkileri araştırmak çocukların sosyal becerileri üzerinde rol oynayan faktörleri belirlemek açısından önemlidir.

Sosyal beceriler konusunda eksiklikleri olan çocuklar hem çocuklukta hem de ileriye dönük olarak sorun yaşarlar (Elliott ve Gresham, 1993). Sosyal becerileri yüksek olan insanlar diğer insanlarla etkili bir şekilde iletişime girme, kendini ifade etme, diğerlerini anlama, kendini kontrol etme gibi konularda iyilerdir. Bu sayede okul ve iş hayatında daha başarılı olurlar ve diğerleri ile olumlu ilişkiler geliştirirler (Sharma vd., 2016). Literatürdeki çalışmalardan da görüldüğü üzere hayatın farklı alanlarında önemli olan sosyal becerilerle ilişkisi olan faktörleri ortaya koymak sosyal becerileri geliştirici çalışmalar yapmak için önemli olabilir.

Okul öncesi dönem özellikle çocukların sosyal duygusal gelişimleri için önemlidir. Çocuklar okul öncesi dönemin ardından okul hayatına başlarlar ve daha çok sosyal ortama girerler. Bu sosyal ortamlarda çocukların gösterdiği sosyal beceriler üzerinde rol oynayan çeşitli faktörler vardır. Çocukların ebeveynleriyle ilişkileri ilk sosyal etkileşimlerden biri olduğu için sosyal beceriler açısından özellikle önemli olduğu düşünülmektedir. Ebeveyn çocuk ilişkisi ile çocukların sosyal becerileri arasında ilişki olduğunu gösteren çalışmalar vardır ancak iletişim, işbirliği, kendini ifade, empati, sorumluluk ve öz denetim becerileri ile ilişkilerini inceleyen çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Okul öncesi dönemde bu becerilerin gelişimiyle ilişkili olan faktörleri belirlemek önleme, bilgilendirme ve müdahale çalışmaları yapılması açısından önemlidir. Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocukların sosyal becerisi ve anneleriyle ilişkisi üzerindeki rolünü araştırmak, çocukların olumsuz duygularına nasıl yaklaşımları gerektiği hakkında fikir vermesi açısından da önemlidir. Ayrıca duygu sosyalleştirme ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında yurt içinde yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Türkiye örnekleminde duygu sosyalleştirme davranışları ile ilgili araştırma yapılması literatürdeki bilgileri genişletecektir.

Yurt içinde yapılan çalışmalara bakıldığında çocukların nesneye bağlanma durumu ile ilgili yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Okul öncesi dönemde çocukların pelüş oyuncak ve battaniye gibi yumuşak nesnelere bağlandıkları gözlemlenmektedir. Çocukların bu davranışları ile ilişkili olabilecek faktörleri araştırmak çocukların neden nesnelere bağlandığını anlamak açısından önemli olabilir. Literatüre

bakıldığında annelerin çocukların yaşadığı olumsuz duygulara gösterdiği tepkiler, çocukların sosyal becerileri, anne çocuk ilişkisi ve çocukların cansız nesneye bağlanma durumu arasındaki ilişkileri birlikte inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın bu açıdan özgün olduğu söylenebilir.

Yurt dışındaki literatüre bakıldığında çocukların olumsuz duygularına verilen tepkilerle ilgili araştırmaların ağırlıklı olarak son yirmi-otuz yıldır yapıldığı görülmüştür. Buna karşın yurt içindeki literatüre bakıldığında çocukların olumsuz duygularına gösterilen tepkilerle ilgili çalışmaların son on yılda ağırlıkta olduğu ve sınırlı sayıda çalışma yapıldığı dikkat çekmektedir. Ayrıca yapılan çalışmaların daha çok, ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların duygu düzenleme, duygu anlama, duygu ifadesi ve çocukların sosyal yetkinlikleri arasındaki ilişkileri incelediği görülmüştür. Çocukların sosyal becerilerinin alt boyutları olan iletişim, iş birliği, kendini ifade, sorumluluk, empati ve öz denetim becerileri ile ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkileri inceleyen yurt içi çalışmalara rastlanmamıştır. Yurt dışında yapılan çalışmalarda ise ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların sosyal becerilerinden daha çok empati ve öz kontrol ile arasındaki ilişkisine bakılmıştır. Çocukların sosyal becerilerinin alt boyutları ile annelerin duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesinin farklı sosyal becerilerle ilgili faktörleri belirlemek açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ebeveynlerin davranışlarının çocukların nesneye bağlanmasını etkilediğini gösteren çalışmalar olmakla birlikte ebeveynlerin çocukların olumsuz duygularına gösterdiği tepkilerle çocukların nesneye bağlanma davranışı arasındaki ilişkiyi araştıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çocukların nesneye bağlanması ile annelerin duygu sosyalleştirme davranışları arasında ilişki olacağı düşünülmektedir ve bu ilişkilerin de incelenmesi amaçlanmaktadır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma örneklem grubunu oluşturan 4-5 yaş çocuklar ve anneleri ile sınırlıdır.

Araştırmadan elde edilen veriler “Kişisel Bilgi Formu”, “Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği”, “Çocuk Anne-Baba İlişki Ölçeği Anne Formu”, “Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi-Derecelendirme Ölçeği Okul Öncesi Versiyonu Aile Formundan” elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Sosyal beceri: Diğer insanlarla etkili bir şekilde iletişime geçmeyi ve sosyal hayatta yeterli bir şekilde işlev göstermeyi sağlayan; iletişim, iş birliği, empati, sorumluluk gibi becerileri içeren öğrenilmiş davranışlardır (Cook vd., 2008; Sharma vd., 2016).

Sosyal yeterlik: Kişinin diğer insanlarla olumlu etkileşim kurmasını sağlayan sosyal becerileri sergilemesi, sosyal becerilerinin olumlu olarak değerlendirilmesi olarak tanımlanmıştır (Önalın, 2006).

Duygu Sosyalleştirme: Ebeveynlerin kendi duygu ifadeleriyle çocuklarına model olması, çocukların olumsuz duygularına karşı verdiği tepkiler ve duygu öğretimi yoluyla, çocukların olumsuz duygularını uygun şekilde ifade etmelerine, anlamalarına ve düzenlemelerine yardımcı olması şeklinde tanımlanır (Eisenberg vd., 1998; Lewis ve Saarni, 1985).

Anne Çocuk İlişkisi: Anne çocuk arasındaki iletişim, yakınlık ve güvenin niteliği olarak tanımlanır (Fine vd., 1983).

Olumlu Anne Çocuk İlişkisi: Anne çocuk ilişkisindeki açık iletişim, sıcaklık ve şefkati ifade eder (Driscoll ve Pianta, 2011).

Anne Çocuk İlişkisinde Çatışma: Anne ile çocuk arasındaki ilişkinin olumsuzluğu olarak tanımlanır (Driscoll ve Pianta, 2011).

BÖLÜM 2

2. LİTERATÜR

2.1. Sosyalleşme

Sosyalleşme çocuğun yaşadığı topluma ait kuralları, değer ve inançları öğrenmesi sürecidir. Bu süreçte sosyal olarak etkin bir şekilde hayatını devam ettirmesi için gereken sosyal becerileri kazanır ve topluma aidiyet geliştirir. Maccoby (2007) sosyalleşme kavramını çocuğun yetiştiği kültür içinde yeterli işlev göstermesi, sosyal ilişkilere ve gruplara uyum sağlaması için gereken beceri, davranış ve değerlerin öğretilmesi olarak tanımlamıştır. Çocukların sosyalleşme sürecine önemli katkıları olan ebeveynlerin, sosyalleştirme davranışları kültürel yapı, inanç ve uygulamalar kapsamında gerçekleşmektedir (Halberstadt ve Lozada, 2011). Grusec ve Davidov (2010), çocuğun rahat olduğu bir zamanda ebeveynlerin sohbet ortamları yaratarak çocuklarına kültüre uyum sağlamaları ve işlevsel olabilmeleri için sosyal, duygusal, bilişsel ya da mesleki becerileri öğretmelerini rehberlik alanı olarak tanımlamıştır. Ebeveynler insanda doğal olarak bulunan sosyal grubun parçası olmaya yönelik isteği, çocuğa model olması yoluyla harekete geçirebilir (Grusec ve Davidov, 2010; Vinik vd., 2013). Ebeveynler çocuklarına içinde buldukları toplumun değerlerini dikkate alarak çeşitli yollarla sosyalleşmeleri konusunda yardımcı olurlar

2.2. Duygu Sosyalleştirme

Duygu sosyalleştirme, çocukların yaşadığı olumsuz duyguları uygun şekilde ifade etmesi için ebeveynlerin çeşitli yollarla çocuklara yardımcı olmasını ifade eder (Eisenberg

vd., 1998; Lewis ve Saarni, 1985). Duygu sosyalleştirme davranışları araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Eisenberg ve arkadaşları (1998) ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarını ebeveynlerin çocukların duygularına verdiği tepkiler, ebeveynlerin kendi duygu ifadeleri ve çocukları ile duygularla ilgili konuşması olarak tanımlamıştır. Ebeveynlerin çocukların olumsuz duygularına karşı verdikleri tepkiler duygu sosyalleşmesi için önemli fırsat olarak görülmüştür. Parke (1994) ise ebeveynlerin ve diğer insanların çocukların duygu sosyalleştirmelerinin üç yolu olduğunu belirtmiştir. Birincisi çocuk ve yetişkinler, kardeşler ya da akranlar arasındaki karşılıklı etkileşimle dolaylı olarak çocukların duygularının sosyalleşmesidir. İkincisi ebeveynlerin çocuklarına duygu ifadesini yönetmeyi doğrudan öğretmesi, koçluk yapması ve duyguları etiketlemeyi doğrudan öğretmeleridir. Üçüncüsü de ebeveynlerin çocukların duyguları öğrenmelerini sağlamak için çocuklarına farklı türde ve yoğunlukta duygusal deneyimlerine maruz kalması için fırsatlar oluşturması şeklinde kavramsallaştırılmıştır.

Duygu sosyalleşmesi aile içinde başlayan ve çocuğun sosyal dünyaya yönelmesiyle birlikte dışarı doğru genişleyen bir süreçtir (Zahn Waxler, 2010). Çocukların sosyal işlevsellikleri üzerinde önemli etkisi olan duygularla ilgili beceriler (duyguları anlama, ifade etme), erken dönemde gelişmeye başlar ve ebeveynlerin çocukların duygusal becerilerinin oluşmasında önemli bir rolü vardır (Havighurst vd., 2019). Duygu sosyalleştirme davranışlarının çocukların sosyal-duygusal gelişimi, duyguları anlaması, ifade etmesi, duygu düzenlemesi ve problem davranışları gibi pek çok durum üzerinde etkisi vardır (Eisenberg vd., 1996; Fabes vd., 2001; Havighurst, vd., 2019; Denham vd., 2007; Mirabile vd., 2018; Aghaie Meybodi, 2019). Bu açıdan bakıldığında duygu sosyalleştirmenin çeşitli yönlerini anlamak önemlidir. Duygu sosyalleştirme ile ilgili modeller ve duygu sosyalleştirme ile ilgili kuramlar hakkında bilgi verilecek ardından ebeveynlerin çocukların olumsuz duygularına karşı verdiği tepkiler detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

2.2.1. Duygu Sosyalleştirme ile İlgili Kuramlar ve Modeller Sosyal Bilişsel Teori

Sosyal bilişsel teoriye göre öğrenme, diğer insanları model alma yoluyla gerçekleşir. Fakat bu model alma insanın pasif bir şekilde diğerlerini taklit ettiği bir süreç değil, kişisel faktörlerin de etkili olduğu aktif bir süreçtir (Bandura, 1999). İnsan tek başına çevreyi etkileyen ya da yalnızca çevreden etkilenen bir konumda değildir, insan ve çevre karşılıklı olarak birbirlerini etkiler. Bireysel faktörler, davranış ve çevrenin karşılıklı olarak birbirini etkilemesi üçlü nedensellik olarak tanımlanmıştır (Bandura, 1977; Bandura, 1999). Çocuklar ebeveynlerinin duygusal süreçlerini model alır fakat bununla birlikte ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarını da etkileyebilir. Örneğin çocuğun mizacı, yaşı gibi faktörler ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarını etkileyebilir.

Model alma yoluyla öğrenme aşamaları “dikkat etme, hatırd tutma, davranışı ortaya koyma ve motivasyon/pekiştirme” şeklinde ilerler. Örneğin ebeveynin gösterdiği olumsuz duygu ifadesine çocuk öncelikle dikkat eder, bunu hatırd tutar ve ebeveynini model alarak öğrendiği şekilde duygusunu ifade eder. Bandura üç farklı modelden bahseder. Bir insanın sergilediği davranışın doğrudan canlı olarak gözlemlenebilmesi durumunda bu kişi canlı model olarak tanımlanır. Kitap film gibi araçlar üzerindeki kurgulanmış kişi ve karakterler sembolik modellerdir. Davranışın nasıl olması gerektiğinin sözel olarak açıklanması ise sözel modeldir (Bandura, 1977).

Dolaylı pekiştirme ve dolaylı duygusallık Bandura'nın sosyal bilişsel kuramındaki öğrenme ile ilgili kavramlarından bazılarıdır. Dolaylı pekiştirme model alınan kişinin davranışının sonucunda ödül yahut ceza alması sonucunda gözlemleyen kişinin dolaylı olarak pekiştirilmesidir. Dolaylı duygu ise model alınan kişinin yaşadığı duygunun onu gözlemleyen kişi tarafından da yaşanmasıdır (Bandura, 1999).

Sosyokültürel Kuram

Vygotsky'nin sosyokültürel kuramında çocuk gelişiminde sosyal çevrenin, kültürün ve dilin önemi vurgulanır. Çocuğun öğrenmesinde bireysel süreçlerden çok sosyal süreçlerin etkili olduğunu ileri sürer ve bireyin ve çevrenin birbirini karşılıklı olarak etkilediğini belirtir (Ergün ve Özsüer, 2006; Vygotsky, 1978). Vygotsky çocukların

öğrenme ve gelişim süreçleriyle ilgili yakınsak gelişim alanından bahseder ve yakınsak gelişim alanını “Bağımsız problem çözme ile belirlenen gerçek gelişim seviyesi ile yetişkin rehberliğinde veya daha yetenekli akranlarla işbirliği içinde problem çözme yoluyla belirlenen potansiyel gelişim seviyesi arasındaki mesafedir.” şeklinde tanımlamıştır (Vygotsky ve Cole, 1978: 86). Yakınsak gelişim alanı çocuğun tek başına yapabilecekleriyle bir yetişkinden ya da daha yetenekli bir akranından yardım alarak yapabilecekleri arasındaki farktır. Bu alanda intermental (zihinler arası) olan etkileşim zamanla intramental (zihin içi) olmaya başlar; yani kişilerarası süreçte aldığı yardımla problem çözme şekillerini içselleştirir (Vygotsky, 1986). Duygu sosyalleştirmeye sosyokültürel kuram açısından bakarsak ebeveynlerin yakınsak gelişim alanını oluşturduğu söylenebilir. Tek başına sosyo-duygusal gelişim göstermesi mümkün olmayan çocuk, özellikle ebeveynlerin rehberliği ile sosyo-duygusal açıdan gelişim gösterir. Örneğin ebeveynler çocukları ile duygular hakkında konuşmalar yaparak, çocukların olumsuz duygularına destekleyici şekilde tepkiler vererek çocuklarına yardımcı olabilir.

Ekolojik Sistemler Kuramı

Bronfenbrenner’in ekolojik sistemler kuramında insan gelişimi, bireyin merkezde olduğu iç içe geçmiş yapılardan oluşan bir çevrede ele alınır. Bu sistemler çocuğun birebir etkileşim içinde buldukları en yakın çevreden, ekonomi kültür gibi daha dolaylı olarak etkileşimde bulunduğu uzak çevreye doğru ilerleyen sistemlerden oluşur (Bronfenbrenner, 1979). Bu sistemler içten dışa doğru sırasıyla “mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistem” olarak isimlendirilmiştir. Mikrosistem aile, arkadaşlar ve okul gibi çocuğun daha çok etkileşim kurduğu sistemdir. Duygu sosyalleştirmeye ekolojik sistemler kuramı açısından bakacak olursak çocuğa en yakın olan mikrosistemde bulunan ebeveynler, çocukların olumsuz duygularına verdiği tepkiler yoluyla çocuklarının sosyo-duygusal gelişimini etkilerler. Mezosistem, mikrosistemler arasındaki etkileşim olarak tanımlanır ve mikro sistemler arası uyum çocuk için önemlidir. Ekzosistem mikrosistemdeki kişileri etkileyerek çocuğun gelişimi üzerinde etki oluşturan unsurlar olarak ifade edilebilir. Bu sistemdeki ebeveynin iş

yaşantısı gibi durumların, çocuğu dolaylı olarak etkilemesi söz konusudur. Örneğin ebeveynler çalışma hayatında bir sorun yaşadığında çocukların olumsuz duygularını daha az tolere edebilirler, daha çok destekleyici olmayan tepkiler verebilirler. Makrosistem kültürel değerler, inançlar, ekonomi ve hukuk sistemleri gibi unsurları içerir. Son olarak da Kronosistem birey ve çevrede zaman içinde meydana değişimi içerir. Kardeş doğumu, ebeveynlerin boşanması, ölüm, ergenliğe geçiş gibi çocuğun yaşamındaki değişimler ve bu değişimlerin zamanlaması (üst üste değişim yaşanması gibi durumlar) çocuğu etkiler (Bronfenbrenner, 1986; Miller, 2016). Ebeveynlerin kültürel değerleri, yaşamlarında üstüste değişimler olması gibi durumlar ebeveynlerin çocukların olumsuz duygularına verdiği tepkiler üzerinde etkili olabilir.

Gelişimsel Model: Denham (1998) *modelleme, koçluk-duygu öğretimi, tepkiler* olarak üç farklı duygu sosyalleştirme boyutu tanımlamıştır. *Modelleme* sosyalleştiricinin kendi duygularıyla başa çıkma şekilleriyle, çeşitli duygu deneyimleriyle çocuklara model olmalarını ifade eder. *Koçluk-duygu öğretimi* çocuklara duyguların oluşma sebeplerini anlamalarına yardımcı olmayı ve duygularını nasıl ifade edeceklerini öğretmeyi içerir. *Tepkiler* ise sosyalleştiricilerin çocukların duygularına karşılık verme şekillerini içerir. Ebeveynler bu yollarla çocukların duygularını ifade tarzlarına, duyguları anlamalarına, duygu düzenlemelerine ve duygusal yeterliliklerine etki eder. Okul öncesi dönemde akranlar ve kardeşlerin de duygu sosyalleştirmede rol oynadığı fakat en önemli sosyalleştiricilerin ebeveynler olduğu vurgulanmıştır (Denham, 1998).

Meta Duygu Felsefesi: Meta-duygu kavramı duygu ile ilgili duygular, (çocuğuna kızdığında suçluluk hissetmek gibi) duygu ile ilgili düşünceler, çocuklarının duygularına karşı verdikleri tepkiler ve bu tepkiler hakkındaki akıl yürütmelerini içermektedir (Gottman vd., 1996; Gottman vd., 1997). Gottman ve arkadaşları (1996), kendisinin ve çocuklarının olumsuz duyguların farkında olup bu duygularla ilgili konuşabilen ebeveynlerin, duygu koçu gibi davranarak çocuklarına üzüntü ve korku gibi duygularla ilgili yardımcı olabileceklerini ifade etmiştir. Bunu duygu koçluğu ve meta duygu felsefesi olarak tanımlamışlardır.

Buluşsal (Heuristic Model): Eisenberg ve arkadaşlarının (1998) sunduğu modelde duygu sosyalleştirme davranışları ebeveynlerin duygu ifadeleri, duygu tartışması ve çocukların duygularına verilen tepkiler olarak tanımlanmıştır. Ebeveynin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuk özelliklerinden (yaşı, cinsiyeti, mizacı, disipline karşı verdiği tepkiler), ebeveynin özelliklerinden (duygusallık, çocuk yetiştirme anlayışı vb.), kültürden ve bir bağlamın farklı yönlerinden (durumun ebeveyn ve çocuk için önemli olma derecesi gibi) etkilenebileceği ifade edilmiştir. Sosyalleştirme davranışlarının çocuklar üzerindeki etki düzeyini hafifletmesi muhtemel olan bazı değişkenler tanımlanmıştır. Çocuğun ve ebeveynin duygusunun türü, yoğunluğu ve netliği, çocuğun mizacı, kişiliği, çocuğun cinsiyeti, yaşı, gelişim düzeyi, ebeveynin duygu sosyalleştirme davranışlarının tutarlılığı, ebeveynin iletişimde net olması, ebeveynin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuğun gelişim düzeyi ve diğer özellikleriyle uyumu bu değişkenlerden bazılarıdır. Hangilerinin etkili olduğu bağlama ve belirli duygu sosyalleştirme davranışlarına göre değişebilir.

Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuklar üzerinde çeşitli etkileri vardır. Eisenberg ve arkadaşları (1998), ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuk üzerindeki muhtemel etkilerini şu şekilde tanımlanmıştır; Belirli durumlarda duygu deneyimi, kendiliğinden duygu ifadesi, duygu ve davranış düzenleme, duygular hakkındaki duyguları, sosyalleştirici ile çocuk arasındaki ilişkinin niteliği, benlik, ilişkiler ve sosyal dünya ile ilgili şemalar.

2.2.2. Duygu Sosyalleştirme Davranışları

Duygu sosyalleştirme ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında farklı terimler kullanılsa da genel olarak duygu sosyalleştirme davranışlarının üç başlık altında toplandığı söylenebilir (Eisenberg vd., 1998; Denham, 1998; Denham vd., 2015; Zinsler, vd., 2021):

Model Olma: Çocuklar yetişkinler tarafından gösterilen duygusal davranışlara şahit olarak duygular hakkında bilgi sahibi olurlar ve duygularla başa çıkma, duyguları ifade etme yollarını örtük olarak öğrenirler. Çocuklar kendilerine model olan kişileri takip

ederek duyguların ne zaman ve hangi sebeple yaşandığını, farklı duygulara hangi davranışların eşlik ettiğini ve duygu ifadesinden sonra ne gibi sonuçlar doğduğunu görürler (Denham vd., 2015; Kleiwer vd., 1994; Zinsser vd., 2021). Çocuklar devamlı diğerlerinin duygu ve davranışlarını takip edip anlamlandırmaya çalışırlar ve öğrendiklerini kendi davranışlarına aktarırlar, çocukluk döneminde genelde en yakından takip etme imkânı olan kişilerin ebeveynler olması sebebiyle çocukların duygusal ifadelerinde temel modelleri ebeveynlerdir (Denham vd., 2015). Özetlersek model olma davranışlarında ebeveynlerin farkında olarak ya da olmayarak duygularını ifade etme şekilleriyle çocuklarına örnek olmaları söz konusudur.

Duygu Koçluğu/Duygu öğretimi: Duygu koçluğu ebeveynlerin çocukların yaşadığı duyguların farkında olması, bu duyguları kabul etmesi ve çocuklarına duygularını ifade etme yollarını, duygularıyla baş etmeyi öğretmesi olarak tanımlanır (Dunsmore vd., 2016; Gottman vd., 1997). Duygu koçluğunda ebeveynler çocuklarının duygularını isimlendirirler, çocuklarının duygularını anlaması ve duygularla ilgili problem çözebilmeleri için çocuklarla konuşurlar (Lunkenheimer vd., 2007) ya da çocuklarına yaşadıkları durumla nasıl başa çıkacaklarıyla ilgili doğrudan öneriler verebilirler (Kliever vd., 2006). Ebeveynler duygu içerikli bir hikâyeye kitabı okumak, “arkadaşın ağlıyor mu, nasıl hissettiğini düşünüyorsun” gibi başkalarının duyguları hakkında konuşmak gibi duygu öğretimi yollarıyla çocukların sosyal kuralların ve duyguların sebep ve sonuçlarını anlamasını sağlar (Zinsser vd., 2021). Sıcak bir ilişki içinde çocuklarla duygular hakkında konuşmak onların duygularını ifade etmelerine katkı sağlar (Denham vd., 2015). Duygu koçluğu yapan aileler çocuklarının duygularına dair farkındalığa sahiptir, çocuğun duygularını isimlendirmek için ona destek olur, çocuğun yaşadığı duyguya çocuğuyla yakınlık kurmak ya da çocuğuna duygusal süreçlere dair bir şeyler öğretmek için fırsat olarak bakar, çocuğu bir duygu yaşadığında ona empati ile yaklaşır ve duygusunu kabul eder, çocuklarına problem çözme hususunda destek olurlar (Gottman vd., 1997). Çocuklarına problem çözme konusunda yardımcı olurken sınır koyarak uygun olan davranışı ve uygun olmayan davranışta bulunduğu ne gibi sonuçlar olacağını anlatırlar. Duygu koçluğu yapmayan aileler duyguyu onaylamayan,

reddeden aileler olarak tanımlanmıştır (Gottman vd., 1997). Bu aileler çocukların duygularını onaylamaz, duygularını küçümser, eleştirir ya da çocuğun duygusunu değiştirmek için dikkatini dağıtır (Lunkenheimer vd., 2007). Bu aileler duyguları birer fırsat olarak görmezler ve çocukları üzüntü öfke gibi güçlü duygular deneyimlediklerinde ne yapmaları gerektiğini tam olarak bilemedikleri için bu gibi güçlü duygulardan rahatsız olurlar (Gottman vd., 1997). Kısacası duygu öğretimi/duygu koçluğu davranışları ebeveynlerin çocuklarına kasıtlı olarak duygular hakkında bilgi vermesini, duygularla ilgili konuşmasını içerir.

Çocukların duygularına verilen tepkiler: Çocukların duygularına verilen tepkiler çocukların duygusal yeterliliklerini etkileyen önemli yollardan biridir (Denham vd., 2007). Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları destekleyici ve destekleyici olmayan şekillerde ifade edilebilir (Eisenberg vd., 1998). Destekleyici duygu sosyalleştirme yaklaşımları, problem odaklı tepkiler, duygu ifadesini destekleyici tepkiler ve duygu odaklı tepkiler olarak tanımlanmıştır. Problem odaklı tepkiler çocuğun yaşadığı sıkıntıyı çözmeye yardım etme davranışlarını ifade eder. Duygu odaklı tepkiler ebeveynin çocuklarının daha iyi hissetmesi için rahatlatma gibi davranışlarını ifade eder. Duygu ifadesini teşvik etme tepkileri ebeveynin çocuğun olumsuz duygusunu kabul etme ve duygusunu ifade etmesi için çocuğunu cesaretlendirme düzeyini yansıtır (Fabes vd., 2002). Destekleyici olmayan ebeveyn tepkileri küçümseme, ebeveynde sıkıntı ve cezalandırma tepkileri olarak tanımlanır. Cezalandırıcı ebeveyn tepkileri çocuk olumsuz bir duygu yaşadığında ebeveynin sözel ya da fiziksel ceza vermesini ifade eder. Küçümseme tepkileri çocuğun yaşadığı duyguyu küçümseme, önemsememe durumunu ifade eder. Cezalandırıcı tepkiler küçümseme tepkilerine göre daha çok ebeveyn kontrolünü içerir. Ebeveynde sıkıntı tepkileri ise çocuk olumsuz bir duygu yaşadığında ebeveynin stres yaşamayı olarak tanımlanır (Fabes vd., 1990; Fabes vd., 2002).

Bir başka çalışmada çocukların üzüntü, korku, öfke ve utanç duygularına karşılık ebeveynlerin gösterdiği duygu sosyalleştirme tepkileri “ödül, dikkati dağıtmak, cezalandırmak, ihmal etmek ve büyütme” olarak ele alınmıştır. *Ödüllendirici* ebeveyn tepkisi ebeveynin çocuğuna karşı empati ile yaklaşmasını, rahatlık vermesini ve problem

yaşadığında çözüm bulmasına yardım etmesini içerir. *Dikkat dağıtma* tepkisi üzgün olduğunda sevdiği bir şey almak, korktuğunda şaka yapmak, utandığında endişelenme demesi gibi yollarla çocuğun duygusunu yok etmeyi, değiştirmeyi amaçlayan tepkileri içerir. *Cezalandırma* tepkisinde ebeveynin çocuğu cezalandırması, çocuğunun duygusuyla dalga geçmesi söz konusudur. *İhmal* tepkisi çocuğun duygusunu fark etmeme, görmezden gelme ya da müsait olmamayı içerir. *Büyütme* tepkisi de ebeveynin çocuğun yaşadığı duygunun aynısını yaşamasını ve ifade etmesini içerir (O'Neal ve Magai, 2005). Toparlamak gerekirse ebeveynler çocuklarının duygularına karşılık farklı tepkilerde bulunurlar ve ebeveynlerin bu tepkileri çocukların duygu ifadeleri, sosyal becerileri ve duygu düzenlemeleri üzerinde etkili olabilir.

2.2.3. Duygu Sosyalleştirme ile İlişkili Kavramlar

Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuk üzerindeki etkileriyle ilişkili bazı kavramlar söz konusudur. Aşağıda bu kavramlardan bazıları açıklanacaktır.

Duygu İfadesi

Duygu ifade etmek, kişinin yaşadığı duyguyu yüz, ses ve beden hareketleri ile başkalarına aktarmasıdır (Chaplin, 2015). Duygu ifadesi kişinin kendisini sosyal çevresine anlatabilmesi açısından önemlidir. Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocukların duygu ifade etme becerileriyle ilişkilerinin olduğunu gösteren çalışmalar vardır. Annenin daha çok olumlu duygu göstermesi çocukların da daha çok olumlu duygu ifadesi ile ilişkilidir (Garner vd., 1997). Bir çalışmada anneler daha çok üzüntü ifade ettiğinde çocukların daha çok üzüntü ifade ettiği, anneler daha çok şefkat gösterdiğinde çocukların da daha çok şefkat gösterdiği bulunmuştur. Aynı çalışmada anneler çocukların duygularına daha duyarlıysa çocuklar daha az üzüntü ifadesi göstermiştir (Denham & Grout, 1993).

Duygu Anlama

Ebeveynlerin duygu ifadeleri, duygular hakkındaki konuşmaları ve çocuklarının duygularına karşı gösterdikleri tepkilerin çocukların duygu bilgilerini ve anlayışlarını

etkilediğini gösteren çalışmalar mevcuttur. Ebeveynlerde duygu sosyalleştirme davranışlarını geliştirmeyi amaçlayan bir müdahale programı sonucunda ebeveynlerin duygu ifadesini teşvik etmesinde ve çocukların duygu anlayışlarında olumlu değişim görülmüştür (Björk vd., 2022). Çocuklarını ihmal eden ve etmeyen annelerin duygu sosyalleştirme tepkilerinin araştırıldığı bir çalışmada çocuklarını ihmal eden annelerin çocuklarına daha az destek verdiği, daha az duygu tartışmasına girdiği ve daha çok olumsuz duygu yaşadığını bulmuşlardır. İhmal edilen gruptaki çocukların duygu anlama düzeyleri daha düşük olarak bulunmuştur (Edwards vd., 2005). Annelerin okul öncesi dönemdeki çocukları ile duygularla ilgili konuşma yapması çocukların daha sonraki duygu bilgilerini yordayabilir (Garner, 1999). Bir çalışmada destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme tepkileri veren ebeveynlerin çocuklarının duygu bilgisi daha az olarak bulunmuştur (Perlman vd., 2008). Literatürdeki çalışmalara bakıldığında ebeveynlerin çocuklarla duygular hakkında konuşmasının ve olumsuz duygularına karşı gösterdiği tepkilerin çocukların duygu bilgisini ve duyguları anlama becerilerini etkilediği görülmektedir. Yapılan bir çalışmaya göre duygularını anlama konusunda daha yetenekli olan çocukların duygularını spontan olarak açıklayan anneleri vardır. Bununla birlikte annenin çocuğu ile etkileşimi esnasında öfke tepkisi göstermesi ile çocuğun duygu anlama becerisi arasında olumsuz bir ilişki vardır (Denham vd., 1994). Annelerin çocukların duygularını sosyalleştirme ile ilgili inançlarının çocukların duyguları anlamaları üzerinde etkisi vardır (Dunsmore & Karn, 2004). Ebeveynlerin kendi duygu ifadeleri ve duygu sosyalleştirmeye dair inançları çocukların duyguları anlama becerisi açısından önemlidir.

Duygu Düzenleme

Ebeveynlerin çocukların duygularına karşı destekleyici tepkiler vermesi, olumlu duygularını ifade etmesi ve duygular hakkında konuşması çocuklarda duygu düzenlemenin gelişimi için önemlidir (Eisenberg vd., 2004). Çocukların duygularına verilen destekleyici tepkiler duygu düzenleme ile olumlu yönde (Köse, 2019; Mutlu, 2020; Song ve Trommsdorff, 2016); destekleyici olmayan tepkiler ise olumsuz yönde ilişkilidir (Shaffer vd., 2011; Song ve Trommsdorff, 2016). Garner (2006) çocukları evde ve okulda gözlemleyerek annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarını ve çocukların

duygu düzenleme becerilerini gözlemlemiştir. Çalışma sonucunda annelerin duygu ile ilgili konuşmalarının okul öncesi çocukların duygu düzenlemesi ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Annelerin olumlu duygu ifadeleri ve duygu koçluğu yapması ile çocukların duygu düzenlemeleri arasında olumlu ilişki varken (Ellis & Alisic 2013; Eisenberg vd., 2001); olumsuz duygu ifadeleri ile çocukların duygu düzenlemeleri arasında negatif yönde ilişki vardır (Eisenberg vd., 2001). Ebeveynlerin olumsuz duygu ifadelerinden ziyade bu olumsuz duyguları nasıl ifade ettiği ve olumsuz duyguları ifade etme sıklığı daha önemli olabilir. Ayrıca annelerin çocukların olumsuz duyguları karşısında sıkıntı hissetmesi çocukların duygu düzenleme güçlüğüne yordamaktadır (Ambrose, 2013; Eisenberg vd., 2004). Annelerin çocukların olumsuz duyguları karşısında yaşadığı duyguların farkında olması ve kendi duygusuyla baş etme şekli çocuklara göstereceği tepkileri belirlemede önemli olabilir.

Sosyal yetkinlik

Sosyal yetkinlik Gresham (1986) tarafından uyum sağlayıcı davranış, sosyal beceriler ve akran kabulü olarak tanımlanmıştır. Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocukların sosyal yetkinlikleriyle ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar vardır. Yapılan bir çalışmanın sonucuna göre babaların destekleyici duygu sosyalleştirme tepkileri çocukların sosyal yetkinliklerini olumlu olarak etkilemektedir; destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme tepkileri ise sosyal yetkinliklerini olumsuz olarak etkilemektedir (Altıntop, 2019). Boylamsal bir çalışmada babaların, çocukları beş yaşındayken çocukların öfke ve üzüntü tepkilerini kabul ve yardım edici şekilde karşılık vermelerinin çocuklar sekiz yaşında geldiğindeki sosyal yetkinlikleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Gottman, Katz ve Hooven (1997). Bir başka çalışmada ise annelerin çocukların duygularına karşı kabul edici olmasıyla çocukların sosyal yetkinlikleri arasında olumlu bir ilişki olduğu bulunmuştur. Annelerin çocukların duygularına ihmal tepkisi vermesi ile çocukların sosyal yetkinlikleri arasında olumsuz bir ilişki vardır (İlhan, 2017; İlhan İyi ve Esen Çoban, 2020). Ebeveynlerin çocukların olumsuz duygularına karşı gösterdiği olumlu tepkiler çocukların sosyal yetkinliğini geliştirmede önemlidir.

2.2.4. Duygu Sosyalleştirme ile İlgili Araştırmalar

Fabes ve arkadaşları (2002), ebeveynlerin daha büyük olan çocukların olumsuz duygularına karşılık olarak problem odaklı başa çıkma yolunu kullanma olasılıklarının daha yüksek olduğunu bildirdiklerini bulmuştur. Malatesta ve Haviland (1982), çalışmasında annelerin daha büyük bebeklerin üzgün ifadelerine daha koşullu tepki verdiklerini ve duygularını açıkça ifade etmelerini daha az cesaretlendirdiğini belirtmişlerdir. Çocuğun yaşıyla birlikte ebeveynlerin çocukların duygularına karşı verdiği tepkiler değişebilmektedir.

Çocukların cinsiyetine göre ebeveynler farklı duygu sosyalleştirme tepkileri gösterebilmektedir ve bu tepkiler çeşitlilik göstermektedir. Bazı çalışmalarda ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların cinsiyetleri arasında ilişkilerin olduğu görülmektedir. Babaların üzüntü ve korku duygu ifadeleri için kızlarına ödüllendirici erkeklere ise cezalandırıcı tepkiler verdiği (Garside ve Klimes Dougan, 2002), annelerin üzüntü ve öfke duygu ifadesine karşılık kızlara erkeklere nazaran daha olumlu yaklaştığı (Thomassin ve Seddon, 2019), düşük gelirli bakım verenlerin çocukların öfke ifadeleri için erkeklere daha fazla destekleyici ve daha az cezalandırıcı tepki gösterdikleri bulunmuştur (Chaplin vd., 2010).

Cindioğlu (2015), yaptığı çalışmada depresyonda olan annelerle depresyonda olmayan annelerin duygu sosyalleştirme tepkilerini karşılaştırmıştır, depresyonda olmayan annelerin destekleyici duygu sosyalleştirme davranışlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Hughes ve Gullone (2010), çalışmalarında olumlu duygu sosyalleştirme davranışları ile ebeveyn kişilik türlerinden dışadönüklük, açıklık, uyumluluk ve dürüstlük arasında pozitif ilişki; olumsuz duygu sosyalleştirme davranışları ile nevrozlu kişilik arasında ise pozitif ilişki bildirmişlerdir. Bir başka çalışmada, daha yüksek düzeyde duygu düzenleme becerileri gösteren annelerin destekleyici duygu sosyalleştirme tepkileri gösterme olasılığının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Cabecinha Alati vd., 2020).

Bir başka çalışmada duyguların farkında olan ebeveynlerin duygu ifadesini kabul edilebilir bulduklarını, farkındalığı ve koçluğu düşük olanlarınsa duyguları tehlikeli gördüklerini bulmuşlardır. Çocuğunun olumsuz etkisinden rahatsız olan pek çok ebeveynin çocuklarını olumsuz duygu durumundan çabukça çıkarmanın kendilerinin görevi olduğuna inandıklarını ifade etmiştir. Bu ebeveynler kendilerinin ve çocuklarının nadiren duygularını ifade ettiklerini belirtmiştir. Bu ebeveynler olumsuzlukla baş etmek için hayatın olumlu yanını vurgulayıp olumsuz duygu yerine olumlu duyguyu yerleştirmek gerektiğini ifade etmişlerdir (Gottman vd., 1996). Ebeveynlerin duygulara ilişkin inançları ve ebeveynlik görevlerine ilişkin düşünceleri çocuklarının duygularına vereceği tepkiler için belirleyici olabilmektedir. Fabes ve arkadaşları (2002), ebeveynlerin genelde çocukların olumsuz duygularının çocuk için zararlı olduğuna, çocukların bu duyguları manipülasyon için kullandığına dair inançlar sebebiyle olumsuz duygularına karşılık olarak ceza gibi olumsuz kontrol etme yolları kullanmaya meyilli olabileceklerini ifade etmiştir.

Mirabile ve arkadaşları (2018), yaptığı çalışmada daha çok ebeveyn desteğinin 3-4 yaşındaki çocukların sosyal-duygusal yeterliliği için olumlu bir yordayıcısıyken 5-6 yaşındaki çocuklar için daha düşük sosyal duygusal yeterliliği yordadığını bulmuştur. Ebeveynin destekleyici tepkileri ile çocuğun sosyal duygusal yeterliliği arasındaki ilişki çocuğun yaşına göre değişebilmektedir.

Fabes ve arkadaşları (2002) ebeveynleri destekleyici tepki veren çocukların başkalarının duygularını nispeten çözebildiklerini, ebeveynleri sıkıntı tepkileri veren çocukların başkalarının duygularını nispeten çözemediklerini bulmuştur. Ebeveynleri duygularını dışa vurmayı teşvik edici tepkiler veren çocukların duygu dışavurumu daha yüksekken ebeveynleri cezalandırıcı ve küçümseyici tepkiler veren çocukların duygu ifadesi daha düşük olarak bulunmuştur.

Yağmurlu ve arkadaşları (2012) yaptığı çalışmada ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarıyla genel ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Duygu odaklı tepkiler ile anne sıcaklığı arasında pozitif ilişki

bulmuşlardır. Aynı zamanda itaat gerektiren ebeveyn davranışlarıyla cezalandırıcı ve küçümseyici duygu sosyalleştirme davranışları arasında da pozitif ilişki bulunmuştur. Destekleyici tepkiler ile duyarlı çocuk yetiştirme yaklaşımlarıyla pozitif, olumsuz çocuk yetiştirme yaklaşımları ile negatif olarak ilişkili bulunmuştur. Eğitim düzeyi yüksek olan annelerin duygu ifadesini daha çok teşvik ettiğini, küçümseme tepkilerini daha az gösterdiğini bildirmişlerdir.

Fabes ve arkadaşları (2001) destekleyici olmayan tepkiler veren ebeveynlerin çocuklarının olumsuz duyguları nispeten daha fazla gösterdiğini belirtmiştir. Ebeveynin sıkıntı tepkisi arttıkça sert ebeveyn tepkileri ile çocuğun olumsuz duygu tepkileri arasındaki pozitif ilişkinin gücü artmaktadır. Ayrıca ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermediğini bulmuşlardır.

Yapılan bir çalışmada annelerin duygu sosyalleştirme davranışları ile okul öncesi dönemdeki çocuklarının duygusal becerileri anlamaları arasında bir ilişki olmadığını bulmuşlardır. Aynı çalışmada annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarından problem odaklı tepkiler ve cezalandırıcı tepkiler ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında olumlu bir ilişki bulmuşlardır (Uyar vd., 2018).

Miller Slough ve arkadaşları (2018) yaptıkları çalışmada hem anne hem de babaları yüksek düzeyde destekleyici, düşük düzeyde destekleyici olmayan tepkiler kullandığında çocukların sosyal becerilerinin en yüksek olduğunu bulmuşlardır. Ancak aynı zamanda bu çocukların içselleştirme davranışları da en yüksek olarak bulunmuştur. Ebeveynlerden biri düşük diğeri yüksek destekleyici tepkiler verdiğinde çocuklar ortalama bir sosyal beceri ve daha az içselleştirme davranışları göstermiştir.

Castro ve arkadaşları (2018), annelerin destekleyici tepkileri ile orta çocukluk dönemindeki çocukların sosyal duygusal yeterliliklerini anne ve öğretmen raporlarına göre karşılaştırmışlardır. Buna göre annenin destekleyici duygu sosyalleştirme davranışları ile annelerin değerlendirdiği sosyal duygusal yeterlilikleri arasında olumlu, öğretmenlerin değerlendirdiği sosyal duygusal yeterlilikleri arasında olumsuz bir ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Bir çalışmada ebeveynlerin, çocuklarının olumsuz duygulara tepkilerini ve buna karşılık olarak çocukların duygu tepkisini araştırmak için ailelerin günlük yaşamlarını kaydetmişlerdir. Çalışma sonucunda ebeveynlerin eleştirel açıklamaları ve olumsuz emirlerinin ardından çocukların olumsuz duyguyla tepki gösterme ihtimalinin daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Aynı zamanda ebeveyn çocuğun duygusunu görmezden geldiğinde çocuğun olumlu ya da tarafsız duyguyla tepki gösterme olasılığının yükseldiğini belirtmişlerdir. Ebeveynin görmezden gelme tepkisinin bazen çocuğun duygu düzenlemesi için fırsat tanıyabileceğini vurgulamışlardır (Sperling ve Repetti 2018).

Havighurst ve arkadaşları (2019), ebeveynlere uygun duygu sosyalleştirme tepkilerini (ebeveynlerin kendi duygularının farkına varması, duygularını düzenlemesi, çocuklarına duyguları öğrenmeleri için duygu koçluğu yapmaları) öğretmeyi amaçlayan “Tuning in kids” programını babalara uygulamıştır. Bu programdan sonra babaların ebeveynlik doyumunda, yeterliliğinde ve duygu sosyalleştirme davranışlarında artış ve çocukların zor davranışlarında düşüş olduğunu bulmuşlardır. Öğretmen ve eşlerden alınan raporlara göre de çocukların davranışlarında gelişme olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda eşler kendi ebeveynlik davranışlarında ve psikolojik iyi oluşlarında gelişme olduğunu bildirmişlerdir.

Havighurst ve arkadaşları (2010) ebeveynlere müdahale programı uygulamışlardır ve müdahale sonucunda ebeveynlerin duygusal farkındalıklarında ve duygu düzenlemelerinde gelişme ve çocuklarına duygu koçluğu yapmalarında, çocukları ile duyguların nedenleri ve sonuçları ile ilgili konuşmalarında artış olduğunu bulmuşlardır. Ebeveyn ve öğretmenler tarafından bildirilen raporlara göre çocukların duygu bilgisinde artış, davranış problemlerinde ise azalma olduğunu göstermişlerdir.

Havighurst ve arkadaşları (2013) çalışmalarında duygu koçluğu müdahale programına katılan ebeveynlerin daha yüksek empati ve duygu koçluğu becerisi kazandığı; çocuklarınsa daha fazla duygu bilgisine sahip olduğu ve öğretmenlerin bildirdiği raporlara göre çocukların davranış problemlerinin azaldığını bulmuşlardır.

Aghaie Meybodi ve arkadaşları (2019) ebeveynlerin duygu sosyalleştirme tepkilerine yönelik yaptıkları müdahale programı sonucunda ebeveynlerde daha yüksek duygu koçluğu, çocuklarında ise daha düşük davranış problemleri bildirmişlerdir. Edrissi ve arkadaşları (2019) Ebeveynlere uygulanan duygu sosyalleştirme programının sonucunda çocukların kaygılarının azaldığını bildirmişlerdir. Müdahale grubundaki çocukların %69'unun normal kaygı seviyesine geçmiştir.

Fay-Stammbach ve arkadaşları (2017) destekleyici olmayan ebeveyn tepkilerinin kötü muamele ile ilişkili zayıf yürütme işlevi riskini artırabileceğini, destekleyici duygu sosyalleştirme davranışlarının koruyucu olabileceğini belirtmişlerdir.

Thompson (2014) anneleri daha çok destek ve öneride bulunan çocukların hayal kırıklığı durumunda problem çözme ve dikkatlerini dağıtabilme becerilerini kullanabildiklerini bulmuşlardır. Duygu sosyalleştirme literatüründeki çalışmalara bakıldığında ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocukların yaşı ve cinsiyeti açısından farklılık gösterebileceği görülmektedir. Ayrıca annelerin kişilik, eğitim durumu, psikopatolojisi, duygusal farkındalığı gibi faktörlerin ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları ile ilişkili olabileceği görülmektedir. Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları çocukların sosyal duygusal yeterliği, empati, duygu düzenleme, duyguları anlama becerileri üzerinde rolü olması sebebiyle önemlidir.

2.3. Sosyal Beceri

Çocuklar ilk sosyal ilişkilerini aile içinde kurarlar. Daha sonra sosyal çevresindeki diğer insanlarla etkileşim kurmaya başlarlar. Aile içindeki sosyal etkileşimlerin çocukların diğer insanlarla kuracağı etkileşim için bir temel oluşturduğu söylenebilir. Çocukluk dönemindeki sosyal beceriler de yetişkin yaşamı için önemlidir. Elliott ve Busse (1991) sosyal becerileri, “sosyal yeterliliği oluşturan öğelerin en şekillendirilebilirleri” şeklinde ifade etmiştir. Çocuğun gelişiminin önemli parçalarından biri akranları ve yetişkinlerle etkileşim kurma becerisidir (Gresham ve Lemanek, 1983). Sosyal becerilerin gelişmesi çocukluk ve ergenlik döneminin önemli bir gelişim görevidir (Huber vd., 2019a).

2.3.1. Sosyal Becerilerin Tanımlanması

Sosyal beceriler çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Samancı ve Uçan (2017) çocukların toplumdaki diğer insanlar tarafından kabul görmesi sayesinde toplum içinde yer edinebileceğini belirtir ve sosyal becerileri de çocukların ait oldukları sosyal çevrede kabul görmelerini ve diğer insanlarla olumlu ilişkiler geliştirmesini sağlayan davranışlar olarak tanımlar. Libet ve Lewinson (1973), sosyal becerileri “*olumlu pekiştirmeyi en üste çıkarmak, diğerlerinden gelebilecek cezayı en aza indirmek için gereken karmaşık bir yetenek*” olarak tanımlamıştır. Gresham ve Elliot (1984) olumsuz tepkilerden koruyacak, olumlu tepkiler uyandıracak şekilde diğer insanlarla etkileşime girmesi için gerekli olan ve sosyal açılan kabul edilen öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlamıştır. Cook ve arkadaşları (2008) ise sosyal hayatta yeterli bir şekilde işlev göstermek için gerekli olan, diğer insanlarla etkileşimi ve öğrenilmiş davranışları içeren bir beceri olarak tanımlamışlardır. Sosyal becerilerin birçok farklı tanımı olduğu görülse de çoğu tanımın ortak noktasının diğerleriyle etkileşime girmek, sürdürmek için ve sosyal hayatta yeterli olmak için gerekli olan öğrenilebilen beceriler olduğu söylenebilir.

2.3.2. Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması

Akkök (1996), altı farklı beceriyi içeren bir sınıflandırma yapmıştır. Dinleme, konuşmayı başlatma ve sürdürme, teşekkür etme, yardım isteme, özür dileme gibi davranışları “*İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme Becerileri*” olarak tanımlamıştır. Kendi duygularını anlama ve ifade etme, korkuyla baş etme, diğerlerinin duygularını anlama ve diğerlerinin duygularıyla baş etme gibi becerileri “*Duygulara Yönelik Beceriler*” olarak isimlendirmiştir. Paylaşma, diğerlerine yardım etme, izin isteme, kızgınlığı uygun şekilde ifade etme ya da kontrol etme becerisini “*Saldırgan Davranışlarla Baş Etmeye Yönelik Beceriler*” olarak tanımlamıştır. Başarısızlıkla baş etme, gruptaki baskı ile baş etme, yalnız bırakılmayla baş etme becerilerini “*Stres Durumlarıyla Başa Çıkma Becerileri*” başlığı altında toplamıştır. Çevreden bilgi toplama, hedef oluşturma, göreve/işe yoğunlaşma davranışlarını “*Problem Çözme ve Plan Yapma Becerileri*” başlığında toplamıştır. Sorumluluk alma, şikâyeti ifade etme, diğerlerinin fikirlerini anlamaya çalışma davranışlarını “*Grupla Bir İş Yürütme Becerileri*” olarak tanımlamıştır.

Caldarella ve Merrell (1997) yirmi bir farklı araştırmaı inceleyerek yaptığı sentez sonucunda sosyal becerilerle ilgili bir sınıflandırma yapmıştır. Diğerlerine yardım etme ve ihtiyaç duyunca yardım isteme, arkadaş edinebilme, arkadaşlarının hislerine duyarlı olma davranışlarını “*akran ilişkileri becerileri*” olarak sınıflamıştır. Sorumluluk sahibi olma, paylaşma, kurallara uyma davranışlarını “*uyum becerileri*” olarak ele almıştır. Görevi bağımsız bir şekilde yapıp tamamlama, öğretmenin yönergelerini dinleme, üretkenlik davranışlarını “*akademik beceriler*” olarak değerlendirmiştir. İletişimi başlatma, övgüyü kabul etme, arkadaşlarına oyun oynamayı teklif etme davranışlarını “*atılđanlık becerileri*” olarak ele almıştır. Son olarak da sınırları koruma, öfkeyi yönetme, uzlaşma gibi davranışları “*z yönetim becerileri*” olarak sınıflandırmıştır.

Gresham (1986) ise sosyal beceri konusunda yaşanan zorluklarla ilgili bir sınıflandırma yapmıştır: “*Beceri eksiklikleri, performans eksiklikleri, öz kontrol beceri eksiklikleri ve öz kontrol performans eksiklikleri.*” Beceri eksikliği, sosyal davranışı göstermek için gerekli olan becerilerin mevcut olmamasıdır (Gresham ve Elliott, 1989). Performans eksikliği, kişi sosyal beceriye sahipken motivasyon ya da fırsat olmaması gibi sebeplerle sosyal becerileri davranışa dnştrememesidir. Davranışın belli durumlarda gösterilip belli durumlarda (okulda sosyal davranışı sergilerken evde sergilememe gibi) gösterilmemesi söz konusu olduğunda performans eksiliğiyle ilgili olabileceğini belirtilmiştir. z kontrol becerisi eksikliği, duygusal uyarılmanın sosyal beceri kazanmayı engellemesi olarak tanımlanmıştır. Son olarak öz kontrol performans eksikliği/akıcılık eksikliği ise kazanılmış ve kullanılan bir sosyal becerinin, yetersiz tekrar ya da yetersiz pekiştirme gibi sebeplerle beklenen düzeyde davranışa dönüştürülememesi olarak ifade edilmiştir. Bu durumda davranışın tutarsız bir şekilde gösterilmesi söz konusudur (Gresham, 1981; Gresham, 1986; Gresham ve Elliott, 1989; Gresham, 1998).

Perren ve Alsaker (2009) ise sosyal becerileri *kendine yönelik sosyal beceriler* ve *diğerlerine yönelik sosyal beceriler* olarak ikiye ayırmıştır. Kendine yönelik sosyal beceriler (atılđanlık ve sosyal katılım) diğerleriyle etkileşiminde kendi ihtiyaç ve hedeflerini dikkate almayı içerir; diğerlerine odaklı sosyal beceriler ise (prososyal

davranışlar ve saldırgan olmayan işbirlikçi davranış) diğerlerinin ihtiyaç ve hedeflerini dikkate almayı içerir.

2.3.3. Sosyal Becerilerle İlgili Yapılan Araştırmalar

Hinkley ve arkadaşları (2018) yaptıkları araştırmada okul öncesi çocukların televizyon, video izlemesinin sosyal becerileriyle olumsuz yönde, açık havada oyun oynamalarının ise olumlu yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Kızların kendini ifade etme becerileri erkeklerden daha yüksek olarak bulunmuştur.

Frogner ve arkadaşları (2022) çocukların sosyal becerilerini çeşitli yönlerden incelemek için boylamsal bir araştırma yapmıştır. Beş yıllık izleme sonucunda istikrarlı bir şekilde yüksek sosyal beceriler gösteren çocukların ilkokuldaki okul performanslarının yüksek olma olasılığını artırdığını; istikrarlı bir şekilde düşük sosyal beceriler gösteren çocukların ilkokulda düşük performans gösterme olasılığını artırdığını bulmuşlardır. Araştırmalarında sosyal becerilerinde istikrar gösteren grup, sosyal becerilerinde değişim gösterenlere göre daha fazladır. Olumlu ebeveynliğin okul öncesi çocukların sosyal becerilerinin önemli yordayıcılarından biri olduğunu belirtmişlerdir.

Joas ve Möhler (2021) yenidoğan bebeklerin anne ile bağlanmalarının okul öncesi dönemdeki sosyal becerilerle ilişkisine bakmak için boylamsal bir çalışma yapmışlardır. Bebekler altı haftalıkken bağlanmalarını ölçmüşlerdir, çocuklar beş buçuk yaşına geldiklerinde ise sosyal becerilerine bakmışlardır. Bebekken anne ile daha az bağlanmanın beş buçuk yaşına geldiklerinde daha düşük sosyal becerileri yordadığını bulmuşlardır.

Shonk ve Cicchetti, (2001) duygusal fiziksel istismar, ihmal edilme gibi kötü muameleye maruz kalan çocukların kalmayanlara göre daha düşük sosyal beceri gösterdiklerini bulmuşlardır.

Groeben ve arkadaşları (2011), yaptıkları çalışmada düşük düzeyde atılganlığın ileri yıllardaki duygusal semptomların bir yordayıcısı olduğunu bulmuşlardır. Çocukların prososyal davranışlarının düşük, atılganlığının yüksek olmasının duygusal sorunlar için koruyucu olduğunu bulmuşlardır. Özellikle sosyal katılım düşük olduğunda yüksek

derecede prososyal davranışın, sonraki duygusal semptomlar için bir risk faktörü olduğunu bulmuşlardır. Çocuklara verilen sosyal beceri eğitiminde çocuğun kendine yönelik ya da başkalarına yönelik sosyal becerilerinden hangisinde eksiklik varsa ona göre müdahalede bulunulması gerektiğini vurgulamıştır.

Perren ve Alsaker (2009) okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerileri ile ilgili yaptıkları boylamsal araştırmada çocukların diğerleri yönelimli sosyal becerilerindeki eksikliğin depresif belirtiler ve mağduriyet ile ilişkisi olduğunu bulmuşlardır. Bulgularına göre kendilerine yönelik sosyal beceri eksiliği depresif belirtilerle ilişkilidir. Kızların sosyal becerilerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Diğerleri odaklı sosyal becerileri düştükçe akran mağduriyetinin yükseldiğini belirtmişlerdir.

Nilsen ve arkadaşları (2018) çocukların sosyal becerileri ile ilgili boylamsal bir çalışma yapmıştır. Erken çocuklukta annesi psikolojik sıkıntı yaşayan çocukların erken ergenlikteki yüksek sosyal becerilerinin orta ergenlikte depresif belirtilerini artırdığını bulmuşlardır. Fakat erken çocuklukta anne sıkıntısına maruz kalmayan kızların daha yüksek sosyal becerilerinin depresif belirti yaşamalarına karşı koruyucu bir faktör olduğunu bulmuşlardır.

Huber ve arkadaşlarının (2019b) yaptıkları çalışmada azalan sosyal inisiyatif davranışlarının daha yüksek içselleştirme semptomlarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Diğerlerine yönelimli bir sosyal beceri olarak tanımlanan prososyal davranışın içselleştirme semptomlarının pozitif yordayıcısı olduğunu bulmuşlardır. Prososyal davranışla dışsallaştırma davranışları arasında ise negatif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Huber ve arkadaşları (2019a) yaptıkları incelemede daha düşük yardım etme ve iş birliği yapma gibi davranışlara dışsallaştırma semptomlarının eşlik ettiğini, yetersiz ya da çok yüksek düzeyde olumlu sosyal davranışın içselleştirme semptomlarına eşlik edebileceğini belirtmişlerdir.

Gustavsen (2017) çocukların sosyal becerileri ve akademik becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek için boylamsal bir araştırma yapmıştır. Birinci sınıftaki sosyal

becerilerin iki yıl sonraki akademik başarı üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu bulmuştur. Öğretmenlerin yaptıkları derecelendirmeye göre kızlar daha yüksek sosyal becerilere sahiptir. Sosyal becerilerin akademik başarıya ve görevlerin üstesinden gelmeye yardımcı olduğunu vurgulamıştır.

Caemmerer ve Keith (2015) çocukların sosyal becerileri ve okul başarıları arasındaki ilişkiyi incelemek için anaokulu döneminden sekizinci sınıfa kadar belli zamanlarda veri toplamıştır. Sosyal beceri ve okul başarılarının birbirini karşılıklı olarak etkilediğini fakat öğrencilerin başarılarının daha sonraki sosyal becerileri üzerindeki etkisinin daha güçlü olduğunu bulmuşlardır.

Fidan (2019) okul öncesi dönem çocuklarıyla ilgili yaptığı çalışmada annelerle çocuklarının sosyal becerileri arasında pozitif yönde ilişki olduğunu fakat babaların sadece erkek çocuklarının sosyal becerileriyle pozitif yönde ilişkisi olduğunu bulmuştur. Anneleri ile sık sık vakit geçiren çocukların sosyal beceri puanları ara sıra ya da her zaman vakit geçiren çocuklara göre daha yüksek çıkmıştır. Çalışan annelerin sosyal becerilerinin ve çalışan annelerin çocuklarının sosyal becerilerinin daha yüksek olduğunu da bulmuştur. Ebeveynlerin eğitim seviyeleri çocukların sosyal becerileri ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur.

Öztürk (2019) yaptığı çalışma sonucunda bağlanma stilleri ile çocukların sosyal becerileri arasında pozitif bir ilişki olduğunu bulmuştur. Aynı zamanda çocukların sosyal becerileri ile oyun davranışları arasında pozitif bir ilişki olduğunu bulmuştur. Okul öncesi eğitim almanın ve eğitim süresinin çocukların sosyal becerilerini artırdığını belirtmiştir.

Gülay (2011) okul öncesi çocuklarla yaptığı çalışmada ebeveynlerinden yakınlık, sevgi ve şefkat alan çocukların sosyal becerilerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Çocuklarını ihmal eden, onlara şiddet gibi düşmanca davranışlar gösteren ya da dolaylı olarak reddedildiğini hissettirecek şekilde davranan ebeveynlerin çocuklarının daha düşük sosyal beceri gösterdiğini vurgulamıştır.

Kılınç (2016) oyun davranışları ve sosyal beceriler arasındaki ilişkiyi incelemek için okul öncesi çocuklarıyla yaptığı çalışmada hem pasif hem de sosyal oyunun etkileşim ve iş birliği ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Kızların iş birliği ve etkileşimlerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Erkeklerin itiş kakış oyunlarını oynamaları kız çocuklarına göre daha fazladır.

Ayyıldız (2011), çocukların sosyal becerilerini geliştirmek için ebeveyn ve çocuklarla bir çalışma yapmıştır. Çocuklarda empati, problem çözme, öfke kontrolü ile ilgili etkinliklerden oluşan bir program uygulamış, ebeveynlere ise çocuklarının gelişim özellikleri, çocuklarıyla iletişim ve disiplin yollarını öğretmeyi amaçlayan bir program uygulamıştır. Program sonucunda çocukların sosyal becerilerinin arttığını ve şiddet davranışlarını önlediğini belirtmiştir.

Atmaca ve arkadaşları (2021) yaptığı çalışmada çocukların yaşının artmasıyla beraber sosyal becerilerinin de arttığını bulmuştur. Aynı çalışmada annelerin empati becerileriyle çocukların sosyal becerileri arasında ilişki olmadığını da bulmuşlardır. Çocukların yaşıyla birlikte deneyimin artmasıyla çevreyi daha iyi tanıyıp daha çok uyum sağlayabildiklerini bununla beraber de sosyal becerilerinin artabildiğini vurgulamışlardır. Kız çocuklarının tüm sosyal beceri alt boyutlarında erkeklerden daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduklarını bulmuşlardır. Bu durumun cinsiyetin getirdiği doğal bir durum değil ebeveynlerin çocuklarını geleneksel tutumla yetiştirmesi ya da çocukların cinsiyet rollerine göre davranmasıyla ilgili olabileceğini belirtmişlerdir.

Dülger (2016) yaptığı çalışmada çocukların sosyal becerilerinin yaşa göre farklılaşmadığını bulmuştur. Ebeveyn tutumlarıyla sosyal beceriler arasındaki ilişkiye bakıldığında ebeveynin otoriter tutuma sahip olmasıyla çocukların iletişim ve sosyal becerileri arasında olumsuz yönde, ebeveynin demokratik tutuma sahip olmasıyla sosyal becerileri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu bulmuştur. Annenin eğitim durumuna göre sosyal beceri puan ortalamaları arasındaki farka bakıldığında annesi ilköğretim mezunu olan çocukların sosyal beceri puanlarının anneleri lise ve üniversite mezunu olanlara göre daha düşük olduğunu bulmuştur.

Özyürek (2015) yaptığı araştırmada çocukların sosyal becerilerine ilişkin anne ve öğretmen görüşleri arasında farklılıklar olduğunu bulmuştur. Öğretmenlerin görüşlerine göre çocukların sosyal becerileri annelerin gördüğünden daha yüksektir. Ayrıca annelerin demokratik tutuma sahip olmasıyla çocukların sosyal becerileri arasında olumlu yönde ilişki olduğu da bulunmuştur.

Yurtseven ve Kurt (2014) yaptıkları çalışmada okul öncesi eğitimin çocukların kişilerarası becerileri, sözel açıklama becerileri ve kendini kontrol etme becerileri üzerinde pozitif yönde bir etkisi olduğunu bulmuşlardır.

Gültekin Akduman ve arkadaşları (2015), yaptığı çalışmada çocukların sosyal becerileri arttıkça problem davranışlarının azaldığını bulmuşlardır. Çocukların sosyal becerileri ve problem davranışlarının okul öncesi eğitime devam etme süreleri açısından karşılaştırmışlardır. En az iki yıldır okula devam eden çocukların sosyal becerileri daha yüksek, okula yeni başlayan çocuklarınsa problem davranışları daha yüksek olarak bulunmuştur. Kızların sosyal beceri ortalamaları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur.

Yener (2014) yaptığı çalışmada çocukların sosyal becerilerinin okul öncesi eğitim alması ya da okul öncesi kuruma devam etme süresi açısından farklılık göstermediğini bulmuştur. Annelerin demokratik tutumu ile çocukların iş birliği ve etkileşim becerileri arasında olumlu ilişki; annenin sıkı disiplini ile çocukların iş birliği becerileri arasında olumsuz yönde ilişki olduğunu bulmuştur.

Atmaca ve arkadaşlarının (2020), okul öncesi kuruma devam eden çocuklarla yaptığı çalışmada ebeveynlerin öğrenim durumu ve kardeş sayısının çocukların sosyal becerileri puanları açısından bir farklılık göstermediğini bulmuşlardır. Kız çocuklarının duygu yönetme becerilerinin erkeklerinkinden daha yüksek olduğunu bulmuşlardır.

Alabay ve arkadaşlarının (2019), okul öncesi çocuklarla yaptığı çalışmada kızların sosyal becerilerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. İş birliği, atılganlık ve öz kontrol de kızlarda daha yüksek çıkmıştır. Erkeklerin daha fazla dışsallaştırma problemi sergilediğini bulmuşlardır. Sosyoekonomik düzey arttıkça sosyal beceriler de

artmıştır. Anneleri okuryazar olmayan çocukların daha yüksek sosyal davranış problemi puanına sahip olduğu bulunmuştur. Literatürdeki araştırmalara bakıldığında olumlu ebeveynlik, bağlanma, ebeveyn tutumu, ebeveyn ihmali, ebeveyn sıcaklığı gibi faktörlerin çocukların sosyal becerileri üzerinde rolü olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırmalar çocukların sosyal becerilerinin okul başarısı, depresif belirtiler, içselleştirme-dışsallaştırma davranışları ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

2.4. Anne Çocuk İlişkisi

İnsanların fizyolojik, zihinsel ve duygusal sistemleri diğerleriyle kurduğu ilişkilerle birlikte gelişir, şekillenir. Özellikle ebeveynlerle olan ilişkiler bu sistemlerin gelişmesinde belirleyicidir. Çocukların yaşamın erken dönemlerinde en çok vakit geçirdikleri kişilerin genellikle ebeveynleri olması ve diğer insanların etkisine en açık olan dönemin yaşamın ilk yılı olması sebebiyle ebeveynlerle olan ilişkiler ayrı bir öneme sahiptir (Gerhardt, 2019; Seçkin ve Hasanoğlu, 2020).

Erken dönemde destekleyen, cesaretlendiren ve iş birliği kuran anne babaya sahip olmak kişide değerlilik ve yeterlilik duyguları oluşturur ve kişinin diğer insanlarla ilgili de olumlu düşünmesini sağlar (Bowlby, 2013: 453). Ayrıca ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkiyle psikolojik sağlamlık, okul başarısı, sosyal beceriler, davranış sorunları gibi yaşamda önemli olan konuların ilişkisi vardır (Gribble vd., 1993; López Turley vd., 2010; Kırman ve Doğan, 2017; Ogelman ve Çabuk, 2013) ve ebeveyn çocuk arasındaki ilişkinin niteliği ilerideki yetişkinlik yaşantısı için belirleyici olmaktadır (Öngider, 2013). Nesne ilişkileri teorisi ve bağlanma teorisi ebeveyn çocuk arasındaki ilişkiye odaklanan kuramlardan bazılarıdır. Bu iki teoriye ilişkin detaylar ve bu teorilerin farklı temsilcilerine ait görüşler aşağıdaki bölümde ele alınmıştır.

2.4.1. Nesne İlişkileri Teorisi

Nesne ilişkileri teorisinde insanların içinde, yaşamlarındaki gerçek ve şuan mevcut olan insanlarla etkileşimlerinden daha farklı ve güçlü olan içsel ilişkiler dünyasını barındırdıkları düşünülür. Nesne ilişkileriyle kastedilen başkalarıyla kurulan ilişkilerden

fazlasıdır. Bu teoride insanların diğerleriyle olan ilişkilerini içselleştirmeleri ve içselleştirilen nesne ilişkilerinin bireylerin psikolojisi üzerindeki etkisine odaklanılır. Nesne ile kastedilenin ise “*benliğin algıladığı, deneyimlediği, arzuladığı, korktuğu, reddettiği veya içine aldığı benliğin dışındaki şey*” olduğu ifade edilmiştir (Flanagan, 2021: 93).

2.4.1.1. Winnicott

Winnicott sağlıklı bir gelişim için yaşamın ilk döneminde annenin bebeğinin ihtiyaçlarına neredeyse tümüyle uyum sağlaması gerektiğini belirtir. Annenin bebeğine tümüyle uyum sağlaması, bebekte tüm güçlülük yanılması oluşturur. Bir süre sonra anne bebeğin ihtiyaçlarına tam uyumla karşılık verememeye başlar ve bebeğin tüm güçlülük yanılması yavaş yavaş yıkılır. Bebeğin ayrılıkla baş edebilmek için geçiş nesnesi seçtiğini ileri sürer. Geçiş nesnesi anne ikamesidir. Geçiş nesnesi ne iç dünyaya aittir ne de dış dünyaya aittir; geçiş nesnesi ara alanda bulunur (Winnicott, 2019).

Winnicott yeterince iyi ebeveynlikten bahseder. Yeterince iyi ebeveynlik çocukla tümüyle uyum sağlamak, mükemmel olmak değil, çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı olmaktır (Winnicott, 2019). Çocuğun bireyselliğine saygı duyulmadığında, ayrılma çabaları engellendiğinde ya da diğerlerinin ihtiyaçlarına uyum sağlamak zorunda hissettiğinde gerçek benlik yerine, çevre tarafından onaylanmasını sağlayan ve onlar tarafından terkedilmekten koruyan sahte benliğin gelişeceğini belirtir (Winnicott, 1960). Ayrıca Winnicott yalnız kalabilme kapasitesinden bahsetmiştir. Yalnız kalabilme kapasitesinin ve bundan memnun olabilmenin ancak bir başkasının varlığı sayesinde gelişebileceğini belirtmiştir (Winnicott, 1958).

2.4.1.2. Melanie Klein

Klein çocuklarla yaptığı gözlemler sonucunda teorisini şekillendirmiştir. Melanie Klein (1952) nesne ilişkilerini duygusal yaşamın merkezi olarak yorumlamıştır. Klein’ a göre ilk ilişki annenin memesi ile kurulur ve ilk olarak haset duyulan nesnenin meme olduğunu belirtir. Memede bebeğin ihtiyaç duyduğu sevgi ve süt vardır fakat bunları

kendisi için sakladığını sanır (Klein, 2011). Klein hasetin kişinin arzuladığı şeye başkasının sahip olması ve başkasına haz vermesinin kişiyi kızdırması ve arzuladığı şeyi sahibinden almaya ya da arzuladığı şeye zarar vermeye yönelik bir duygu olduğunu belirtir (Klein, 2011: 23).

Yaşam boyu devam edebilecek olan iki konum tanımlamıştır: paranoid-şizoid konum ve depresif konum. Yaşamın ilk 0-4 ayında paranoid-şizoid konumda olduğunu daha sonra depresif konuma geçildiğini belirtmiştir. Fakat bu konumların yaşamın başka bir döneminde tekrar ortaya çıkabileceğini vurgulamıştır (Palombo vd., 2021).

Paranoid-şizoid konum 0-4 ay

Bebeklerin dışarıdan gelebilecek bir tehlikeyle ilgili fantezileri yok olma korkusu yaşamasına sebep olur, paranoid ile kastedilen bu korkudur (Palombo vd., 2021). Yaşamın ilk döneminde anne memesi iyi ve kötü olarak ayrılır. Meme bebeğin ihtiyacını karşıladığında iyi meme, hayal kırıklığına uğrattığında ise kötü meme olarak algılanır (Palombo vd., 2021). Bu konumda nesnelere kısmi olarak algılanır ve iyi meme ve kötü meme arasında ayırım yapamazlar. Bununla birlikte bebekler iyi meme ile kötü memeyi birbirinden ayrı olarak algılamaya başlarlar, bu durum bölme olarak adlandırılır. İyi meme kişiyi hoşnut eden şeyleri temsil ederken, kötü meme hoşnut etmeyen nesnelere temsil eder (Klein, 2011; Palombo vd., 2021). Bu konumdayken bebeğin yaşadığı kaygıları paranoid özellikte olduğunu, bu kaygılara karşı gösterilen savunmaların ise şizoid özellikler barındırdığını belirtir (Klein, 2011: 35).

Depresif Konum 3/4 ay-6ay arası

Bu konumda iyi ve kötü nesne bütünleştirilmeye başlanır ve bütünleştirilen nesne içe alınmaya başlanır. Bu bütünleşmenin gerçekleşmesi için öncelikle bölmenin gerçekleşmiş olması gerekir. Sevilen nesneyi kaybetmeye dair korku da bu konuma geçmeyle beraber yaşanır. Artık iyi meme ve kötü memenin her ikisinin de anneye ait olduğunu algılayan bebek anneye saldırdığında suçluluk ve üzüntü hisseder çünkü annenin içindeki iyiye de saldırmıştır. Bu konumda anneye zarar vermeyle ilgili kaygılar

yaşanır ve bu depresif kaygı olarak adlandırılır (Klein, 1946; Klein, 2011; Palombo vd., 2021).

Klein (2011) aşırı olmadığı sürece engellenmenin ya da karşılanmamış arzuların bebekte gerçeklik duygusu geliştirebileceğini ve bebeğe kaygısıyla baş etme imkânı sunacağını belirtir. Olumsuz çevresel koşullar, yetersiz bakım, annenin bebeğe bakım vermekten hoşnut olmaması ya da kaygılı olması gibi durumlar iyi memeyi içselleştirmesi üzerinde olumsuz etki oluşturur. Memeyle kurulan ilişki diğer ilişkilerde yaşanan hoşnutluğun temelini oluşturur (Klein, 2011: 28-29).

2.4.1.3. Mahler

Mahler bebeklerin anneleriyle kaynaşma halinde dünyaya geldiğini belirtir ve çocuğun zamanla annesi ile olan bu ortakyaşamsal halden ayrılma ve bireyleşme aşamasına geçtiğini belirtir (Mahler vd., 2003). Bebeklerin fiziksel doğumu olduğu gibi psikolojik doğumlarının da olduğunu ve bu psikolojik doğumun ayrılma bireyleşme evresinde meydana geldiğini belirtir (Mahler, 1954; Akt: Mahler ve Gosliner, 1955: 196). Mahler ayrılma bireyleşme süreciyle ilgili evreler tanımlamıştır. Bebeklerin öncelikle “*normal otistik evre ve normal simbiyotik evreden*” geçtiğini daha sonra “*gerçek ayrılma bireyleşme evresine*” geçtiğini ileri sürer.

Normal otistik evre 0-3 ay: Bebek dış dünyanın farkında değildir. Bu evredeki bebeğin dış dünyadan kopuk hali, bebeğin anne rahmindeki yaşamının devamı gibidir (Palombo vd., 2021) ve daha çok fiziksel süreç ön plandadır (Mahler, 1967).

Normal simbiyotik evre 3-5 ay: Bebek anne ile kaynaşık haldedir, ben ve ben olmayı tam olarak ayırt edemez (Mahler, 1967: 742). Anne ile olan bu ortakyaşamsal süreç ilerleyen yıllardaki ilişkilerin temelini oluşturur (Mahler vd., 2003). Bu evrede bebek giderek artan bir şekilde anneye yatırım yapar.

Ayrılma Bireyleşme Evresi 5-36 ay arası: Klein bu evreyi dört alt evreye ayırmıştır.

Farklılaşma evresi 5-10 ay: Bu evrede bebek dış dünyayı fark etmeye ve duyularını daha

aktif kullanmaya başlar. Annesi ve yabancıları birbirinden ayırır (Mahler vd., 2003; Palombo vd., 2021).

Alıştırma evresi 10-16 ay: Bu evre bebeklerin emekleme ya da yürüme sayesinde annelerinden uzağa gitmeleriyle başlar ve bu dönemde ayrılık kaygısı yaşanır. Bebek ihtiyaç duyunca annesine ulaşabileceği mesafe kadar annesinden uzaklaşır ve bir süre sonra annesi ile tekrar bir araya gelmek ister. Bebek annesiyle bir araya gelince tekrar keşfe çıkabilmek için duygusal olarak enerji toplar, bu durum “*duygusal yakıt ikmali*” olarak tanımlanmıştır (Mahler vd., 2003).

Yeniden yakınlaşma 16-24 ay: Bu evrede bebek annesi ile arasında bulunması gereken mesafenin ne olacağına tam olarak karar veremez. Hem anneden kaçma, yutulma korkusu vardır hem de ayrılmama, bir araya gelme isteği vardır. Bu ikili durum çocuğun tümgüçlülüğünün yıkılmaya başlamasıyla beraber azalmaya başlar. Bu evrede çocuk annesiyle olan ilişkisine babasını da dahil eder ve diğer insanlarla da ilişki kurmaya başlar (Mahler vd., 2003; Palombo vd., 2021).

Duygusal Kendilik ve Nesne Sürekliliğinin Başlangıcı 24-36 ay ve sonraki yıllar: Bu evrede nesnenin iyi ve kötü yanları bütünleştirilir. Çocuğun nesneyi bütünleşmiş bir şekilde hatırdaki tutabilmesini “*duygusal nesne sürekliliği*” olarak adlandırmışlardır. Çocuğun kurduğu ilişkilerde diğerlerinin özelliklerini içselleştirmesiyle oluşan kendilik ve nesne temsilleri bu dönemde yeterince ayrılmıştır (Mahler vd., 2003; Palombo vd., 2021).

2.4.2. Bağlanma Teorisi

Bebeklikten yaşlılığa kadar insan yaşamının merkezinde diğer insanlara bağlanma davranışları vardır (Bowlby, 2015: 493). Bowlby yenidoğan bebeklerin hayatta kalmak için birincil ihtiyaçlarının insanlar tarafından sıcaklık, koruma gibi tavırlar görmek olduğunu ve bebeklerin buna biyolojik olarak programlanmış bir şekilde dünyaya geldiklerini ileri sürer ve bağlanma için doğumdan sonraki ilk yılın kritik olduğunu belirtir. Bowlby bağlanma davranışlarının karşılıklı geliştiğini belirtir. Bakım veren,

çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşıladığı gibi çocuğun da “*emme, ağlama, yapışma, gülümseme ve takip etme*” gibi ebeveyniyle tekrar yakınlık kurmasını sağlayacak “bağlanma davranışları” gösterdiğini belirtir (Bowlby, 2013).

Bir bakım verenle bağlanma ilişkisine sahip olan çocuk kendi isteği dışında bir ayrılık yaşadığında acı hisseder ve bu ayrılığın ardından eğer bakım vereniyle kavuşmazsa sırasıyla belli davranışlar gösterir, Bowlby bu davranışları “*protesto, umutsuzluk ve kopuş*” olarak sıralamıştır. İlk olarak bakım vereninin gelmesini ister ve bağırmaya ağlama gibi davranışlarla ayrılığı *protesto* eder. Daha sonraki aşamada ayrılığın uzamasıyla birlikte bakım vereniyle tekrar bir araya geleceğine dair *umudu* iyice azalır ve çocuğun davranışlarına sessizlik, hareketsizlik hakim olmaya başlar. Son olarak da umudu kalmayan çocuk bakım vereninden duygusal olarak da uzaklaşır ve *kopuş* yaşar (Bowlby, 1960). Bowlby bu kopuşun ardından eğer bakım verenden ayrı kalma süresi uzamazsa aralarındaki bağın yeniden ortaya çıkacağını belirtir. Fakat bu kopuşun ardından bir araya geldikten sonra çocuk uzunca bir süre bakım vereniyle yakın olmaya ihtiyaç duyar (Bowlby, 2014).

Ainsworth yabancı durum deneyi ve bağlanma türlerini kategorize etmesiyle bağlanma teorisine oldukça önemli bir katkı sağlamıştır. Ainsworth bir yaşındaki bebeklerin annelerinden ayrılma durumunu ve tekrar bir araya gelmeleri gibi durumları içeren sekiz bölümden oluşan bu deneyde anne ve bebeklerin ne gibi tepkiler verdiğini incelemiştir. İncelemelerinin sonucunda *Güvenli, Kaygılı/kaçıngan ve Kaygılı/Kararsız* olmak üzere üç farklı bağlanma örüntüsü tanımlamıştır (Ainsworth vd., 1978).

Güvenli bağlanma (B Grubu).

Güvenli bağlanan çocuklar anneden ayrıldıktan sonra rahatsız olur, üzülür ve bunu belli eder. Ayrılığın ardından anneye kavuştuğunda ise mutlu olur ve anne ile temas kurar ve bu teması devam ettirmek ister. Bazı güvenli bağlanan çocuklar ise anneden ayrılma durumunda rahatsızlık duymaz fakat anne geri geldiğinde onu mutlu bir şekilde karşılar. Bu gruptakiler anneleri odadayken çevreyi keşfetmede daha aktif olmuşlardır (Ainsworth, 1978: 60-62). Ayrıca Ainsworth anne bebek arasındaki ilişkiyi incelemek için bir yıl

boyunca doğal ortamları olan evlerinde gözlem yapmıştır. Güvenli bağlanan bebeklerin anneleri, bebeklerinin ihtiyaçlarına ya da iletişim kurma isteklerine daha duyarlı karşılık vermişlerdir.

Kaygılı/Kaçınan bağlanma (A Grubu).

Bu gruptaki bebekler annelerinden ayrıldıklarında çoğu zaman üzüntü göstermezler ya da herhangi bir tepki vermezler. Anneleri geri geldiğinde ise onlardan kaçma, uzaklaşma gibi tepkiler gösterirler, kaçınan bağlanma için en göze çarpan tepkilerinden biri budur. Kaygılı/kaçınan bağlanma örüntülerine sahip olan çocukların annelerinin diğer iki gruptaki annelere kıyasla daha fazla reddetme tepkileri, olumsuz duygular, bebeğe karşı duyarsızlık ve müdahaleci tepkiler göstermişlerdir (Ainsworth vd., 1978; Crittenden & Ainsworth, 1989).

Kaygılı/Kararsız bağlanma (C Grubu)

Bu gruptaki çocuklar anneleriyle ayrılık yaşadıklarında genelde öfkeli tepkiler verirler, aynı şekilde anneleri geri geldiklerinde de öfkeli tepkiler verirler. Bir yandan anneleriyle temas kurmak ister bir tavır gösterirken bir yandan da yakınlığa direnen bir tavır gösterirler. Annesi yanındayken de yanında değilken de çevreyle daha az ilgilenmişlerdir. Bu gruptaki çocukların anneleri çocuklarına karşı duyarsız ve tutarsız bir şekilde davranırlar. Kaçınan gruptaki bebeklerin anneleri kadar reddedici değillerdir fakat güvenli bağlanma grubundaki bebeklerin anneleri kadar da şefkatli, ulaşılabilir değillerdir (Ainsworth vd., 1978).

Ayrıca Ainsworth ve arkadaşları annelerin bağlanma ile ilgili davranışlarını “*Anne hassasiyeti/duyarlılığı*” olarak tanımlamışlardır ve bu davranışları dört farklı gruba ayırarak ele almışlardır. İlki annenin bebekten gelen sinyalleri doğru olarak anlaması ve makul bir sürede ihtiyacını gidermesine yönelik davranışlarını içeren *hassasiyet – duyarsızlık* boyutudur. İkincisi annenin bebeğiyle ilgili olumlu-olumsuz duygularını, onunla temas kurmasını ya da kaçınmasını içeren “*kabul-red*” boyutudur. Üçüncüsü annenin çocuğun davranışlarına karşı kısıtlayıcı, müdahaleci olması ya da destekleyici işbirlikçi olmasını

içeren tepkileri “*iş birliği-müdahale*” boyutudur. Son olarak annenin çocuk ihtiyaç duyduğunda çocuk için ulaşılabilir olması ya da kendisiyle meşgul olup çocuğu ihmal etmesiyle ilgili davranışları içeren boyutu “*ulaşılabilirlik-görmezden gelme*” olarak tanımlamışlardır (Ainsworth, 1969; Ainsworth vd., 1978).

2.4.3. Ebeveyn Çocuk İlişkisi ile İlgili Araştırmalar

Driscoll ve Pianta (2011), ebeveyn çocuk ilişkisini incelemek için 563 çocuk ve ebeveyniyle üç yıl süren bir araştırma yapmıştır. Çocuklar dört buçuk yaşındayken ve yedi buçuk yaşındayken ebeveynlerden topladıkları verilerin sonuçlarına göre anneler çocuklarıyla olan ilişkilerinde, babalara göre hem daha yüksek çatışma hem de daha yüksek yakınlık bildirmiştir. Ebeveynlerin bildirimlerine göre çocuklarıyla aralarındaki ilişki zamanla daha olumlu hale gelmiştir.

Arabacı ve Demircioğlu'nun (2020) okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynleriyle ilişkilerini incelemek için yaptıkları araştırmada erkek çocukların ebeveynleriyle daha çatışmalı ilişkiye sahip olduklarını bulmuştur. Cinsiyetle ilgili diğer bulguları ise kız çocuklarının erkek çocuklara göre babalarıyla daha olumlu ilişkiye sahip olduğudur. Çocukların yaşlarına göre farklılaşma durumuna bakıldığında ise babaların daha küçük olan çocuklarıyla daha çatışmalı ilişkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca eğitim düzeyi daha düşük olan annelerin çocuklarıyla daha çatışmalı olduğunu, babaların öğrenim durumunun ise farklılık göstermediğini belirtmişlerdir.

Gribble ve arkadaşları (1993), ebeveyn çocuk ilişkisinin niteliğinin büyük yaşam stresi yaşayan çocukların psikolojik sağlamlıkları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla 2 yıl süren bir araştırma yapmıştır. Ebeveynleriyle olumlu ilişkilere sahip olmanın, büyük yaşam stresi yaşayan çocuklar için psikolojik sağlamlığı desteklediğini bulmuşlardır ve olumlu ebeveyn çocuk ilişkisinin koruyucu işlevi olduğunu belirtmişlerdir.

López Turley ve arkadaşları (2010), ebeveyn çocuk ilişkisi ve okul başarısı ile ilgili yaptıkları çalışmada olumlu ebeveyn çocuk ilişkisinin okul başarısını artırdığını bulmuştur.

Ogelman ve çabuk (2013), ebeveynlerin çocuklarını kabul-red durumlarıyla beş yaşındaki çocukların sosyal konumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ebeveynleri tarafından kabul görme düzeyi yüksek olan çocukların sosyal konumlarının (akran kabulü, sosyal statü) da yüksek düzeyde olduklarını bulmuşlardır.

Dereli ve Dereli'nin (2017), yapmış oldukları araştırma sonucuna göre; okul öncesi çocukların psikososyal gelişimlerinin yordayıcılarından biri ebeveyn ocuk arasındaki ilişkinin niteliğidir. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında ebeveyn ocuk ilişkisinin annenin eğitim durumu, yaşı, çocuğun cinsiyeti gibi değişkenler açısından farklılaşabildiği görülmektedir. Ebeveyn ocuk ilişkisinin çocukların psikososyal gelişimleri, sosyal becerileri, akran kabulü ve psikolojik sağlamlığı gibi önemli konular üzerinde etkisi vardır.

2.5. Geçiş Nesnesi

Geçiş nesnesi kavramı Winnicott tarafından ortaya atılmıştır. Geçiş nesnesi ilk sahip olunan nesnedir (Winnicott, 1953). Geçiş nesnesi meme ya da kurulan ilk ilişkinin nesnesini temsil eder. Önemli olan şeyin nesneden (battaniye, yumuşak ya da sert oyuncak ve başka şeyler de olabilir) çok nesnenin kullanım şekli olduğunu vurgular (Winnicott, 2019). Winnicott'a göre geçiş nesnelere bebek tarafından bulunmuştur ve yaklaşık olarak 4-12 ayları arasında görülmeye başlar (Winnicott, 1953).

Winnicott geçiş nesnelere bebeğin uykuya geçişinde oldukça önemli olduğunu ve kaygıya karşı bir savunma olduğunu ileri sürmüştür. ocuk geçiş nesnesine yatmadan önce, yalnızken ya da depresifken ihtiyaç duyar. Bu görüşü destekleyen, çocuğun uykuya geçişinde yalnız olduğu ya da ebeveynle farklı odada uyuyan bebeklerin daha çok geçiş nesnesi kullandığını gösteren çalışmalar vardır (Wolf ve Lozoff, 1989). Ayrıca iki farklı çalışmada ebeveynlerden ve çocuktan geçiş nesnelere en çok nerede kullanmaya ihtiyaç duyduklarına dair bilgi almışlardır. Çocuklar en çok uykuya geçişte geçiş nesnelere yanlarında istediklerini belirtmiştir, aynı şekilde ebeveynler de çocuklarının en çok uykuya geçişte geçiş nesnelere ihtiyaç duyduklarını bildirmişlerdir (Lehman vd., 1995; Lehman vd., 1996).

Geçiş nesnesi öznel olan ve nesnel olan arasındaki ara alanda bulunur. Ara alan, bebeğin gerçekliği tanıma ve kabul etmedeki yetersizliği ile giderek artan yeterliliği arasındaki alandır. Bu alanda hem iç gerçeklik hem de dış gerçekliğin beraber katkısı söz konusudur. Winnicott ayrıca geçiş nesnesinin içsel nesne gibi tümüyle çocuğun denetimi altında olmadığını fakat anne kadar da denetlenemeyen bir konumda olmadığını belirtir (Winnicott, 2019).

Winnicott bebeğin, yalnızca içsel nesne yeterince iyi ve canlı olduğu zaman bir geçiş nesnesine sahip olabileceğini vurgular. İçsel nesnenin dış nesneye göre şekillendiğini belirtir. Yeterince iyi anneyi (bu kişi kendi annesi dışındaki biri de olabilir) bebeğin ihtiyaçlarına karşı duyarlı ve ilk başlarda neredeyse tamamen aktif bir şekilde uyum gösteren fakat bebeğin annenin yetersizlikleri ile başa çıkma kapasitesi arttıkça daha az uyum gösteren kişi olarak tanımlamıştır. Eğer anne başlarda tam uyum göstermezse bebeğin dış gerçeklik kavramı oluşturamayacağını iddia eder. Annenin zamanla uyum gösterme yeterliğindeki azalma “nesnelere gerçek kılar.” Annenin başlarda neredeyse tamamıyla uyum göstermesi bebekte memenin kendisine ait bir parça olduğuna ve kendi denetimi altında olduğuna dair bir yanılgı oluşturur, annenin görevi bebeği bu tümgüçlülük yanılgısından yavaş yavaş çıkarmaktır (Winnicott, 2019).

Winnicott bazı çocuklar için annenin geçiş nesnesi olarak kullanılabileceğini belirtmiştir. Bazense bebeğin duygusal gelişimi ile ilgili sorun varsa geçiş durumunun çocuğu hoşnut etmeyeceğini söylemiştir (Winnicott,1953). Benzer bir şekilde Busch (1974), erken dönemdeki anne çocuk arasındaki ilişki bebeğin ihtiyaçlarını karşılamıyorsa ya da anne ile olan simbiyotik ilişkideki geçiş çok yıkıcı bir şekilde yaşanırsa bebeğin birincil geçiş nesnesine yönelemeyeceğini belirtmiştir.

Busch (1973) ise çocuğun yaşamın ilk yılında görülen nesneyi birincil geçiş nesnesi, yaklaşık olarak yaşamın ikinci yılında bağlanılan nesneyi de ikincil geçiş nesnesi olarak adlandırmışlardır. Birincil geçiş nesnesi genel olarak çocuğun doğumundan itibaren yaşamının bazı yanlarının ayrılmaz bir parçası olan ve çocuğun yakın ilişki kurduğu yumuşak bir nesnedir. Çocukların en çok seçtiği nesnelere battaniyeler ve çocuk

bezleridir. Çocuklar bir nesneye bağlanmadan önce bu nesnelere ilk olarak uykuya geçiş sırasında, ikinci olarak da beslenme sırasında kullanılan nesnelere yapmışlardır. Yaptıkları çalışmada çocukların çoğunun altı aylıktan birincil geçiş nesnesi bağlanması gösterdiklerini bulmuşlardır. Birincil geçiş nesnesinin çocuk için önemli olduğu bazı zamanlar olduğunu belirtmişlerdir. Uykuya geçişte, duygusal bir zorluk yaşadığında (stres, incinme, üzüntü gibi duygular yaşadığında), hareketsizlik zamanlarında ve uzun bir seyahate çıktıklarında çocuklar birincil geçiş nesnesine ihtiyaç duyarlar. Birincil geçiş nesnesine bağlanan çocukların önemli bir kısmı duygusal bir zorluk yaşadığında rahatlık için genellikle anne yerine birincil geçiş nesnesini isteyecektir. Yaptıkları çalışmada çocukların çoğunun tek bir birincil geçiş nesnesi kullandığını, bazı çocuklarınsa birden fazla geçiş nesnesi kullandığını bildirmişlerdir. Çocukların kullandıkları nesnede doku en önemli ayırt edici faktördür (Busch, 1973). Busch (1974), birincil geçiş nesnesinin dokunsal bir şekilde kullanıldığı ve çocuklar için dokusunun önemli olduğunu ve kokusunun ise önemli olmadığını belirtmiştir. Nesnenin dokusu değiştiğinde çocuklar nesneyi reddeder. İlk geçiş nesnesinin çocuklar için yatıştırıcı işlevi vardır ve anneyle olan simbiyotik bağdaki yatıştırıcı süreçleri temsil eder (Busch, 1974).

2.5.1. Geçiş Nesnesinin Özellikleri

Winnicott (1953), geçiş nesnesi ile ilgili nitelikleri şu şekilde özetlemiştir: 1. Bebek nesne üzerinde haklara sahiptir ve bu diğerleri tarafından kabul edilir. 2. Nesne sevgiyle tutulur ama aynı zamanda sakatlanır. 3. Bebek dışında kimse nesneyi değiştirmemelidir. 4. Nesne içgüdüsel sevgi ve saldırganlığa katlanabilmelidir. 5. “Bebeğe sıcaklık veriyor, hareket ediyor ya da dokuya sahip gibi görünmelidir ya da kendi canlılığı ya da gerçekliği olduğunu gösteren bir şey yapmalıdır.” 6. Ne dışa aittir ne de içe aittir. 7. Nesneye yapılan yatırım zamanla geri çekilir, çocuk nesneyi unutmaz sadece anlamını yitirir. Bunun sebebi geçiş olgusunun iç ruhsal gerçeklik dış dünya arasındaki ara alanın tamamına yayılmasıdır. Normal şartlarda özellikle kültürel çevreye yönelmesiyle birlikte bebeğin geçiş nesnesine yaptığı yatırımı yavaş yavaş geri çektiğini belirtmiştir (Winnicott, 2019).

Busch (1973), birincil geçiş nesnelere ile çocuğun yaşamın ilk yılında bağlanabileceği diğer nesnelere ayırabilmek için altı kriter belirlemiştir: 1. Yaşamın ilk yılında nesneye bağlanma gerçekleşir. 2. Kalıcı olmalıdır (bir yıl ya da daha uzun bir süre). 3. Yatıştırıcı, kaygıyı azaltıcı bir işlevi vardır. 4. Doğrudan oral ya da libidinal bir ihtiyaı karşılamaya yönelik değildir (meme ve biberon gibi). 5. Ebeveyn tarafından değil bebek tarafından seçilmelidir (emzikler ebeveyn tarafından sunulur). 6. Bebeğin vücuduna ait bir parça değildir (rneğin parmak).

2.5.2. Geçiş Nesnesi ile İlgili Araştırmalar

Steir ve Brauch Lehman (2000), yaptıkları çalışmada bir nesneye bağlanan ve bağlanmayan çocukların emzirilme süresi ve ebeveyn dışındaki birinden bakım almasının farklılık göstermediğini bulmuşlardır. Nesneye bağlı olan ve olmayan çocuklar arasında da mizaç farklılığı olmadığını bulmuşlardır. Aynı zamanda çalışma sonuçlarına göre kendilerini daha katı, kontrolci olarak gören annelerin çocuklarının yumuşak nesnelere daha gl bir biçimde bağlandıklarını bulmuşlardır. Daha kontrolci olan annelerin çocuklarının nesnelere annenin yerine geçmesinden çok, gerilimi azaltmaya yardımcı olarak kullanabileceğini ya da daha kontrolci annelerin çocuklarını nesneye bağlanmaya teşvik etmiş olma ihtimalleriyle ilgili olabileceğini belirtmişlerdir.

Hong ve Townes (1976), Kore’de yaşayan Koreliler, Amerika’da yaşayan Koreliler ve Amerika’da yaşayan Amerikalılardan oluşan  farklı kültürel grupla ilgili bir çalışma yaptı. Amerikalı bebeklerin %55’i doğduğu andan itibaren ebeveynlerinden ayrı bir odada uyuduğunu, Koreli bebeklerinse ebeveynleriyle aynı odada uyuduğunu ve çok daha uzun emzirildiklerini bulmuşlardır. ocuk yetiştirme uygulamalarının nesne bağlanmasını ve seçimini etkilediğini ne sürmüşlerdir. Bir nesneye bağlanma durumunu Amerikalı ocuklarda (%53,9), Amerika’da yaşayan Koreli ocuklarda (%34) ve Kore’de yaşayan Koreli ocuklarda (%18) olarak bulmuşlardır. Çalışma sonuçlarına göre Amerikalı ve Amerika’da yaşayan Koreliler geçiş nesnesi olarak en çok battaniye ve emziği kullanırken Koreliler en çok doldurulmuş hayvana ve diğer olarak tanımladıkları nesnelere bağlanmışlardır. Kore grubundakiler peluş hayvanları daha çok uyanıkken

kullandıkları için uykuya geçişte ya da yolculukta kullanılan geçiş nesneleri gibi bir işlev göstermeyebileceğini, daha çok oyun nesnesini temsil edebileceğini vurgulamışlardır. Genel olarak geçiş nesnesi kullanımının çocuk yetiştirme davranışlarıyla ilgili olduğu ve bebekle daha fazla fiziksel temasta bulunan, bebeğin uykuya geçişinde annenin ulaşılabilir olduğu kültürlerde geçiş nesnesinin daha az görüldüğünü belirtmişlerdir.

Triebenbacher ve Tegano (1993), çalışmalarında yaşları 18-36 ay arasında değişen tam zamanlı olarak çocuklara bakım veren bir yerde kayıtlı olan çocukların ebeveynlerinden ayrılırken geçiş nesneleriyle olan ilişkilerini incelemek için bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda geçiş nesnesine bağlanan ve nesnesini ona bakım veren kişiden ayrılırken kullanan çocukların bir nesneye bağlanmayan ve nesneye bağlanan fakat nesneyi ebeveyninden ayrılırken kullanmayan çocuklara göre geçiş nesneleriyle daha fazla fiziksel temasta bulunmuşlardır (Triebenbacher ve Tegano, 1993). Bu bulgudan yola çıkarak geçiş nesnesinin ayrılığı kolaylaştırabileceğini ve kaygıyı azaltabileceğini öne sürmüşlerdir.

Fortuna ve arkadaşları (2014), çocuk bakım yerlerinin nesneye bağlanma üzerindeki rolünü incelemek için 3 yaşındaki 1122 ikiz çocukla bir çalışma yapmıştır. Çocuk bakımında tam gün vakit geçiren çocukların yarım gün vakit geçirenlere göre nesneye bağlanma olasılıkları daha yüksek olarak bulunmuştur. Cansız nesnelere (yumuşak bir kumaş, battaniye, yumuşak bir bebek ya da oyuncak ayı, yastık, sert oyuncaklar vb.) bağlanma oranları ise %33 olarak bulunmuştur. Nesneye bağlanmada ve bağlanılan nesne türünde kız ve erkek çocuklar arasında bir fark olmadığı bildirilmiştir. Nesneye bağlanmada tek yumurta ikizleri %87 uyumlu, çift yumurta ikizleri %69 uyumlu olarak bulunmuştur. Tek yumurta ikizlerinin nesneye bağlanma durumlarının daha uyumlu olması genetik etkiye işaret olarak yorumlanırken çift yumurta ikizlerinin de yüksek uyum göstermesi ortak çevrenin etkisi olarak yorumlanmıştır.

Gaddini ve Gaddini (1970), üç farklı grubun geçiş nesnesi kullanımını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre İtalya'da kırsal kesimde yaşayan çocuklar %4,9, Roma'da yaşayan İtalyan çocuklar %31,1, Roma'da yaşayan yabancı çocuklarsa %61,5

oranında geçiş nesnesi kullanmışlardır. Roma’da ve kırsal kesimde yaşan İtalyan çocukların Roma’da yaşayan yabancı çocuklara göre ebeveynleriyle aynı yatakta ya da aynı odada daha fazla uyuduklarını bulmuşlardır.

Lookabaugh ve Fu (1992), çocukların günlük yaşamda karşılaştığı zorluklarla başa çıkmada geçiş nesnesi kullanma durumlarını inceledi. Daha büyük çocukların cansız geçiş nesnesi kullanma oranlarının daha fazla olduğunu bulmuşlardır. Çalışmalarında başparmağı da geçiş nesnesi olarak kabul etmişlerdir ve yumuşak nesne kullanan çocukların, başparmağını geçiş nesnesi olarak kullanan çocuklara göre daha fazla güçlük yaşadığını bulmuşlardır. Ayrıca güçlük sayısı arttıkça nesne kullanımı da artmıştır. Annelerin çocuklarının başparmak emmesinin bir baş etme davranışı olduğunu fark etme ihtimalinin düşük olabileceğini, bunun yanında geçiş nesnesi olarak yumuşak nesne kullanan çocukların onu arayıp eline alması gerektiği için annelerinin bunu fark etme olasılığının daha yüksek olabileceğini, bu sebeple annelerin parmak emen çocukların daha az güçlük yaşadığını düşünebileceklerini vurgulamışlardır.

Wolf ve Lozoff (1989) tarafından yapılan çalışmaya göre annelerinin sütüyle beslenen ve biberon kullanan çocuklar arasında geçiş nesnesi kullanımı açısından bir fark yoktur. Emzirilme süresi de geçiş nesnesi kullanımı açısından bir farklılık göstermemiştir. Tek başına uykuya geçen çocukların %57’si, bir bakıcı yanındayken uykuya geçen çocukların %30’u geçiş nesnesi kullanmıştır. Fakat çocukların uyuduğu yerin ve bir bakıcının onunla birlikte uyuyup uyumama durumunun geçiş nesnesi kullanımıyla ilişkili olmadığını belirtmişlerdir.

Green ve arkadaşları (2004), kültürün etkisi ile bebeğin doğuştan getirdiği özellikleri birbirinden ayırabilmek için batıda yaşayan fakat batıdakilerden daha farklı ebeveynlik davranışları uygulayan ebeveynlerle bir araştırma yapmışlardır. Bağ kurma, bebek liderliğinde emzirme, çocukla beraber uyuma, bebeği ağlamaya terk etmemek ve bebeği giyme gibi davranışları içeren doğal ebeveynlik (attachment parenting) yaptığını söyleyen ebeveynlerin çocuklarının geçiş nesnesi kullanımını incelemişlerdir. Çocukların yalnızca %18.2’si battaniye emzik ve parmak gibi “geleneksel geçiş nesnelere”

kullanmıştır, %48.7'si ise annelerini geçiş nesnesi olarak kullanmıştır. Daha erken yaşta süttten kesilenlerin daha çok geleneksel geçiş nesnesi kullandıklarını bulmuşlardır. Yaptıkları çalışmada buldukları geçiş nesnesi oranları batıda yapılan diğer araştırmalara göre oldukça düşüktür. Geçiş nesnesi kullanımında cinsiyete göre bir farklılık görmemişlerdir.

Triebenbacher (1997), tarafından ebeveynlerin çocukların geçiş nesnesi kullanımıyla ilgili algılarını araştırmak için yapılan çalışmada ebeveynler çocuklarının uykuya geçişte, yorgunken, hastayken ve üzgün hissettiğinde geçiş nesnelerini yanlarında istediklerini bildirmişlerdir. Geçiş nesnelerini; nesneye sarılmak, nesneyi okşamak ve nesneye dokunmadan sadece yanında olmasını istemek gibi farklı şekillerde kullandıklarını bildirmişlerdir. Ebeveynler çocuklarının halka açık yerlerde ve okulda geçiş nesnesini kullanmaması gerektiğine inandıklarını belirtmişlerdir. Ebeveynler çocuklarıyla dalga geçilmemesi için ve özgüvenleri için okula başladıktan sonra geçiş nesnelerini bırakmaları gerektiğine inandıklarını bildirmişlerdir.

Goddard (2018), geçiş nesnelerinin ebeveynle olan bağı temsil ettiğini ve çocuk için güvenlik sağlayan, çok duyulu bir deneyim olduğunu belirtir. Geçiş nesnesi ebeveynlerinden bağımsız olarak daha büyük sosyal çevrenin bir üyesi olmasına ve başa çıkmasına yardımcı olur. Bu sayede çocuk kendine güven ve bağımsızlık duygusu yaşar. Memeden ayrılma, emeklemek, yürümek, bezden tuvalete geçmek, okula başlamak vb. deneyimlerin her birinin birer geçiş olduğunu ve bu geçişlerin zorluklar ve belirsizliği beraberinde getirdiğini belirtir. Geçiş nesnesi ile bu süreçleri geçmenin çocuk için bir fırsat olduğunu vurgular.

Hobara (2003) Amerikalı ve Japon çocukların geçiş nesnesi kullanımlarını karşılaştırmıştır. Geçiş nesnesi kullanım yaygınlığı Japon çocuklarda %38, Amerikalı çocuklarda ise %62 olarak bulunmuştur ve Japon çocukların Amerikalı çocuklara göre anneleriyle aynı yatağı ya da odayı paylaşma durumları daha fazladır. Annelere geçiş nesnesi ile ilgili düşünceleri sorulduğunda Japon annelerin çoğu geçiş nesnesi kullanımının güvensizlikle ilgili olduğuna ve anne müsait olduğu sürece geçiş nesnesine

ihtiyaç duyulmayacağına inandıklarını belirtmişlerdir. Amerikalı çocukların daha çok parmak emme davranışı gösterdiğini bulmuşlardır. Japon çocuklara bakım verenlerin %86'sı anneler, %10'u büyükanneler %2'si ise bakıcı iken Amerikalı çocuklara bakım verenlerin %66'sı anneler %34'ü ise bakıcı olarak bulunmuştur. Geçiş nesnesi olarak Amerikalı çocuklarda en çok battaniye, Japon çocuklarda ise en çok doldurulmuş hayvan kullanılmıştır.

Lehman ve arkadaşları (1995), nesneye bağlanmayı çocukların bakış açısından incelemiştir. 4-8 yaş aralığındaki nesneye bağlanmış olan 45 çocukla görüşme yapmıştır. Çocuklara nesnelereyle ilgili en çok neyi sevdiğini sorulduğunda çocuklar en çok nesnenin dokusundan bahsetmiştir. Bununla birlikte “sevimsizlik, koku, renk ve sıcaklık” da çocuklar için nesnelere önemli kılan özellikler olarak tanımlanmıştır. En çok hangi duyguyu hissettiklerinde nesnelere yanlarına almak istediklerini sorduklarında %50'si üzgün, %18'i uykulu, %13'ü korkmuş, %10'u kızgın, %8'i ise mutlu cevabını seçmiştir. Çocuklardan bazıları nesnelere ile onlar için zor olan durumlarla başa çıkma hakkında şu şekilde yorum yapmışlardır: “kötü rüyalardan uzak tutar” “başkalarına söyleyemeyeceğin şeyleri onlara söyleyebilirsin” “söylediğim şeyi yapar” “yanımda biri varmış gibi hissederim” gibi yorumlar yapmışlardır. Araştırmacılar çocukların nesne ile konuşmasının çocukların kendilerini özgür bir şekilde ifade etmelerini ve kontrol duygusu hissetmelerini sağlayabileceğini belirtmişlerdir. Nesnelere en çok nerede kullanmak istedikleri sorulduğunda ise %55'inin ilk seçtiği yatma zamanı olmuştur. Geçiş nesnesi ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında çocukların annelerinden ayrılma durumlarını kolaylaştırma ve çocuklara zorluklarla baş etmede yardımcı olduğunu gösteren çalışmalar olduğu görülmektedir. Annelerin çocukların uykuya geçişinde yanında bulunması, çocukların anneden ayrı vakit geçirme süresi ve annelerin çocuklarına karşı gösterdiği davranışların çocukların geçiş nesnesine bağlanma durumu ile ilgili olduğu görülmektedir.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Yapılan bu çalışmada, annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının anne çocuk ilişkisi ve çocukların sosyal becerileri üzerindeki rolünü belirlemek amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama tipi araştırmalarda birden daha çok değişkene dair veri toplanır ve bu değişkenler arasındaki ilişkiler araştırılır. Analiz sonucunda bulunan ilişki, değişkenlerde görülen değişimin birbirlerinden kaynaklanabileceğini gösterir fakat bulunan ilişki değişkenler arasında bir neden sonuç ilişkisi olduğunu göstermez (Köklü ve Büyüköztürk, 2000).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yaşayan 4-5 yaş aralığındaki çocuklar ve anneleri oluşturmaktadır. Örneklem yöntemi belirlemede ekonomiklik, zaman ve ulaşılabilirlik göz önünde bulundurularak seçkisiz olmayan uygun örneklem yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları Google Form sitesine yüklenmiş ve katılımcılara çevrimiçi platformlar üzerinden ulaşılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada annelerin ve çocukların demografik bilgilerini tespit etmek için “Kişisel Bilgi Formu”, annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarını belirlemek için “Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği”, anne çocuk arasındaki ilişkiyi belirlemek için “Çocuk Anne-Baba İlişki Ölçeği Anne Formu”, çocukların sosyal

becerilerini belirlemek için ise “Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi-Derecelendirme Ölçeği Okul Öncesi Versiyonu Aile Formu” kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda çocukların cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı ve nesneye bağlanma durumu hakkında bilgi edinmeye ilişkin sorular ve annelerin yaşı, eğitim durumu ve çocuk psikolojisi ile ilgili yayın ve eğitimleri takip etme sıklığı hakkında bilgi edinmeye ilişkin sorular bulunmaktadır.

3.3.2. Çocukların Olumsuz Duygularıyla Başa Çıkma Ölçeği

“Çocukların olumsuz duygularıyla başa çıkma ölçeği” Fabes, Eisenberg ve Bernzweig (1990) tarafından ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek çocukların üzüntü, hayal kırıklığı, korku, utanç ve öfke gibi duyguları yaşadığı durumlarla ilgili on iki adet senaryodan oluşmaktadır. Her bir senaryoya ilişkin ebeveynin gösterebileceği altı adet tepki bulunmaktadır ve ebeveynin her bir tepkiyi verme olasılığını değerlendirmesi istenmektedir. Ölçeğin alt boyutlarına bakıldığında “duygu ifadesini teşvik” ebeveynin çocuğunun yaşadığı olumsuz duyguyu ifade etmesini teşvik etmesi, cesaretlendirmesi, “duygu odaklı tepki” ebeveynin çocuğun daha iyi hissetmesini sağlamaya çalışması, “problem odaklı tepki” çocukta yaşadığı olumsuz duyguya sebep olan problemi çözme konusunda yardımcı olması, “ebeveynde sıkıntı” çocuğun yaşadığı olumsuz duyguya karşılık olarak ebeveynin de sıkıntı, üzüntü yaşaması, “cezalandırıcı tepki” çocuğun olumsuz duygusuna sözel ya da fiziksel ceza ile karşılık vermesi, “küçümseyici tepki” ebeveynin çocuğun yaşadığı olumsuz duyguyu küçümsemesini ifade eder (Yağmurlu ve Altan, 2010). Orijinal ölçekteki maddeler 7’li likert tipinde puanlanmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları şu şekildedir; duygu odaklı tepki için .80, problem odaklı tepki için .78, duygu ifadesini teşvik eden tepki için .85, cezalandırıcı tepki için .69 küçümseyici tepki için .78, ve ebeveynde sıkıntı tepkisi için .70 olarak bulunmuştur (Fabes vd.,2002).

Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Yağmurlu ve Altan (2010) tarafından yapılmıştır ve 5’li likert tipi şeklinde puanlanmaktadır. Ölçeğin geçerlik güvenirlik analizleri 4-6 yaş aralığında çocuğu olan 141 anneden toplanan verilerle yapılmıştır. Güvenirlik analizlerine bakıldığında Cronbach Alpha değeri “Duygu Odaklı Tepkiler” için .79, “Duygu İfadesini Teşvik Tepkileri” için .87, “Problem Odaklı Tepkiler” için .72, “Küçümseyici Tepkiler” için .86, “Cezalandırıcı Tepkiler” için .83 ve “Ebeveynde Sıkıntı Tepkileri” için .65 olarak bulunmuştur (Altan, Yağmurlu ve Yavuz, 2013).

Yağmurlu ve Altan (2010) duygu ifadesini teşvik, duygu odaklı ve problem odaklı tepkiler alt boyutlarını destekleyici tepkiler; cezalandırıcı ve küçümseyici tepkiler alt boyutlarını destekleyici olmayan tepkiler olarak ele almıştır. Ebeveynde sıkıntı boyutu diğer boyutlardan farklı olarak çocukların değil ebeveynlerin duygu durumu ile bağlantılı olduğu için analize dahil etmemişlerdir. Yaptıkları güvenirlik analizlerine bakıldığında Cronbach Alpha değeri destekleyici tepkiler için .84, destekleyici olmayan tepkiler için .87 olarak bulunmuştur (Yağmurlu ve Altan, 2010). Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach Alpha değerleri cezalandırıcı tepkiler için .86, küçümseyici tepkiler için .84, duygu ifadesini teşvik tepkileri için .86, duygu odaklı tepkiler için .85, problem odaklı tepkiler için .81, destekleyici tepkiler için .92 ve destekleyici olmayan tepkiler için .90 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Çocuk Anne-Baba İlişki Ölçeği Anne Formu

Çocuk Anne-Baba İlişki Ölçeği 1992 yılında Pianta tarafından ebeveyn çocuk arasındaki ilişkiyi belirlemek için geliştirilmiştir. Ölçek maddelerini oluştururken bağlanma teorisi, Bağlanma Q-set ölçeği ve ebeveyn çocuk etkileşimi ile ilgili literatürden faydalanmıştır. Ölçek normlarını belirlemek için 4,5-5,5 yaş aralığındaki çocuklardan ve 714 ebeveynden veri toplamışlardır. Geliştirdikleri ölçek 5’li likert tipindedir, Çatışma, bağlanma ve olumlu ilişki olmak üzere 3 alt boyuttan ve toplamda 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach α değeri olumlu ilişki boyutu için .72, çatışma boyutu için .83, bağlanma boyutu içinse .50 olarak bulmuşlardır (Pianta, 1992). Çocuk Anababa ilişki ölçeğini Türkçeye uyarlamak için Akgün ve Yeşilyaprak (2010) 4-6 aralığında çocuğu olan 234 anneden veri toplamıştır. Ölçeğin test tekrar test güvenirlik katsayısı toplam puan ve tüm alt boyutlar için .96 ile .98 arasında bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach

alfa değerleri ise toplam puan için .73, olumlu ilişki boyutu için .73 ve çatışma boyutu içinse .85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin orijinali 30 madde ve 3 alt boyuttan oluşurken Türkçe uyarlaması için yaptıkları analizler sonucunda ölçekten 6 maddeyi çıkarmışlardır ve ölçek toplamda 24 madde ve 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Olumlu ilişki alt boyutu ebeveyn çocuk ilişkisinin daha sıcak ve açık iletişime dayanmasını ifade ederken çatışma alt boyutu ebeveyn çocuk ilişkisindeki olumsuzluğu ifade eder (Driscoll ve Pianta 2011). Ölçekten alınan yüksek puan olumsuz ilişkiyi gösterirken alınan düşük puan olumlu ilişkiyi göstermektedir. Yapılan analizler sonucunda Ana-Baba İlişki Ölçeği Anne Formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirtilmiştir (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010). Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach Alpha değerleri çatışma alt boyutu için .82, anne çocuk ilişkisi toplam puanı için .81 olarak hesaplanmıştır.

3.3.4. Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi-Derecelendirme Ölçeği Okul Öncesi Versiyonu Aile Formu

Sosyal beceri geliştirme sistemi-derecelendirme ölçeği, Gresham ve Elliott tarafından 1990 yılında sosyal becerileri ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Daha sonra bu ölçeği gözden geçirip daha kapsamlı olacak şekilde geliştirmişlerdir. Geliştirilen ölçeğin özgün formu 4'lü likert tipi olarak derecelendirilmiştir. Ölçeğin standardizasyon çalışmaları için 115 farklı bölgeden 4700 çocuk için veri toplamışlardır. Toplanan veriler sonucunda ölçeğin okul öncesi, ilkokul ve ortaöğretim çocuklar için geçerli ve güvenilir olduğunu bulmuşlardır (Gresham ve Elliott, 2008; Aktaran: Tutkun ve Dinçer 2020). Tutkun ve Dinçer (2020), SBGS-DÖ okul öncesi ebeveyn formu için Türkçeye uyarlama çalışması yapmıştır. Ölçek sosyal beceriler ve problem davranışlar olmak üzere iki ölçekten ve toplamda 79 maddeden oluşmaktadır. Sosyal beceriler formu için 46 madde ve 7 alt boyut bulunmaktadır. Kendini ifade etme alt boyutu başkalarına düşünce ve duygularını anlatma, yardım isteme gibi becerileri içerir. /İletişim boyutu, kibar ifadeler kullanma, göz teması kurma, beden dili kullanma dinleme gibi becerilerden oluşur. / İş birliği alt boyutu, paylaşma, kurallara uyma ve yardım etme gibi davranışları içerir. / Empati alt boyutu, diğerlerinin duygu ve düşüncelerini anlamaya karşı istekli olmayla ilgili maddeleri içerir. / Katılım alt boyutu iletişimi başlatma, arkadaşlık kurma ve

etkinliklere katılmayı içerir. / Özdenetim alt boyutu ise anlaşmazlık durumlarında ya da herhangi bir durumda uygun şekilde tepki vermeyi içerir. / Sorumluluk alt boyutu, başkalarına ait eşyaları dikkatli kullanması, davranışlarının sonucunu kabul etmesi, sözünde durması gibi davranışları içerir. Testin güvenilirliğini belirlemek için iç tutarlılığını hesaplamışlardır, Cronbach Alfa değerinin tüm alt boyutlar için 70 ile .83 arasında değiştiğini bulmuşlardır. Ölçeğin tutarlılığını ölçmek için yaptıkları test tekrar test ölçümlerinin korelasyon kat sayılarının .72 ve .93 arasında değiştiğini belirtmişlerdir. Yaptıkları analiz sonucunda ölçeğin yapı geçerliğinin uygun olduğunu ve Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi-Derecelendirme Ölçeği Okul Öncesi Versiyonu Aile Formunun çocukların sosyal becerilerini değerlendirmek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu belirtmişlerdir (Tutkun ve Dinçer, 2020). Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach Alpha değerleri iletişim için .73, iş birliği için .83, kendini ifade için .68, sorumluluk için .78, empati için .80, katılım meşguliyet için .85, öz denetim için .75 ve sosyal beceriler toplam puanı için .94 olarak hesaplanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada öncelikle ölçme araçlarını kullanmak için gerekli izinler alınmıştır ve 2021/53 numaralı etik kurul kararı ile araştırmanın uygunluğuna onay verilmiştir. Alınan izinlerin ardından veri toplama sürecine başlanmıştır. Veri toplama sürecinin Covid 19 pandemi sürecine denk gelmesi sebebiyle veriler yüz yüze toplanamamış, online olarak toplanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme araçları Google Form sitesine yüklenmiştir ve çalışmanın amacına, kişisel bilgilerin istenmediğine, cevapların gizli kalacağına ve bilimsel amaç dışında kullanılmayacağına dair açıklamanın yapıldığı bir form oluşturulmuştur. Katılımcılar ölçekleri online olarak doldurmuştur. Veri toplama sürecine 2021 yılı Şubat ayında başlanmış olup 2022 Ocak ayında veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Veriler SPSS 26.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırmaya 508 anne katılmıştır. Verilerin analiz yöntemini belirleyebilmek için öncelikle uç değerler kontrol

edilmiştir. Uç verilerin tespiti için Mahalonobis uzaklığına ve Z puanlarına bakılmıştır. Mahalonobis analizinde .001'den küçük olan değerler ve Z puanları -3.29 ve +3.29 aralığının dışında kalan değerler veri setinden çıkarılmıştır. Analizler 486 veri ile yapılmıştır. Araştırmaya katılan annelerin 151 tanesi (%31) 21-30 yaş aralığında, 289 tanesi (%59,5) 31-39 yaş aralığında ve 46 tanesi (%9,5) 40 yaşın üzerindedir. Annelerin eğitim durumuna bakıldığında 37'si (%7,6) ilköğretim mezunu, 118'i (%24,3) lise mezunu, 300'ü (%61,7) üniversite mezunu ve 31'i (%6,4) lisansüstü eğitim mezunudur. Çocukların 223 tanesi (%45,9) kız, 263 tanesi (54,1) ise erkektir. Bu çocukların 248 tanesi (%51) 4 yaşında, 238 (%49) tanesi ise 5 yaşındadır. Çocukların 142 tanesinin (%29,2) kardeşi yok, 250 tanesinin (%51,4) bir kardeşi var, 94 tanesinin (%19,3) ise iki ve üzeri kardeşi vardır. Çocukların yanından ayırmak istemediği bir nesne olup olmadığına ilişkin sonuçlara bakıldığında 377 çocuğun (%77,6) bağlı olduğu bir nesne yoktur, 109 çocuğun (%22,4) ise bağlı olduğu bir nesne vardır. Nesneye bağlı olan çocukların 60 tanesi (%12,3) peluş oyuncak ya da oyuncak bebeğe, 16 tanesi (%3,3) battaniyeye, 5 tanesi (%1) annesinin eşyasına, 28 tanesi (%5,8) ise diğer olarak kategorize ettiğimiz daha çok araba gibi sert oyuncaklara bağlıdır. Annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili yayınları ve eğitimleri takip etme sıklığına bakıldığında 153 tanesi (%31,5) nadiren, 226 tanesi (%46,5) sıklıkla, 107 tanesi (%22) ise her zaman seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 1. Veri Toplama Araçlarından Elde Edilen Bulgulara Dair Betimsel İstatistikler

Değişkenler	Min	Max	\bar{X}	Mod	Medyan	Ss	Çarpıklık	Basıklık
Cezalandırıcı	1.00	4.00	1.64	1.00	1.41	.643	1.361	1.453
Küçümseyici	1.00	4.75	2.33	2.33	2.25	.742	.543	-.259
Duygu ifadesini teşvik	2.00	5.00	4.12	5.00	4.16	.647	-.584	-.242
Duygu Odaklı	2.42	5.00	4.36	5.00	4.45	.533	-.910	.618
Problem Odaklı	2.58	5.00	4.31	4.75	4.41	.491	-.781	.278
Destekleyici Tepkiler	2.67	5.00	4.27	4.72	4.36	.492	-.745	.197
Destekleyici Olmayan Tepkiler	1.00	4.04	1.98	1.38	1.87	.637	.907	.388
Çatışma	15.00	62.00	32.93	28.00	32.00	8.836	.461	-.110

İlişki Toplam	28.00	90.00	53.56	51.00	53.00	10.746	.474	.087
İletişim	2.00	21.00	14.47	15.00	15.00	3.123	-.467	.584
İşbirliği	3.00	18.00	11.75	12.00	12.00	2.986	-.151	-.181
Kendini İfade	1.00	21.00	13.69	13.00	14.00	3.128	-.350	.340
Sorumluluk	3.00	18.00	11.38	12.00	12.00	3.023	-.076	-.109
Empati	3.00	18.00	11.49	12.00	12.00	3.156	-.062	-.154
Katılım	2.00	21.00	14.41	14.00	14.00	4.132	-.448	-.181
Özdenetim	.00	18.00	8.63	8.00	8.00	3.422	.077	-.127
Sosyal Beceri Toplam	27.00	130.00	85.84	84.00	85.00	17.840	-.136	.100

Değerlerin normal dağılıp dağılmadığını kontrol etmek için çarpıklık-basıklık değerlerine bakılmıştır. Bu değerler -1.5 ile +1.5 arasında olduğunda verilere ilişkin değerlerin normal dağıldığı belirtilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Tabloya bakıldığında çarpıklık basıklık değerlerinin -1.5 ile +1.5 arasında değiştiği görülmektedir. Buna göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilerek yapılan analizlerde parametrik testler kullanılmıştır. Veriler online olarak toplandığı için kayıp veri yoktur.

“Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları, anne çocuk ilişkisi ve çocukların sosyal becerileri, demografik bilgilere göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?” sorularına yönelik olarak t testi ve tek yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Varyansların homojen dağılıp dağılmadığını kontrol etmek için Levene testi yapılmıştır. Tek yönlü ANOVA testi sonucunda ortalamalar arasında anlamlı fark çıkan değişkenler için post hoc testleri yapılmıştır. Varyansları homojen dağılmayan değişkenler için “Games-Howell” varyansları homojen dağılan değişkenler için “Tukey” ve “LSD” testi kullanılmıştır.

Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları, anne çocuk ilişkisi ve çocukların sosyal becerileri arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları analizi yapılmıştır. “Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları anne çocuk ilişkisini ve çocukların sosyal becerilerini yordamakta mıdır?” ve “annelerin duygu sosyalleştirme davranışları ve anne çocuk ilişkisi birlikte çocukların sosyal

becerilerini yordamakta mıdır?” sorularına yönelik olarak çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Değişkenler arasında çoklu bağlantılılık durumunun olup olmadığını kontrol etmek için VIF ve Tolerans değerlerine bakılmıştır. VIF değerinin 10’dan küçük, tolerans değerinin ise .20’den büyük olması çoklu bağlantılılık probleminin olmadığını gösterir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Yapılan analiz sonucunda VIF değerlerinin 10’dan küçük, tolerans değerlerinin .20’den büyük olduğu görülmüştür. Ardından Çoklu Regresyon Analizi yapılmıştır.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

4.1. Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları demografik bilgilere göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik olarak t testi ve tek yönlü ANOVA analizi yapılmıştır.

4.1.1. Çocuğun Cinsiyetine İlişkin Bulgular

Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair sonuçlar aşağıdaki Tabloda verilmiştir ve bulgulara ilişkin detaylar açıklanmıştır.

Tablo 2. Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Cezalandırıcı	Kız	223	1.62	.676	484	-.483	.629
	Erkek	263	1.65	.615			
Küçümseyici	Kız	223	2.36	.741	484	.854	.394
	Erkek	263	2.30	.743			
Duygu İfadesini Teşvik	Kız	223	4.12	.612	482.094	-.006	.995
	Erkek	263	4.12	.678			
Duygu Odaklı	Kız	223	4.39	.517	484	.962	.337

	Erkek	263	4.34	.546			
Problem Odaklı	Kız	223	4.34	.475	484	1.169	.243
	Erkek	263	4.29	.504			
Destekleyici Tepkiler	Kız	223	4.28	.467	484	.733	.464
	Erkek	263	4.25	.513			
Destekleyici Olmayan Tepkiler	Kız	223	1.99	.649	484	.253	.800
	Erkek	263	1.97	.628			

Tablo incelendiğinde annelerin duygu sosyalleştirme davranışları çocukların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > .05$).

4.1.2. Çocuğun Yaşına İlişkin Bulgular

Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuğun yaşına göre farklılaşp farklılaşmadığına dair sonuçlar aşağıdaki Tabloda verilmiştir ve bulgulara ilişkin detaylar açıklanmıştır.

Tablo 3. Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Yaş	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Cezalandırıcı	4 yaş	248	1.56	.594	469.305	-2.815	.005
	5 yaş	238	1.72	.681			
Küçümseyici	4 yaş	248	2.21	.720	484	-3.438	.001
	5 yaş	238	2.44	.748			
Duygu İfadesini Teşvik	4 yaş	248	4.11	.663	484	-.257	.798
	5 yaş	238	4.13	.632			
Duygu Odaklı	4 yaş	248	4.35	.538	484	-.682	.495
	5 yaş	238	4.38	.528			
Problem Odaklı	4 yaş	248	4.31	.497	484	.084	.933
	5 yaş	238	4.31	.485			

Destekleyici Tepkiler	4 yaş	248	4.26	.494	484	-.331	.741
	5 yaş	238	4.27	.491			
Destekleyici Olmayan Tepkiler	4 yaş	248	1.89	.599	484	-3.431	.001
	5 yaş	238	2.08	.661			

Yapılan analizde öncelikle varyansların homojenliği kontrol edilmiştir. Levene Test sonuçlarına göre cezalandırıcı tepkiler değişkeni için varyansların homojen dağılmadığı görülmüştür ($p < .05$) ve varyansların homojen dağılmadığı durumlara ilişkin sonuçlar takip edilmiştir. Tablo incelendiğinde annelerin cezalandırıcı tepkisi çocukların yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(469,30)} = -2.815, p < .05$). 4 yaş çocuğu olan annelerin cezalandırıcı tepkiler puan ortalamalarının ($\bar{X} = 1.56$), 5 yaş çocuğu olan annelerin cezalandırıcı tepkiler puan ortalamalarından ($\bar{X} = 1.72$) anlamlı biçimde düşük olduğu görülmüştür. Bulgulara bakıldığında 5 yaşında çocuğu olan anneler, 4 yaşında çocuğu olan annelere göre çocuklarının olumsuz duygularına karşı daha çok cezalandırıcı tepkiler göstermektedir.

Tablo incelendiğinde annelerin küçümseyici tepkisi çocukların yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(484)} = -3.438, p < .05$). 4 yaş çocuğu olan annelerin küçümseyici tepkiler puan ortalamalarının ($\bar{X} = 2.21$), 5 yaş çocuğu olan annelerin küçümseyici tepkiler puan ortalamalarından ($\bar{X} = 2.44$) anlamlı biçimde düşük olduğu görülmüştür. 5 yaşında çocuğu olan anneler, 4 yaşında çocuğu olan annelere göre çocuklarının olumsuz duygularına karşı daha çok küçümseyici tepkiler göstermektedir.

Annelerin destekleyici olmayan tepkileri çocukların yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(484)} = -3.431, p < .05$). 4 yaş çocuğu olan annelerin destekleyici olmayan tepkiler puan ortalamalarının ($\bar{X} = 1.89$), 5 yaş çocuğu olan annelerin destekleyici olmayan tepkiler puan ortalamalarından ($\bar{X} = 2.08$) anlamlı biçimde düşük olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle 5 yaşında çocuğu olan anneler, 4 yaşında çocuğu olan annelere göre çocuklarının olumsuz duygularına karşı daha çok destekleyici olmayan tepkiler göstermektedir.

Tablo incelendiğinde annelerin Duygu İfadesini Teşvik, Duygu Odaklı, Problem Odaklı ve Destekleyici Tepkileri çocukların yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

4.1.3. Annenin Yaşına İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları annenin yaşına göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ait bulgular tabloda açıklanmıştır.

Tablo 4. Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların Annenin Yaşına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler	Anne Yaş	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Cezalandırıcı	(21-30)	151	1.66	.641	Gruplar Arası	.243	2	.121	.292	.747
	(31-39)	289	1.63	.656	Gruplar İçi	200.578	483	.415		
	(40+)	46	1.58	.570	Toplam	200.820	485			
	Toplam	486	1.64	.643						
Küçümseyici	(21-30)	151	2.34	.799	Gruplar Arası	.587	2	.293	.531	.588
	(31-39)	289	2.30	.710	Gruplar İçi	266.898	483	.553		
	(40+)	46	2.42	.755	Toplam	267.485	485			
	Toplam	486	2.33	.742						
Duygu İfadesini Teşvik	(21-30)	151	4.13	.679	Gruplar Arası	1.216	2	.608	1.451	.235
	(31-39)	289	4.14	.636	Gruplar İçi	202.392	483	.419		
	(40+)	46	3.97	.600	Toplam	203.608	485			
	Toplam	486	4.12	.647						
Duygu Odaklı	(21-30)	151	4.42	.568	Gruplar Arası	.609	2	.304	1.070	.344
	(31-39)	289	4.35	.521	Gruplar İçi	137.386	483	.284		
	(40+)	46	4.32	.484	Toplam	137.995	485			
	Toplam	486	4.36	.533						
Problem Odaklı	(21-30)	151	4.38	.461	Gruplar Arası	1.930	2	.965	4.045	.018
	(31-39)	289	4.30	.493	Gruplar İçi	115.190	483	.238		
	(40+)	46	4.16	.540	Toplam	117.119	485			

	Toplam	486	4.31	.491						
Destekliyiçi Tepkiler	(21-30)	151	4.31	.507	Gruplar Arası	.952	2	.476	1.970	.141
	(31-39)	289	4.26	.486	Gruplar İçi	116.700	483	.242		
	(40+)	46	4.15	.468	Toplam	117.652	485			
	Toplam	486	4.27	.492						
Destekleyici Olmayan Tepkiler	(21-30)	151	2.00	.664	Gruplar Arası	.126	2	.063	.155	.857
	(31-39)	289	1.97	.629	Gruplar İçi	197.110	483	.408		
	(40+)	46	2.00	.608	Toplam	197.236	485			
	Toplam	486	1.98	.637						

Tablo incelendiğinde annelerin problem odaklı tepkiler puanları annelerin yaşına göre [$F_{(2-483)}=4.045$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Tukey” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre yaşı 21-30 arasında ($\bar{X}=4.38$) olan annelerin, yaşı 40’ın üzerinde olan ($\bar{X}=4.16$) olan annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle 21-30 yaş aralığındaki anneler, yaşı 40’ın üzerinde olan annelere göre daha çok problem odaklı tepkiler göstermektedir.

Tabloda yer alan bulgular doğrultusunda annelerin Cezalandırıcı [$F_{(2-483)}=.292$; $p>.05$], Küçümseyici [$F_{(2-483)}=.531$; $p>.05$], Duygu İfadesini Teşvik [$F_{(2-483)}=1.451$; $p>.05$], Duygu Odaklı [$F_{(2-483)}=1.070$; $p>.05$], Destekleyici Tepkiler [$F_{(2-483)}=1.970$; $p>.05$] ve Destekleyici Olmayan Tepkiler [$F_{(2-483)}=.155$; $p>.05$] puanları annelerin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.1.4. Annenin Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları annenin eğitim düzeyine göre farklılık göstermekte midir? Sorusuna yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ait bulgular tabloda açıklanmıştır.

Tablo 5. Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların Annenin Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler	Eğitim Durumu	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Cezalandırıcı	İlköğretim	37	2.02	.804	Gruplar Arası	6.088	3	2.029	5.023	.002
	Lise	118	1.62	.558	Gruplar İçi	194.732	482	.404		
	Üniversite	300	1.60	.634	Toplam	200.820	485			
	Lisansüstü	31	1.58	.694						
	Toplam	486	1.64	.643						
Küçümseyici	İlköğretim	37	2.74	.766	Gruplar Arası	10.724	3	3.575	6.711	.000
	Lise	118	2.45	.680	Gruplar İçi	256.760	482	.533		
	Üniversite	300	2.24	.745	Toplam	267.485	485			
	Lisansüstü	31	2.23	.710						
	Toplam	486	2.33	.742						
Duygu İfadesini Teşvik	İlköğretim	37	4.12	.650	Gruplar Arası	3.675	3	1.225	2.953	.032
	Lise	118	3.99	.614	Gruplar İçi	199.933	482	.415		
	Üniversite	300	4.15	.657	Toplam	203.608	485			
	Lisansüstü	31	4.32	.614						
	Toplam	486	4.12	.647						
Duygu Odaklı Tepkiler	İlköğretim	37	4.50	.519	Gruplar Arası	.738	3	.246	.864	.460
	Lise	118	4.37	.522	Gruplar İçi	137.257	482	.285		
	Üniversite	300	4.35	.535	Toplam	137.995	485			
	Lisansüstü	31	4.37	.576						
	Toplam	486	4.36	.533						
Problem Odaklı Tepkiler	İlköğretim	37	4.33	.561	Gruplar Arası	.813	3	.271	1.123	.339
	Lise	118	4.24	.503	Gruplar İçi	116.307	482	.241		
	Üniversite	300	4.33	.472	Toplam	117.119	485			
	Lisansüstü	31	4.38	.538						
	Toplam	486	4.31	.491						
Destekleyici Tepkiler	İlköğretim	37	4.32	.532	Gruplar Arası	.887	3	.296	1.220	.302
	Lise	118	4.20	.495	Gruplar İçi	116.765	482	.242		
	Üniversite	300	4.28	.482	Toplam	117.652	485			
	Lisansüstü	31	4.36	.522						
	Toplam	486	4.27	.492						
	İlköğretim	37	2.38	.716	Gruplar Arası	7.612	3	2.537	6.449	.000

Destekleyici Olmayan Tepkiler	Lise	118	2.04	.561	Gruplar İçi	189.624	482	.393
	Üniversite	300	1.92	.637	Toplam	197.236	485	
	Lisansüstü	31	1.90	.649				
	Toplam	486	1.98	.637				

Tabloda yer alan bulgular doğrultusunda annelerin küçümseyici tepkiler puanları annelerin eğitim düzeyine göre [$F_{(3-482)}=6.711$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Tukey” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre ilköğretim mezunu olan annelerin ($\bar{X}=2.74$), üniversite ($\bar{X}=2.24$) ve lisansüstü eğitimden mezun olan annelere ($\bar{X}=2.23$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek küçümseyici tepkiler puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Lise mezunu olan annelerin ($\bar{X}=2.45$), üniversite mezunu olan annelere ($\bar{X}=2.24$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek küçümseyici tepkiler puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. İlköğretim mezunu olan anneler üniversite ve lisansüstü eğitimden mezun olan annelere göre, lise mezunu olan annelerse üniversite mezunu olan annelere göre çocuklarının olumsuz duygularına daha çok küçümseyici tepkiler göstermektedir.

Bulgulara bakıldığında annelerin cezalandırıcı tepkiler puanları annelerin eğitim düzeyine göre [$F_{(3-482)}=5.023$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Games-Howell” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre ($\bar{X}=2.02$) ilköğretim mezunu olan annelerin, ($\bar{X}=1.62$) lise mezunu olan ve ($\bar{X}=1.60$) üniversite mezunu olan annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek cezalandırıcı tepkiler puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. İlköğretim mezunu olan anneler lise ve üniversite mezunu olan annelere göre çocuklarının olumsuz duygularına daha çok cezalandırıcı tepkiler göstermektedir.

Elde edilen bulgulara göre annelerin duygu ifadesini teşvik puanları annelerin eğitim düzeyine göre [$F_{(3-482)}=2.953$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Tukey” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre lisansüstü eğitimden mezun olan annelerin ($\bar{X}=4.32$), liseden mezun olan annelere ($\bar{X}=3.99$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek duygu ifadesini teşvik

puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Lisansüstü eğitimden mezun olan anneler liseden mezun olan annelere göre daha çok duygu ifadesini teşvik tepkileri göstermektedir.

Tabloda yer alan bulgular doğrultusunda annelerin destekleyici olmayan tepkiler puanları annelerin eğitim düzeyine göre [$F_{(3-482)}=6.449$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Tukey” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre ilköğretim mezunu olan annelerin ($\bar{X}=2.38$), lise ($\bar{X}=2.04$), üniversite ($\bar{X}=1.92$) ve lisansüstü ($\bar{X}=1.90$) eğitim mezunu olan annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek destekleyici olmayan tepkiler puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. İlköğretim mezunu anneler daha çok destekleyici olmayan tepkiler göstermektedir.

Tabloda yer alan bulgulara göre Duygu Odaklı Tepkiler [$F_{(3-482)}=.864$; $p>.05$], Problem Odaklı Tepkiler [$F_{(3-482)}=1.123$; $p>.05$] ve Destekleyici Tepkiler [$F_{(3-482)}=1.220$; $p>.05$] puanları annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.1.5. Çocuğun Kardeş Sayısına İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları çocukların kardeş sayısına göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ait bulgular tabloda açıklanmıştır.

Tablo 6. Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocukların Kardeş Sayısına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler	Kardeş	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Cezalandırıcı	Yok	142	1.52	.519	Gruplar Arası	3.762	2	1.881	4.611	.010
	Bir	250	1.66	.667	Gruplar İçi	197.058	483	.408		
	İki+	94	1.77	.720	Toplam	200.820	485			
	Toplam	486	1.64	.643						
Küçümseyici	Yok	142	2.18	.704	Gruplar Arası	5.067	2	2.533	4.663	.010

	Bir	250	2.35	.748	Gruplar İçi	262.418	483	.543		
	İki+	94	2.47	.752	Toplam	267.485	485			
	Toplam	486	2.33	.742						
Duygu İfadesini Teşvik	Yok	142	4.18	.660	Gruplar Arası	.647	2	.324	.770	.463
	Bir	250	4.09	.652	Gruplar İçi	202.960	483	.420		
	İki+	94	4.11	.616	Toplam	203.608	485			
	Toplam	486	4.12	.647						
Duygu Odaklı Tepkiler	Yok	142	4.42	.521	Gruplar Arası	.643	2	.322	1.131	.324
	Bir	250	4.35	.556	Gruplar İçi	137.352	483	.284		
	İki+	94	4.32	.486	Toplam	137.995	485			
	Toplam	486	4.36	.533						
Problem Odaklı Tepkiler	Yok	142	4.36	.476	Gruplar Arası	.706	2	.353	1.465	.232
	Bir	250	4.31	.501	Gruplar İçi	116.413	483	.241		
	İki+	94	4.25	.484	Toplam	117.119	485			
	Toplam	486	4.31	.491						
Destekleyici Tepkiler	Yok	142	4.32	.479	Gruplar Arası	.613	2	.306	1.264	.283
	Bir	250	4.25	.509	Gruplar İçi	117.040	483	.242		
	İki+	94	4.22	.465	Toplam	117.652	485			
	Toplam	486	4.27	.492						
Destekleyici Olmayan Tepkiler	Yok	142	1.85	.563	Gruplar Arası	4.388	2	2.194	5.495	.004
	Bir	250	2.01	.647	Gruplar İçi	192.848	483	.399		
	İki+	94	2.12	.686	Toplam	197.236	485			
	Toplam	486	1.98	.637						

Tabloda yer alan bulgular doğrultusunda annelerin cezalandırıcı tepkiler puanları çocukların kardeş sayısına göre [$F_{(2-483)}=4.611$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Games-Howell” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre iki ve üzeri kardeşi olan çocukların anneleri ($\bar{X}=1.77$), bir kardeşi olan çocukların anneleri ($\bar{X}=1.66$) ve hiç kardeşi olmayan çocukların ($\bar{X}=1.52$) annelerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek cezalandırıcı tepkiler puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse üç

ve üzeri çocuğu olan anneler, iki ve tek çocuğu olan annelere göre daha çok cezalandırıcı tepkiler göstermektedir.

Bulgulara göre annelerin küçümseyici tepkiler puanları çocukların kardeş sayısına göre [$F_{(2-483)}=4.663$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Tukey” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre iki ve üzeri kardeşi olan çocukların anneleri ($\bar{X}=2.47$), hiç kardeşi olmayan çocukların annelerine ($\bar{X}=2.18$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek küçümseyici tepkiler puan ortalamalarına sahip olduğü görülmüştür. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse üç ve üzeri çocuğu olan anneler bir çocuğu olan annelere göre daha çok küçümseyici tepki göstermektedir.

Annelerin destekleyici olmayan tepkiler puanları çocukların kardeş sayısına göre [$F_{(2-483)}=5.495$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Tukey” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre iki ve üzeri kardeşi olan çocukların anneleri ($\bar{X}=2.12$), bir kardeşi olan çocukların anneleri ($\bar{X}=2.01$) ve hiç kardeşi olmayan çocukların annelerine ($\bar{X}=1.85$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek destekleyici olmayan tepkiler puan ortalamalarına sahip olduğü görülmüştür.

Tabloda yer alan bulgular doğrultusunda annelerin Duygu İfadesini Teşvik [$F_{(2-483)}=.770$; $p>.05$], Duygu Odaklı Tepkiler [$F_{(2-483)}=1.131$; $p>.05$], Problem Odaklı Tepkiler [$F_{(2-483)}=1.465$; $p>.05$] ve Destekleyici Tepkiler [$F_{(2-483)}=1.264$; $p>.05$] puanları çocukların kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.1.6. Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan; “Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları çocukların nesneye bağlanma durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik t testi analizi yapılmıştır. Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuğun nesneye bağlanma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair sonuçlar aşağıdaki Tabloda verilmiştir ve bulgulara ilişkin detaylar açıklanmıştır.

Tablo 7. Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna Göre Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına İlişkin t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Nesne	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Cezalandırıcı	Yok	377	1.61	.611	152.936	-1.456	.147
	Var	109	1.72	.741			
Küçümseyici	Yok	377	2.27	.741	484	-2.942	.003
	Var	109	2.51	.719			
Duygu İfadesini Teşvik	Yok	377	4.14	.655	484	1.337	.182
	Var	109	4.05	.620			
Duygu Odaklı	Yok	377	4.36	.533	484	-.695	.488
	Var	109	4.40	.533			
Problem Odaklı	Yok	377	4.31	.492	484	-.384	.701
	Var	109	4.33	.488			
Destekleyici Tepkiler	Yok	377	4.27	.495	484	.207	.836
	Var	109	4.26	.485			
Destekleyici Olmayan Tepkiler	Yok	377	1.94	.622	484	-2.529	.012
	Var	109	2.12	.674			

Tablo incelendiğinde annelerin küçümseyici tepkisi, çocukların nesneye bağlanma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(484)}=-2.942$, $p<.05$). Çocukları nesneye bağlanmayan annelerin küçümseyici tepkiler puan ortalamalarının ($\bar{X}=2.27$), çocukları nesneye bağlanan annelerin küçümseyici tepkiler puan ortalamalarından ($\bar{X}=2.51$) anlamlı biçimde düşük olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle nesneye bağlanan çocukların anneleri daha çok küçümseyici tepkiler göstermektedir.

Annelerin “Destekleyici Olmayan Tepkileri” çocukların nesneye bağlanma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(484)}=-2.529$, $p<.05$). Çocukları nesneye bağlanmayan annelerin destekleyici olmayan tepkiler puan ortalamalarının ($\bar{X}=1.94$), çocukları nesneye bağlanan annelerin destekleyici olmayan tepkiler puan

ortalamalarından ($\bar{X}=2.12$) anlamlı biçimde düşük olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle nesneye bağlanan çocukların anneleri daha çok destekleyici olmayan tepkiler göstermektedir.

Analiz sonuçlarına göre annelerin Cezalandırıcı, Duygu İfadesini Teşvik, Duygu Odaklı, Problem Odaklı ve Destekleyici Tepkileri çocukların nesneye bağlanma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Araştırmanın alt problemi olan “Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları çocukların bağlandığı nesne türüne göre farklılık göstermekte midir? Sorusuna yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ait bulgular tabloda açıklanmıştır.

Tablo 8. Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların Çocukların Bağlandığı Nesne Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

	Nesne	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Cezalandırıcı	Yok	377	1.61	.611	Gruplar Arası	2.869	4	.717	1.743	.139
	Peluş/Bebek	60	1.80	.746	Gruplar İçi	197.95	481	.412		
	Battaniye	16	1.56	.664	Toplam	200.82	485			
	Anne eşyası	5	1.28	.286						
	Diğer	28	1.73	.810						
	Toplam	486	1.64	.643						
Küçümseyici	Yok	377	2.27	.741	Gruplar Arası	5.235	4	1.309	2.400	.049
	Peluş/Bebek	60	2.49	.706	Gruplar İçi	262.25	481	.545		
	Battaniye	16	2.39	.609	Toplam	267.48	485			
	Anne eşyası	5	2.53	.573						
	Diğer	28	2.61	.839						
	Toplam	486	2.33	.742						
Duygu İfadesini Teşvik	Yok	377	4.14	.655	Gruplar Arası	2.47	4	.619	1.479	.207
	Peluş/Bebek	60	3.94	.627	Gruplar İçi	201.13	481	.418		
	Battaniye	16	4.22	.576	Toplam	203.60	485			
	Anne eşyası	5	4.26	.426						
	Diğer	28	4.14	.634						
	Toplam	486	4.14	.634						

	Toplam	486	4.12	.647						
Duygu Odaklı Tepkiler	Yok	377	4.36	.533	Gruplar Arası	.758	4	.189	.664	.617
	Peluş/Bebek	60	4.33	.553	Gruplar İçi	137.23	481	.285		
	Battaniye	16	4.46	.502	Toplam	137.99	485			
	Anne eşyası	5	4.56	.340						
	Diğer	28	4.47	.535						
	Toplam	486	4.36	.533						
Problem Odaklı Tepkiler	Yok	377	4.31	.492	Gruplar Arası	1.782	4	.446	1.858	.117
	Peluş/Bebek	60	4.22	.508	Gruplar İçi	115.33	481	.240		
	Battaniye	16	4.56	.355	Toplam	117.11	485			
	Anne eşyası	5	4.31	.662						
	Diğer	28	4.42	.434						
	Toplam	486	4.31	.491						
Destekleyici Tepkiler	Yok	377	4.27	.495	Gruplar Arası	1.226	4	.307	1.267	.282
	Peluş/Bebek	60	4.16	.506	Gruplar İçi	116.42	481	.242		
	Battaniye	16	4.42	.378	Toplam	117.65	485			
	Anne eşyası	5	4.38	.451						
	Diğer	28	4.35	.476						
	Toplam	486	4.27	.492						
Destekleyici Olmayan Tepkiler	Yok	377	1.94	.622	Gruplar Arası	3.249	4	.812	2.014	.091
	Peluş/Bebek	60	2.15	.673	Gruplar İçi	193.98	481	.403		
	Battaniye	16	1.98	.608	Toplam	197.23	485			
	Anne eşyası	5	1.90	.364						
	Diğer	28	2.17	.760						
	Toplam	486	1.98	.637						

Tabloda yer alan bulgular doğrultusunda annelerin Cezalandırıcı [F(4-481)=1.743; p>.05], Duygu İfadesini Teşvik [F(4-481)=1.479; p>.05], Duygu Odaklı Tepkiler [F(4-481)=.664; p>.05], Problem Odaklı Tepkiler [F(4-481)=1.858; p>.05], Destekleyici Tepkiler [F(4-481)=1.267; p>.05] ve Destekleyici olmayan tepkiler [F(4-481)=2.014; p>.05] puanları çocukların bağlandığı nesne türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bulgulara bakıldığında annelerin küçümseyici tepkiler puanları çocukların bağlandığı nesne türüne göre [F(4-481)=2.400; p=.049], anlamlı bir farklılık

göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Tukey” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre değişkenler arasında farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

4.1.7. Annelerin Çocuk Psikolojisi ile İlgili Yayınları Takip Etme Sıklığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları annelerin çocuk psikolojisiyle ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre farklılık göstermekte midir? sorusuna yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ait bulgular tabloda açıklanmıştır.

Tablo 9. Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeğinden Aldıkları Puanların Annelerin Çocuk Psikolojisiyle İlgili Kaynakları Takip Etme Sıklığına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	
Cezalandırıcı Tepkiler	Nadiren	153	1.86	.753	Gruplar Arası	11.202	2	5.601	14.267	.000
	Sıklıkla	226	1.56	.557	Gruplar İçi	189.618	483	.393		
	Her zaman	107	1.49	.561	Toplam	200.820	485			
	Toplam	486	1.64	.643						
Küçümseyici	Nadiren	153	2.66	.781	Gruplar Arası	26.700	2	13.350	26.779	.000
	Sıklıkla	226	2.21	.665	Gruplar İçi	240.785	483	.499		
	Her zaman	107	2.08	.675	Toplam	267.485	485			
	Toplam	486	2.33	.742						
Duygu İfadesini Teşvik	Nadiren	153	3.90	.673	Gruplar Arası	15.690	2	7.845	20.164	.000
	Sıklıkla	226	4.14	.601	Gruplar İçi	187.917	483	.389		
	Her zaman	107	4.39	.595	Toplam	203.608	485			
	Toplam	486	4.12	.647						
Duygu Odaklı	Nadiren	153	4.30	.604	Gruplar Arası	1.635	2	.817	2.895	.056
	Sıklıkla	226	4.37	.483	Gruplar İçi	136.360	483	.282		

	Her zaman	107	4.46	.516	Toplam	137.995	485		
	Toplam	486	4.36	.533					
Problem Odaklı	Nadiren	153	4.21	.544	Gruplar Arası	3.809	2	1.905	8.118 .000
	Sıklıkla	226	4.32	.451	Gruplar İçi	113.310	483	.235	
	Her zaman	107	4.45	.459	Toplam	117.119	485		
	Toplam	486	4.31	.491					
Destekleyici Tepkiler	Nadiren	153	4.13	.551	Gruplar Arası	5.735	2	2.867	12.375 .000
	Sıklıkla	226	4.27	.435	Gruplar İçi	111.917	483	.232	
	Her zaman	107	4.43	.464	Toplam	117.652	485		
	Toplam	486	4.27	.492					
Destekleyici Olmayan Tepkiler	Nadiren	153	2.26	.695	Gruplar Arası	18.117	2	9.059	24.427 .000
	Sıklıkla	226	1.89	.562	Gruplar İçi	179.119	483	.371	
	Her zaman	107	1.78	.568	Toplam	197.236	485		
	Toplam	486	1.98	.637					

Tabloda yer alan bulgular doğrultusunda annelerin cezalandırıcı tepkiler puanları annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre [$F_{(2-483)}=14.267$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Games-Howell” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre nadiren çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden anneler ($\bar{X}=1.86$), sıklıkla ($\bar{X}=1.56$) ve her zaman ($\bar{X}=1.49$) çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek cezalandırıcı tepkiler puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Nadiren çocuk psikolojisiyle ilgili eğitim ve yayınları takip eden anneler sıklıkla ve her zaman takip eden annelere göre daha fazla cezalandırıcı tepkiler göstermektedir.

Bulgulara bakıldığında annelerin küçümseyici tepkiler puanları annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre [$F_{(2-483)}=26.779$; $p<.05$] anlamlı

bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Tukey” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre nadiren çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden annelerin ($\bar{X}=2.66$), sıklıkla ($\bar{X}=2.21$) ve her zaman ($\bar{X}=2.08$) çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek küçümseyici tepkiler puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Nadiren çocuk psikolojisiyle ilgili eğitim ve yayınları takip eden anneler sıklıkla ve her zaman takip eden annelere göre daha fazla küçümseyici tepkiler göstermektedir.

Tabloda yer alan bulgulara bakıldığında annelerin duygu ifadesini teşvik puanları annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre [$F_{(2-483)}=20.164$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Tukey” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre her zaman çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden annelerin ($\bar{X}=4.39$), nadiren ($\bar{X}=3.90$) ve sıklıkla ($\bar{X}=4.14$) çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek duygu ifadesini teşvik puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca sıklıkla çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden annelerin ($\bar{X}=4.14$), nadiren ($\bar{X}=3.90$) takip eden annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek duygu ifadesini teşvik puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür.

Annelerin problem odaklı tepkiler puanları annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre [$F_{(2-483)}=8.118$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Games-Howell” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre her zaman çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden annelerin ($\bar{X}=4.45$), nadiren ($\bar{X}=4.21$) ve sıklıkla ($\bar{X}=4.32$) çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek problem odaklı tepkiler puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür.

Annelerin destekleyici tepkiler puanları annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre [$F_{(2-483)}=12.375$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Games-Howell” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre her zaman çocuk psikolojisiyle

ilgili yayınları takip eden annelerin ($\bar{X}=4.43$), nadiren ($\bar{X}=4.13$) ve sıklıkla ($\bar{X}=4.27$) çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek destekleyici tepkiler puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca sıklıkla çocuk psikolojisi ile ilgili eğitim ve yayınları takip eden anneler ($\bar{X}=4.27$), nadiren takip eden annelere ($\bar{X}=4.13$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek destekleyici tepkiler puan ortalamalarına sahiptir.

Bulgular doğrultusunda annelerin destekleyici olmayan tepkiler puanları annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre [$F_{(2-483)}=24.427$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Games-Howell” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre nadiren çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden ($\bar{X}=2.26$) annelerin, ($\bar{X}=1.89$) sıklıkla ve ($\bar{X}=1.78$) her zaman çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek destekleyici olmayan tepkiler puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Çocuk psikolojisi ile ilgili yayın ve eğitimleri nadiren takip eden anneler, sıklıkla ve her zaman takip eden annelere göre daha fazla destekleyici olmayan tepkiler göstermektedir.

Annelerin Duygu Odaklı Tepkiler [$F_{(2-483)}=2.895$; $p>.05$] puanları annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.2. Anne Çocuk İlişkinin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular

4.2.1. Çocuğun Cinsiyetine İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan; “Anne çocuk ilişkisi çocuğun cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik t testi analizi yapılmıştır. Anne çocuk ilişkisinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair sonuçlar aşağıdaki Tabloda verilmiştir ve bulgulara ilişkin detaylar açıklanmıştır.

Tablo 10. Çocuğun Cinsiyetine Göre Anne Çocuk İlişki Ölçeğine Ait Puanların t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Çatışma	Kız	223	32.4619	8.646	484	-1.090	.276
	Erkek	263	33.3384	8.991			
Toplam Puan	Kız	223	53.1256	10.445	484	-.835	.404
	Erkek	263	53.9430	11.000			

Tablo incelendiğinde anne çocuk ilişkisi, çocukların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

4.2.2. Çocuğun Yaşına İlişkin Bulgular

Tablo 11. Çocuğun Yaşına Göre Anne Çocuk İlişki Ölçeğine Ait Puanların t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Çatışma	4 yaş	248	33.3024	8.70393	484	.932	.352
	5 yaş	238	32.5546	8.97554			
Toplam Puan	4 yaş	248	53.9032	10.61922	484	.702	.483
	5 yaş	238	53.2185	10.88851			

Tablo incelendiğinde anne çocuk ilişkisi çocukların yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

4.2.3. Annenin Yaşına İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve ilişki toplam puanları annenin yaşına göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ait bulgular tabloda açıklanmıştır.

Tablo 12. Annenin Yaşına Göre Anne Çocuk İlişki Ölçeğine Ait Puanların Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişken	Anne Yaş	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
----------	----------	---	-----------	----	-------------------	----	----	----	---	---

Çatışma	(21-30)	151	33.58	8.936	Gruplar Arası	183.329	2	91.664	1.175	.310
	(31-39)	289	32.43	8.777	Gruplar İçi	37689.694	483	78.032		
	(40+)	46	33.95	8.849	Toplam	37873.023	485			
	Toplam	486	32.93	8.836						
İlişki Toplam	(21-30)	151	54.33	10.999	Gruplar Arası	376.006	2	188.003	1.632	.197
	(31-39)	289	52.87	10.540	Gruplar İçi	55633.253	483	115.183		
	(40+)	46	55.36	11.042	Toplam	56009.259	485			
	Toplam	486	53.56	10.746						

Tabloda yer alan bulgular doğrultusunda çatışma [$F_{(2-483)}=1.175$; $p>.05$] ve ilişki toplam [$F_{(2-483)}=1.632$; $p>.05$] puanları annelerin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.2.4. Annenin Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve ilişki toplam puanları annenin eğitim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ait bulgular tabloda açıklanmıştır.

Tablo 13. Annenin Eğitim Durumuna Göre Anne Çocuk İlişki Ölçeğine Ait Puanların Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler	Eğitim Durumu	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Çatışma	İlköğretim	37	34.02	8.958	Gruplar Arası	52.66	3	17.55	.224	.880
	Lise	118	32.71	9.430	Gruplar İçi	37820.35	482	78.46		
	Üniversite	300	32.92	8.784	Toplam	37873.02	485			
	Lisansüstü	31	32.64	6.954						
	Toplam	486	32.93	8.836						
İlişki Toplam	İlköğretim	37	54.94	10.298	Gruplar Arası	82.957	3	27.65	.238	.870
	Lise	118	53.47	11.616	Gruplar İçi	55926.30	482	116.03		
	Üniversite	300	53.49	10.631	Toplam	56009.25	485			
	Lisansüstü	31	53.00	9.172						
	Toplam	486	53.56	10.746						

Tabloda yer alan bulgulara bakıldığında çatışma [$F_{(3-482)}=.224$; $p>.05$] ve ilişki toplam [$F_{(3-482)}=.238$; $p>.05$] puanları annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.2.5. Çocuğun Kardeş Sayısına İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve ilişki toplam puanları çocukların kardeş sayısına göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ait bulgular tabloda açıklanmıştır.

Tablo 14. Çocuğun Kardeş Sayısına Göre Anne Çocuk İlişki Ölçeğine Ait Puanların Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

	Kardeş	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Çatışma	Yok	142	33.03	8.232	Gruplar Arası	118.341	2	59.170	.757	.470
	Bir	250	33.25	9.237	Gruplar İçi	37754.682	483	78.167		
	İki+	94	31.94	8.643	Toplam	37873.023	485			
	Toplam	486	32.93	8.836						
İlişki Toplam	Yok	142	53.42	9.925	Gruplar Arası	38.627	2	19.314	.167	.847
	Bir	250	53.82	11.363	Gruplar İçi	55970.632	483	115.881		
	İki+	94	53.10	10.330	Toplam	56009.259	485			
	Toplam	486	53.56	10.746						

Analiz sonucunda elde edilen bulgulara bakıldığında annelerin çatışma [$F_{(2-483)}=.757$; $p>.05$] ve ilişki toplam [$F_{(2-483)}=.167$; $p>.05$] puanları çocukların kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.2.6. Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Anne çocuk ilişkisi çocukların nesneye bağlanma durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik t testi analizi yapılmıştır. Anne çocuk ilişkisinin çocuğun nesneye bağlanma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair sonuçlar aşağıdaki Tabloda verilmiştir ve bulgulara ilişkin detaylar açıklanmıştır.

Tablo 15. Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna Göre Anne Çocuk İlişisine Ait Puanların t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Nesne	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Çatışma	Yok	377	32.647	8.625	484	-1.342	.180
	Var	109	33.935	9.504			
Toplam Puan	Yok	377	53.246	10.650	484	-1.226	.221
	Var	109	54.678	11.050			

Tablo incelendiğinde çatışma ve ilişki toplam puanı çocukların nesneye bağlanma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Araştırmanın alt problemi olan “Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve ilişki toplam puanları çocukların bağlandığı nesne türüne göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ait bulgular tabloda açıklanmıştır.

Tablo 16. Anne Çocuk İlişki Ölçeğine Ait Puanların Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

	Nesne Türü	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Çatışma	Yok	377	32.64	8.625	Gruplar Arası	346.915	4	86.729	1.112	.350
	Peluş/Bebek	60	33.73	8.627	Gruplar İçi	37526.108	481	78.017		
	Battaniye	16	32.81	9.296	Toplam	37873.023	485			
	Anne eşyası	5	40.00	8.062						
	Diğer	28	33.92	11.549						
	Toplam	486	32.93	8.836						
İlişki Toplam	Yok	377	53.24	10.650	Gruplar Arası	474.016	4	118.504	1.026	.393
	Peluş/Bebek	60	54.48	9.783	Gruplar İçi	55535.243	481	115.458		
	Battaniye	16	54.18	10.387	Toplam	56009.259	485			
	Anne eşyası	5	62.20	11.166						
	Diğer	28	54.03	13.774						
	Toplam	486	53.56	10.746						

Tabloda yer alan bulgular doğrultusunda çatışma [$F_{(4-481)}=1.112$; $p>.05$] ve ilişki toplam [$F_{(4-481)}=1.026$; $p>.05$] puanları çocukların bağlandığı nesne türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.2.7. Annelerin Çocuk Psikolojisi ile İlgili Yayınları Takip Etme Sıklığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve ilişki toplam puanları annelerin çocuk psikolojisiyle ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ait bulgular tabloda açıklanmıştır.

Tablo 17. Anne Çocuk İlişki Ölçeğine Ait Puanların Annelerin Çocuk Psikolojisiyle İlgili Kaynakları Takip Etme Sıklığına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

	n	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Çatışma	Nadiren	153	34.94	9.797	Gruplar Arası	2	466.495	6.100	.002
	Sıklıkla	226	32.21	8.186	Gruplar İçi	483	76.480		
	Her Zaman	107	31.57	8.281	Toplam	485			
	Toplam	486	32.93	8.836					
İlişki Toplam	Nadiren	153	55.86	11.911	Gruplar Arası	2	644.196	5.686	.004
	Sıklıkla	226	52.89	9.863	Gruplar İçi	483	113.294		
	Her Zaman	107	51.69	10.307	Toplam	485			
	Toplam	486	53.56	10.746					

Tabloda yer alan bulgulara bakıldığında çatışma puanları annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre [$F_{(2-483)}=6.100$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Games-Howell” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre nadiren çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden annelerin ($\bar{X}=34.94$), sıklıkla ($\bar{X}=32.21$) ve her zaman ($\bar{X}=31.57$) çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden annelere göre anlamlı

düzeyde daha yüksek çatışma puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle çocuk psikolojisi ile ilgili eğitim ve yayınları nadiren takip eden anneler sıklıkla ve her zaman takip eden annelere göre çocuklarıyla daha fazla çatışma içeren bir ilişkiye sahiptir.

Analiz sonuçlarına bakıldığında anne çocuk ilişkisi toplam puanları annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre [$F_{(2-483)}=5.686$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Games-Howell” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre nadiren çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden annelerin ($\bar{X}=55.86$), sıklıkla ($\bar{X}=52.89$) ve her zaman ($\bar{X}=51.69$) çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları takip eden annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek anne çocuk ilişkisi toplam puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Yüksek anne çocuk ilişkisi puanı anne çocuk ilişkisindeki olumsuzluğu göstermektedir. Bu durumda nadiren çocuk psikolojisi ile ilgili yayınları takip eden annelerin sıklıkla ve her zaman takip eden annelere göre çocuklarıyla daha olumsuz bir ilişkiye sahiptir.

4.3. Çocukların Sosyal Becerilerinin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular

4.3.1. Çocuğun Cinsiyetine İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Çocukların sosyal beceri puanları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik t testi analizi yapılmıştır. Sosyal becerilerin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair sonuçlar aşağıdaki Tabloda verilmiştir ve bulgulara ilişkin detaylar açıklanmıştır.

Tablo 18. Çocukların Sosyal Becerileri Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
İletişim	Kız	223	14.8969	2.811	483.993	2.824	.005

	Erkek	263	14.1103	3.329			
İş Birliği	Kız	223	12.2691	2.934	484	3.520	.000
	Erkek	263	11.3232	2.966			
Kendini İfade	Kız	223	13.8027	2.924	484	.722	.471
	Erkek	263	13.5970	3.293			
Sorumluluk	Kız	223	11.8879	3.049	484	3.444	.001
	Erkek	263	10.9506	2.938			
Empati	Kız	223	11.9641	2.971	484	3.064	.002
	Erkek	263	11.0913	3.258			
Katılım/ Meşguliyet	Kız	223	14.5471	4.047	484	.655	.513
	Erkek	263	14.3004	4.207			
Öz Denetim	Kız	223	9.0269	3.493	484	2.318	.021
	Erkek	263	8.3080	3.332			
Sosyal Beceri	Kız	223	88.3946	16.949	484	2.925	.004
Toplam	Erkek	263	83.6806	18.317			

Tablo incelendiğinde çocukların iletişim puanı cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(483,993)}=2.824$, $p<.05$). Kızların iletişim puan ortalamalarının ($\bar{X}=14.89$), erkeklerin iletişim puan ortalamalarından ($\bar{X}=14.11$) anlamlı biçimde yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo incelendiğinde çocukların iş birliği puanı cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(484)}=3.520$, $p<.05$). Kızların iş birliği puan ortalamalarının ($\bar{X}=12.26$), erkeklerin iş birliği puan ortalamalarından ($\bar{X}=11.32$) anlamlı biçimde yüksek olduğu görülmüştür.

Analiz sonuçlarına bakıldığında çocukların sorumluluk puanı cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(484)}=3.444$, $p<.05$). Kızların sorumluluk puan ortalamalarının ($\bar{X}=11.88$), erkeklerin sorumluluk puan ortalamalarından ($\bar{X}=10.95$) anlamlı biçimde yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo incelendiğinde çocukların empati puanı cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(484)}=3.064$, $p<.05$). Kızların empati puan ortalamalarının ($\bar{X}=11.96$), erkeklerin empati puan ortalamalarından ($\bar{X}=11.09$) anlamlı biçimde yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo incelendiğinde çocukların öz denetim puanı cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(484)}=2.318$, $p<.05$). Kızların öz denetim puan ortalamalarının ($\bar{X}=9.02$), erkeklerin öz denetim puan ortalamalarından ($\bar{X}=8.30$) anlamlı biçimde yüksek olduğu görülmüştür.

Çocukların sosyal beceri puanı cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(484)}=2.925$, $p<.05$). Kızların sosyal beceri puan ortalamalarının ($\bar{X}=88.39$), erkeklerin sosyal beceri puan ortalamalarından ($\bar{X}=83.68$) anlamlı biçimde yüksek olduğu görülmüştür.

Çocukların kendini ifade ve katılım/meşguliyet alt boyutlarından aldıkları puanlar cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

4.3.2. Çocuğun Yaşına İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Çocukların sosyal beceri puanları çocuğun yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik t testi analizi yapılmıştır. Sosyal becerilerin çocuğun yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair sonuçlar aşağıdaki Tabloda verilmiştir ve bulgulara ilişkin detaylar açıklanmıştır.

Tablo 19. Çocukların Sosyal Becerileri Puanlarının Yaşlarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Yaş	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
İletişim	4 yaş	248	14.35	3.059	484	-.867	.386
	5 yaş	238	14.59	3.191			
İş Birliği	4 yaş	248	11.57	2.974	484	-1.393	.164
	5 yaş	238	11.94	2.993			

Kendini İfade	4 yaş	248	13.36	3.093	484	-2.374	.018
	5 yaş	238	14.03	3.133			
Sorumluluk	4 yaş	248	10.96	2.969	484	-3.132	.002
	5 yaş	238	11.81	3.023			
Empati	4 yaş	248	11.00	3.123	484	-3.488	.001
	5 yaş	238	11.99	3.118			
Katılım/ Meşguliyet	4 yaş	248	14.13	4.046	484	-1.530	.127
	5 yaş	238	14.70	4.209			
Öz Denetim	4 yaş	248	8.39	3.320	484	-1.598	.111
	5 yaş	238	8.89	3.515			
Sosyal Beceri	4 yaş	248	83.78	17.584	484	-2.611	.009
Toplam	5 yaş	238	87.98	17.889			

Bulgulara bakıldığında çocukların kendini ifade puanı yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(484)}=-2.374$, $p<.05$). 4 yaş çocukların kendini ifade puan ortalamalarının ($\bar{X}=13.36$), 5 yaş çocukların kendini ifade puan ortalamalarından ($\bar{X}=14.03$) anlamlı biçimde düşük olduğu görülmüştür.

Tablo incelendiğinde çocukların sorumluluk puanı yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(484)}=3.132$, $p<.05$). 4 yaş çocukların sorumluluk puan ortalamalarının ($\bar{X}=10.96$), 5 yaş çocukların sorumluluk puan ortalamalarından ($\bar{X}=11.81$) anlamlı biçimde düşük olduğu görülmüştür.

Çocukların empati puanı yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(484)}=-3.488$, $p<.05$). 4 yaş çocukların empati puan ortalamalarının ($\bar{X}=11.00$), 5 yaş çocukların empati puan ortalamalarından ($\bar{X}=11.99$) anlamlı biçimde düşük olduğu görülmüştür.

Tablo incelendiğinde çocukların sosyal beceri puanı yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(484)}=-2.611$, $p<.05$). 4 yaş çocukların sosyal beceri puan ortalamalarının ($\bar{X}=83.78$), 5 yaş çocukların sosyal beceri puan ortalamalarından ($\bar{X}=87.98$) anlamlı biçimde düşük olduğu görülmüştür.

Çocukların iletişim, iş birliği, katılım/meşguliyet ve öz denetim alt boyutlarından aldıkları puanlar cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

4.3.3. Annenin Yaşına İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Sosyal beceriler ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin puanlar annenin yaşına göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ait bulgular tabloda açıklanmıştır.

Tablo 20. Çocukların Sosyal Becerilerinin Annenin Yaşına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

	Anne Yaş	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
İletişim	(21-30)	151	14.11	3.486	Gruplar Arası	72.858	2	36.429	3.776	.024
	(31-39)	289	14.77	2.890	Gruplar İçi	4660.239	483	9.649		
	(40+)	46	13.71	3.095	Toplam	4733.097	485			
	Toplam	486	14.47	3.123						
İş Birliği	(21-30)	151	11.60	3.130	Gruplar Arası	46.944	2	23.472	2.650	.072
	(31-39)	289	11.96	2.936	Gruplar İçi	4278.405	483	8.858		
	(40+)	46	10.93	2.686	Toplam	4325.350	485			
	Toplam	486	11.75	2.986						
Kendini İfade	(21-30)	151	13.69	3.469	Gruplar Arası	2.384	2	1.192	.121	.886
	(31-39)	289	13.72	2.921	Gruplar İçi	4743.320	483	9.821		
	(40+)	46	13.47	3.264	Toplam	4745.704	485			
	Toplam	486	13.69	3.128						
Sorumluluk	(21-30)	151	11.29	3.182	Gruplar Arası	6.595	2	3.297	.360	.698
	(31-39)	289	11.46	2.991	Gruplar İçi	4425.984	483	9.164		
	(40+)	46	11.10	2.701	Toplam	4432.578	485			
	Toplam	486	11.38	3.023						
Empati	(21-30)	151	11.25	3.301	Gruplar Arası	18.772	2	9.386	.942	.391
	(31-39)	289	11.65	3.154	Gruplar İçi	4814.695	483	9.968		
	(40+)	46	11.23	2.643	Toplam	4833.467	485			
	Toplam	486	11.49	3.156						
	(21-30)	151	14.11	4.241	Gruplar Arası	38.581	2	19.290	1.130	.324

Katılım/ Meşgulliyet	(31-39)	289	14.64	4.095	Gruplar İçi	8245.290	483	17.071		
	(40+)	46	13.95	3.988	Toplam	8283.870	485			
	Toplam	486	14.41	4.132						
Öz Denetim	(21-30)	151	8.10	3.441	Gruplar Arası	123.398	2	61.699	5.361	.005
	(31-39)	289	9.04	3.422	Gruplar İçi	5558.866	483	11.509		
	(40+)	46	7.80	3.015	Toplam	5682.263	485			
	Toplam	486	8.63	3.422						
Sosyal Beceri Toplam	(21-30)	151	84.19	18.979	Gruplar Arası	1606.018	2	803.009	2.539	.080
	(31-39)	289	87.28	17.402	Gruplar İçi	152766.098	483	316.286		
	(40+)	46	82.23	15.994	Toplam	154372.115	485			
	Toplam	486	85.84	17.840						

Tablodaki bulgulara bakıldığında çocukların iletişim puanları annelerin yaşına göre [$F_{(2-483)}= 3.776$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “LSD” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre annesinin yaşı 31-39 aralığında olan çocukların ($\bar{X}= 14.77$), annesinin yaşı 21-30 yaş aralığında olan ($\bar{X}=14.11$) ve 40 yaş ve üzerinde olan ($\bar{X}=13.71$) çocuklara göre anlamlı düzeyde daha yüksek iletişim puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Yine tabloda yer alan bulgulara bakıldığında çocukların öz denetim puanları annelerin yaşına göre [$F_{(2-483)}=5.361$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Tukey” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre annesinin yaşı 31-39 aralığında olan çocukların ($\bar{X}=9.04$), annesinin yaşı 21-30 yaş aralığında olan ($\bar{X}=8.10$) çocuklara göre anlamlı düzeyde daha yüksek öz denetim puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür.

Tabloda yer alan bulgular doğrultusunda çocukların İş birliği [$F_{(2-483)}= 2.650$; $p>.05$], Kendini İfade, [$F_{(2-483)}=.121$; $p>.05$], Sorumluluk [$F_{(2-483)}=.360$; $p>.05$], Empati [$F_{(2-483)}=.942$; $p>.05$], Katılım/Meşgulliyet [$F_{(2-483)}=1.130$; $p>.05$] ve Sosyal Beceri Toplam [$F_{(2-483)}=2.539$; $p>.05$] puanları annelerin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.3.4. Annenin Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Sosyal beceriler ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin puanlar annenin eğitim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ait bulgular tabloda açıklanmıştır.

Tablo 21. Çocukların Sosyal Becerilerinin Annenin Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

	Eğitim Durumu	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
İletişim	İlköğretim	37	15.40	3.013	Gruplar Arası	58.779	3	19.593	2.020	.110
	Lise	118	14.00	3.349	Gruplar İçi	4674.318	482	9.698		
	Üniversite	300	14.53	3.064	Toplam	4733.097	485			
	Lisansüstü	31	14.54	2.742						
	Toplam	486	14.47	3.123						
İş Birliği	İlköğretim	37	12.00	3.480	Gruplar Arası	34.924	3	11.641	1.308	.271
	Lise	118	11.36	2.937	Gruplar İçi	4290.426	482	8.901		
	Üniversite	300	11.81	2.982	Toplam	4325.350	485			
	Lisansüstü	31	12.41	2.486						
	Toplam	486	11.75	2.986						
Kendini İfade	İlköğretim	37	14.86	3.250	Gruplar Arası	57.462	3	19.154	1.969	.118
	Lise	118	13.47	3.238	Gruplar İçi	4688.241	482	9.727		
	Üniversite	300	13.63	3.076	Toplam	4745.704	485			
	Lisansüstü	31	13.64	2.893						
	Toplam	486	13.69	3.128						
Sorumluluk	İlköğretim	37	12.75	2.454	Gruplar Arası	90.637	3	30.212	3.354	.019
	Lise	118	11.05	3.424	Gruplar İçi	4341.941	482	9.008		
	Üniversite	300	11.29	2.913	Toplam	4432.578	485			
	Lisansüstü	31	11.80	2.676						
	Toplam	486	11.38	3.023						
Empati	İlköğretim	37	12.78	3.137	Gruplar Arası	143.378	3	47.793	4.912	.002
	Lise	118	10.72	3.260	Gruplar İçi	4690.089	482	9.730		
	Üniversite	300	11.58	3.090	Toplam	4833.467	485			
	Lisansüstü	31	12.03	2.810						
	Toplam	486	11.49	3.156						
Katılım/ Mesgüliyet	İlköğretim	37	15.48	4.086	Gruplar Arası	86.684	3	28.895	1.699	.166

	Lise	118	13.91	4.026	Gruplar İçi	8197.186	482	17.007		
	Üniversite	300	14.53	4.166	Toplam	8283.870	485			
	Lisansüstü	31	13.83	4.115						
	Toplam	486	14.41	4.132						
Öz Denetim	İlköğretim	37	9.27	3.641	Gruplar Arası	85.759	3	28.586	2.462	.062
	Lise	118	7.99	3.540	Gruplar İçi	5596.504	482	11.611		
	Üniversite	300	8.73	3.345	Toplam	5682.263	485			
	Lisansüstü	31	9.41	3.191						
	Toplam	486	8.63	3.422						
Sosyal Beceri Toplamı	İlköğretim	37	92.56	17.350	Gruplar Arası	3104.037	3	1034.679	3.297	.020
	Lise	118	82.52	19.141	Gruplar İçi	151268.079	482	313.834		
	Üniversite	300	86.12	17.378	Toplam	154372.115	485			
	Lisansüstü	31	87.70	15.556						
	Toplam	486	85.84	17.840						

Tabloda yer alan bulgular doğrultusunda çocukların sorumluluk puanları annelerin eğitim düzeyine göre [$F_{(3-482)}=3.354$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için varyansların homojen dağılmaması sebebiyle “Games-Howell” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre anneleri ilköğretim mezunu olan çocukların ($\bar{X}=12.75$), üniversite ($\bar{X}=11.29$) ve lise mezunu ($\bar{X}=11.05$) olanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek sorumluluk puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür.

Bulgulara bakıldığında çocukların empati puanları annelerin eğitim düzeyine göre [$F_{(3-482)}=4.912$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Tukey” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre anneleri ilköğretim mezunu olan çocukların ($\bar{X}=12.78$), anneleri lise mezunu olanlara ($\bar{X}=10.72$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek empati puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür.

Çocukların toplam sosyal beceri puanları annelerin eğitim düzeyine göre [$F_{(3-482)}=3.297$; $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun tespiti için “Tukey” testi uygulanmıştır ve analiz sonuçlarına göre anneleri

ilköğretim mezunu olan çocukların ($\bar{X}=92.56$), lise mezunu olanlara ($\bar{X}=82.52$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek toplam sosyal beceri puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür.

Tabloda yer alan bulgular doğrultusunda çocukların İletişim [$F_{(3-482)}=2.020$; $p>.05$], İş birliği [$F_{(3-482)}=1.308$; $p>.05$], Kendini İfade [$F_{(3-482)}=1.969$; $p>.05$], Katılım/Meşguliyet [$F_{(3-482)}=1.699$; $p>.05$] ve Öz Denetim [$F_{(3-482)}=2.462$; $p>.05$] puanları annelerin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.3.5. Çocuğun Kardeş Sayısına İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Sosyal beceriler ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin puanlar çocukların kardeş sayısına göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ait bulgular tabloda açıklanmıştır.

Tablo 22. Çocukların Sosyal Becerilerinin Kardeş Sayısına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

	Kardeş	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
İletişim	Yok	142	14.67	2.748	Gruplar Arası	12.329	2	6.165	.631	.533
	Bir	250	14.45	3.322	Gruplar İçi	4720.767	483	9.774		
	İki+	94	14.21	3.124	Toplam	4733.097	485			
	Toplam	486	14.47	3.123						
İş Birliği	Yok	142	11.92	2.837	Gruplar Arası	7.285	2	3.643	.407	.666
	Bir	250	11.64	3.194	Gruplar İçi	4318.064	483	8.940		
	İki+	94	11.78	2.626	Toplam	4325.350	485			
	Toplam	486	11.75	2.986						
Kendini İfade	Yok	142	13.84	2.903	Gruplar Arası	6.519	2	3.259	.332	.718
	Bir	250	13.67	3.241	Gruplar İçi	4739.185	483	9.812		
	İki+	94	13.51	3.168	Toplam	4745.704	485			
	Toplam	486	13.64	3.174						

	Toplam	486	13.69	3.128						
Sorumluluk	Yok	142	11.70	2.865	Gruplar Arası	23.781	2	11.890	1.303	.273
	Bir	250	11.19	3.229	Gruplar İçi	4408.798	483	9.128		
	İki+	94	11.39	2.652	Toplam	4432.578	485			
	Toplam	486	11.38	3.023						
Empati	Yok	142	11.75	2.996	Gruplar Arası	14.666	2	7.333	.735	.480
	Bir	250	11.35	3.320	Gruplar İçi	4818.801	483	9.977		
	İki+	94	11.46	2.946	Toplam	4833.467	485			
	Toplam	486	11.49	3.156						
Katılım/Meşguliyet	Yok	142	14.60	4.173	Gruplar Arası	11.844	2	5.922	.346	.708
	Bir	250	14.40	4.148	Gruplar İçi	8272.026	483	17.126		
	İki+	94	14.14	4.055	Toplam	8283.870	485			
	Toplam	486	14.41	4.132						
Öz Denetim	Yok	142	9.02	3.250	Gruplar Arası	32.081	2	16.040	1.371	.255
	Bir	250	8.43	3.639	Gruplar İçi	5650.182	483	11.698		
	İki+	94	8.58	3.045	Toplam	5682.263	485			
	Toplam	486	8.63	3.422						
Sosyal Beceri Toplam	Yok	142	87.54	16.659	Gruplar Arası	579.017	2	289.508	.909	.404
	Bir	250	85.15	18.964	Gruplar İçi	153793.099	483	318.412		
	İki+	94	85.10	16.430	Toplam	154372.115	485			
	Toplam	486	85.84	17.840						

Tablodaki bulgulara bakıldığında çocukların İletişim [$F_{(2-483)}=.631$; $p>.05$], İş birliği [$F_{(2-483)}=.407$; $p>.05$], Kendini İfade [$F_{(2-483)}=.332$; $p>.05$], Sorumluluk [$F_{(2-483)}=1.303$; $p>.05$], Empati [$F_{(2-483)}=.735$; $p>.05$], Katılım/Meşguliyet [$F_{(2-483)}=.346$;

$p > .05$], Öz denetim [$F_{(2-483)}=1.371$; $p > .05$] ve Sosyal Beceri Toplam [$F_{(2-483)}=.909$; $p > .05$] puanları çocukların kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.3.6. Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Çocukların sosyal becerileri çocukların nesneye bağlanma durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik t testi analizi yapılmıştır. Çocukların sosyal becerilerinin nesneye bağlanma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair sonuçlar aşağıdaki Tabloda verilmiştir ve bulgulara ilişkin detaylar açıklanmıştır.

Tablo 23. Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna Göre Çocukların Sosyal Becerilerine Ait Puanların t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Nesne	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
İletişim	Yok	377	14.4748	2.99823	484	.047	.962
	Var	109	14.4587	3.53954			
İş Birliği	Yok	377	11.7056	2.91471	484	-.708	.479
	Var	109	11.9358	3.22971			
Kendini İfade	Yok	377	13.6897	3.01092	156.558	-.020	.984
	Var	109	13.6972	3.51848			
Sorumluluk	Yok	377	11.2493	2.94116	484	-1.785	.075
	Var	109	11.8349	3.26461			
Empati	Yok	377	11.5729	3.07627	484	1.054	.292
	Var	109	11.2110	3.42127			
Katılım/ Meşguliyet	Yok	377	14.3740	4.09341	484	-.392	.695
	Var	109	14.5505	4.28280			
Öz Denetim	Yok	377	8.6446	3.34790	484	.080	.936
	Var	109	8.6147	3.68658			
Sosyal Beceri Toplam	Yok	377	85.7109	17.14639	484	-.305	.761
	Var	109	86.3028	20.13818			

Tablo incelendiğinde çocukların sosyal beceri puanları çocukların nesneye bağlanma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Araştırmanın alt problemi olan “Sosyal beceriler ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin puanlar çocukların bağlandığı nesne türüne göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ait bulgular tabloda açıklanmıştır.

Tablo 24. Çocukların Sosyal Becerilerinin Çocuğun Bağlandığı Nesne Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

	Nesne	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
İletişim	Yok	377	14.47	2.998	Gruplar Arası	19.684	4	4.921	.502	.734
	Peluş/Bebek	60	14.75	2.850	Gruplar İçi	4713.412	481	9.799		
	Battaniye	16	14.68	3.135	Toplam	4733.097	485			
	Anne eşyası	5	14.00	5.522						
	Diğer	28	13.78	4.653						
	Toplam	486	14.47	3.123						
İş Birliği	Yok	377	11.70	2.914	Gruplar Arası	14.441	4	3.610	.403	.807
	Peluş/Bebek	60	12.13	2.758	Gruplar İçi	4310.909	481	8.962		
	Battaniye	16	12.00	2.988	Toplam	4325.350	485			
	Anne eşyası	5	12.20	5.449						
	Diğer	28	11.42	3.919						
	Toplam	486	11.75	2.986						
Kendini İfade	Yok	377	13.68	3.010	Gruplar Arası	21.916	4	5.479	.558	.693
	Peluş/Bebek	60	13.96	2.858	Gruplar İçi	4723.787	481	9.821		
	Battaniye	16	13.75	3.750	Toplam	4745.704	485			
	Anne eşyası	5	14.40	6.877						
	Diğer	28	12.96	4.004						
	Toplam	486	13.75	3.123						

	Toplam	486	13.69	3.128						
Sorumluluk	Yok	377	11.24	2.941	Gruplar Arası	54.050	4	13.512	1.484	.206
	Peluş/Bebek	60	12.20	2.766	Gruplar İçi	4378.528	481	9.103		
	Battaniye	16	11.93	3.151	Toplam	4432.578	485			
	Anne eşyası	5	11.00	3.872						
	Diğer	28	11.14	4.151						
	Toplam	486	11.38	3.023						
Empati	Yok	377	11.57	3.076	Gruplar Arası	47.395	4	11.849	1.191	.314
	Peluş/Bebek	60	11.41	3.093	Gruplar İçi	4786.072	481	9.950		
	Battaniye	16	11.56	2.943	Toplam	4833.467	485			
	Anne eşyası	5	12.60	4.929						
	Diğer	28	10.32	4.018						
	Toplam	486	11.49	3.156						
Katılım/Meşguliyet	Yok	377	14.37	4.093	Gruplar Arası	36.757	4	9.189	.536	.709
	Peluş/Bebek	60	14.86	4.048	Gruplar İçi	8247.113	481	17.146		
	Battaniye	16	14.87	4.470	Toplam	8283.870	485			
	Anne eşyası	5	12.60	4.393						
	Diğer	28	14.03	4.725						
	Toplam	486	14.41	4.132						
Öz Denetim	Yok	377	8.64	3.347	Gruplar Arası	5.007	4	1.252	.106	.980
	Peluş/Bebek	60	8.63	3.288	Gruplar İçi	5677.256	481	11.803		
	Battaniye	16	8.18	4.036	Toplam	5682.263	485			
	Anne eşyası	5	9.20	4.816						
	Diğer	28	8.71	4.250						
	Toplam	486	8.71	4.250						

	Toplam	486	8.63	3.422						
Sosyal Beceri Toplam	Yok	377	85.71	17.146	Gruplar Arası	632.018	4	158.004	.494	.740
	Peluş/Bebek	60	87.96	15.635	Gruplar İçi	153740.097	481	319.626		
	Battaniye	16	87.00	21.397	Toplam	154372.115	485			
	Anne eşyası	5	86.00	33.090						
	Diğer	28	82.39	25.476						
	Toplam	486	85.84	17.840						

Tabloda yer alan bulgular doğrultusunda çocukların İletişim [$F_{(4-481)}=.502$; $p>.05$], İş birliği [$F_{(4-481)}=.403$; $p>.05$], Kendini İfade [$F_{(4-481)}=.558$; $p>.05$], Sorumluluk [$F_{(4-481)}=1.484$; $p>.05$], Empati [$F_{(4-481)}=1.191$; $p>.05$], Katılım/Meşguliyet [$F_{(4-481)}=.536$; $p>.05$], Öz denetim [$F_{(4-481)}=.106$; $p>.05$] ve Sosyal Beceri Toplam [$F_{(4-481)}=.494$; $p>.05$] puanları çocukların bağlandığı nesne türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.3.7. Annelerin Çocuk Psikolojisi ile İlgili Yayınları Takip Etme Sıklığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemi olan “Sosyal beceriler ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin puanlar annelerin çocuk psikolojisiyle ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ait bulgular tabloda açıklanmıştır

Tablo 25. Çocukların Sosyal Becerilerinin Annelerin Çocuk Psikolojisiyle İlgili Kaynakları Takip Etme Sıklığına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	
İletişim	Nadiren	153	14.27	3.485	Gruplar Arası	21.797	2	10.899	1.117	.328
	Sıklıkla	226	14.42	2.728	Gruplar İçi	4711.299	483	9.754		
	Her zaman	107	14.85	3.350	Toplam	4733.097	485			

	Toplam	486	14.47	3.123						
İş Birliği	Nadiren	153	11.41	3.287	Gruplar Arası	40.030	2	20.015	2.256	.106
	Sıklıkla	226	11.76	2.656	Gruplar İçi	4285.320	483	8.872		
	Her zaman	107	12.21	3.153	Toplam	4325.350	485			
	Toplam	486	11.75	2.986						
	Nadiren	153	13.58	3.510	Gruplar Arası	56.707	2	28.353	2.921	.055
Kendini İfade	Sıklıkla	226	13.46	2.856	Gruplar İçi	4688.997	483	9.708		
	Her zaman	107	14.32	3.039	Toplam	4745.704	485			
	Toplam	486	13.69	3.128						
	Nadiren	153	11.06	3.396	Gruplar Arası	47.387	2	23.694	2.610	.075
	Sıklıkla	226	11.33	2.596	Gruplar İçi	4385.191	483	9.079		
Sorumluluk	Her zaman	107	11.92	3.243	Toplam	4432.578	485			
	Toplam	486	11.38	3.023						
	Nadiren	153	11.20	3.317	Gruplar Arası	39.793	2	19.896	2.005	.136
	Sıklıkla	226	11.45	2.745	Gruplar İçi	4793.674	483	9.925		
	Her zaman	107	11.99	3.666	Toplam	4833.467	485			
Empati	Toplam	486	11.49	3.156						
	Nadiren	153	14.54	4.175	Gruplar Arası	4.401	2	2.201	.128	.880
	Sıklıkla	226	14.32	3.910	Gruplar İçi	8279.469	483	17.142		
	Her zaman	107	14.42	4.543	Toplam	8283.870	485			
	Toplam	486	14.41	4.132						
Öz Değerim	Nadiren	153	8.35	3.782	Gruplar Arası	38.318	2	19.159	1.640	.195

	Sıklıkla	226	8.59	3.135	Gruplar İçi	5643.946	483	11.685	
	Her zaman	107	9.13	3.442	Toplam	5682.263	485		
	Toplam	486	8.63	3.422					
	Nadiren	153	84.44	20.030	Gruplar Arası	1325.192	2	662.596	2.091
	Sıklıkla	226	85.36	14.954	Gruplar İçi	153046.923	483	316.867	.125
	Her zaman	107	88.85	19.845	Toplam	154372.115	485		
Sosyal Beceri Toplam	Toplam	486	85.84	17.840					

Tabloda yer alan bulgulara bakıldığında çocukların İletişim [$F_{(2-483)}=1.117$; $p>.05$], İş birliği [$F_{(2-483)}=2.256$; $p>.05$], Kendini İfade [$F_{(2-483)}=2.921$; $p>.05$], Sorumluluk [$F_{(2-483)}=2.610$; $p>.05$], Empati [$F_{(2-483)}=2.005$; $p>.05$], Katılım/ Meşguliyet [$F_{(2-483)}=.128$; $p>.05$], Öz denetim [$F_{(2-483)}=1.640$; $p>.05$] ve Sosyal Beceri Toplam [$F_{(2-483)}=2.091$; $p>.05$] puanları annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.4. Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının, Anne Çocuk İlişkisini ve Çocukların Sosyal Becerilerini Yordamasına İlişkin Bulgular

4.4.1. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Araştırmada ele alınan duygu sosyalleştirme boyutları (Cezalandırıcı, Küçümseyici, Duygu İfadesini Teşvik, Duygu Odaklı, Problem Odaklı, Destekleyici Tepkiler ve Destekleyici Olmayan Tepkiler), anne çocuk ilişkisi boyutları (çatışma ve anne çocuk ilişkisi toplam puan) ve sosyal beceri boyutları (İletişim, İş Birliği, Kendini İfade, Sorumluluk, Empati, Katılım/Meşguliyet, Öz Denetim, Sosyal Beceri Toplam Puan) arasındaki ikili ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları ile analiz edilmiştir. Analize ilişkin sonuçlar tabloda yer almaktadır.

Tablo 26. Araştırmada Ele Alınan Duygu Sosyalleştirme Alt Boyutları, Anne Çocuk İlişkisi Alt Boyutları ve Sosyal Beceri Alt Boyutları Arasındaki İlişkilere Dair Pearson Momentler Korelasyon Katsayıları Analizine İlişkin Sonuçlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1.Cezalandırıcı	1																
2.Küçümseyici	.692**	1															
3.Duygu İfadesini Teşvik	-.240**	-.086	1														
4.Duygu Odaklı	-.191**	.081	.568**	1													
5.Problem Odaklı	-.238**	-.040	.683**	.781**	1												
6.Çatışma	.368**	.222**	-.281**	-.205**	-.260**	1											
7.İlişki Toplam	.372**	.202**	-.321**	-.269**	-.313**	.958**	1										
8.İletişim	-.164**	-.042	.202**	.256**	.240**	-.486**	-.534**	1									
9.İş Birliği	-.221**	-.080	.254**	.238**	.244**	-.591**	-.605**	.695**	1								
10.Kendini İfade	-.163**	-.029	.177**	.270**	.245**	-.313**	-.403**	.612**	.478**	1							
11.Sorumluluk	-.165**	-.009	.269**	.288**	.271**	-.473**	-.490**	.690**	.742**	.536**	1						
12.Empati	-.106*	-.037	.191**	.279**	.250**	-.386**	-.402**	.644**	.618**	.565**	.625**	1					
13.Katılım	-.093*	.051	.042	.201**	.172**	-.209**	-.266**	.597**	.312**	.532**	.383**	.461**	1				
14.Öz Denetim	-.136**	-.078	.212**	.194**	.183**	-.457**	-.460**	.557**	.556**	.399**	.565**	.527**	.377**	1			
15.Sosyal Beceri Toplam	-.189**	-.037	.239**	.314**	.291**	-.524**	-.570**	.875**	.787**	.753**	.816**	.806**	.700**	.729**	1		
16.Destekleyici	-.253**	-.022	.871**	.870**	.914**	-.284**	-.342**	.261**	.279**	.256**	.312**	.268**	.148**	.224**	.315**	1	
17.Destekleyici Olmayan	.907**	.931**	-.171**	-.049	-.143**	.314**	.305**	-.107*	-.158**	-.099*	-.089	-.075	-.017	-.114*	-.117*	-.140**	1

Yordanan değişkenlerden çatışma ile cezalandırıcı tepkiler ($r=.368^{**}$, $p<.01$), küçümseyici tepkiler ($r=.222^{**}$, $p<.01$) ve destekleyici olmayan tepkiler ($r=.314^{**}$, $p<.01$), arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Çatışma ile duygu ifadesini teşvik ($r= -.281^{**}$, $p<.01$), duygu odaklı ($r= -.205^{**}$, $p<.01$), problem odaklı tepkiler ($r= -.260^{**}$, $p<.01$) ve destekleyici tepkiler ($r= -.284^{**}$, $p<.01$), arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

İlişki toplam puanı ile cezalandırıcı tepkiler ($r=.372^{**}$, $p<.01$), küçümseyici tepkiler ($r=.202^{**}$, $p<.01$) ve destekleyici olmayan tepkiler ($r=.305^{**}$, $p<.01$), arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. İlişki toplam puanı ile duygu ifadesini teşvik ($r= -.321^{**}$, $p<.01$), duygu odaklı ($r= -.269^{**}$, $p<.01$), problem odaklı tepkiler ($r= -.313^{**}$, $p<.01$) ve destekleyici tepkiler ($r= -.342^{**}$, $p<.01$), arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Yüksek anne çocuk ilişkisi puanı anne çocuk ilişkisindeki olumsuzluğu göstermektedir. Annelerin destekleyici olmayan tepkileri arttıkça çocuklarıyla ilişkilerindeki olumsuzluk da artmaktadır. Annelerin destekleyici tepkileri arttıkça çocuklarıyla ilişkilerindeki olumsuzluk azalmaktadır.

Sosyal beceriler ölçeğinin iletişim alt boyutu ile cezalandırıcı tepkiler ($r= -.164^{**}$, $p<.01$) ve destekleyici olmayan tepkiler ($r= -.107^{*}$, $p<.05$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. İletişim alt boyutu ile duygu ifadesini teşvik ($r=.202^{**}$, $p<.01$), duygu odaklı ($r=.256^{**}$, $p<.01$), problem odaklı tepkiler ($r=.240^{**}$, $p<.01$) ve destekleyici tepkiler ($r=.261^{**}$, $p<.01$), arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. İletişim alt boyutu ile çatışma ($r= -.486^{**}$, $p<.01$) ve ilişki toplam puanları ($r= -.534^{**}$, $p<.01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Sosyal beceriler ölçeğinin iş birliği alt boyutu ile cezalandırıcı tepkiler ($r= -.221^{**}$, $p<.01$) ve destekleyici olmayan tepkiler ($r= -.158^{**}$, $p<.01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. İş birliği alt boyutu ile duygu ifadesini teşvik ($r=.254^{**}$, $p<.01$), duygu odaklı ($r=.238^{**}$, $p<.01$), problem odaklı tepkiler ($r=.244^{**}$, $p<.01$) ve destekleyici tepkiler ($r=.279^{**}$, $p<.01$), arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. İş birliği alt boyutu

ile çatışma ($r = -.591^{**}$, $p < .01$) ve ilişki toplam puanları ($r = -.605^{**}$, $p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Sosyal beceriler ölçeğinin kendini ifade alt boyutu ile cezalandırıcı tepkiler ($r = -.163^{**}$, $p < .01$) ve destekleyici olmayan tepkiler ($r = -.099^*$, $p < .05$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Kendini ifade alt boyutu ile duygu ifadesini teşvik ($r = .177^{**}$, $p < .01$), duygu odaklı ($r = .270^{**}$, $p < .01$), problem odaklı tepkiler ($r = .245^{**}$, $p < .01$) ve destekleyici tepkiler ($r = .256^{**}$, $p < .01$), arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Kendini ifade alt boyutu ile çatışma ($r = -.313^{**}$, $p < .01$) ve ilişki toplam puanları ($r = -.403^{**}$, $p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Sosyal beceriler ölçeğinin sorumluluk alt boyutu ile cezalandırıcı tepkiler ($r = -.165^{**}$, $p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Sorumluluk alt boyutu ile duygu ifadesini teşvik ($r = .269^{**}$, $p < .01$), duygu odaklı ($r = .288^{**}$, $p < .01$), problem odaklı tepkiler ($r = .271^{**}$, $p < .01$) ve destekleyici tepkiler ($r = .312^{**}$, $p < .01$), arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Sorumluluk alt boyutu ile anne çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ($r = -.473^{**}$, $p < .01$) ve ilişki toplam puanları ($r = -.490^{**}$, $p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Sosyal beceriler ölçeğinin empati alt boyutu ile cezalandırıcı tepkiler ($r = -.106^*$, $p < .05$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Empati alt boyutu ile duygu ifadesini teşvik ($r = .191^{**}$, $p < .01$), duygu odaklı ($r = .279^{**}$, $p < .01$), problem odaklı tepkiler ($r = .250^{**}$, $p < .01$) ve destekleyici tepkiler ($r = .268^{**}$, $p < .01$), arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Empati alt boyutu ile çatışma ($r = -.386^{**}$, $p < .01$) ve ilişki toplam puanları ($r = -.402^{**}$, $p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Sosyal beceriler ölçeğinin katılım/meşguliyet alt boyutu ile cezalandırıcı tepkiler ($r = -.093^*$, $p < .05$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Katılım/meşguliyet alt boyutu ile duygu odaklı ($r = .201^{**}$, $p < .01$), problem odaklı tepkiler ($r = .172^{**}$, $p < .01$) ve destekleyici tepkiler ($r = .148^{**}$, $p < .01$), arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Katılım/meşguliyet alt boyutu ile çatışma ($r = -.209^{**}$, $p < .01$) ve ilişki toplam puanları ($r = -.266^{**}$, $p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Sosyal beceriler ölçeğinin öz denetim alt boyutu ile cezalandırıcı tepkiler ($r = -.136^{**}$, $p < .01$) ve destekleyici olmayan tepkiler ($r = -.114^*$, $p < .05$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Öz denetim alt boyutu ile duygu ifadesini teşvik ($r = .212^{**}$, $p < .01$), duygu odaklı ($r = .194^{**}$, $p < .01$), problem odaklı tepkiler ($r = .183^{**}$, $p < .01$) ve destekleyici tepkiler ($r = .224^{**}$, $p < .01$), arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Öz denetim alt boyutu ile çatışma ($r = -.457^{**}$, $p < .01$) ve ilişki toplam puanları ($r = -.460^{**}$, $p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Sosyal beceriler ölçeğinin toplam puanı ile cezalandırıcı tepkiler ($r = -.189^{**}$, $p < .01$) ve destekleyici olmayan tepkiler ($r = -.117^*$, $p < .05$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Sosyal beceriler ölçeğinin toplam puanı ile duygu ifadesini teşvik ($r = .239^{**}$, $p < .01$), duygu odaklı ($r = .314^{**}$, $p < .01$), problem odaklı tepkiler ($r = .291^{**}$, $p < .01$) ve destekleyici tepkiler ($r = .315^{**}$, $p < .01$), arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Sosyal beceriler ölçeğinin toplam puanı ile çatışma ($r = -.524^{**}$, $p < .01$) ve ilişki toplam puanları ($r = -.570^{**}$, $p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

4.4.2. Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının, Anne Çocuk İlişisini Yordamasına İlişkin Sonuçlar

Destekleyici tepkiler ve destekleyici olmayan tepkilere ait puanların anne çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma alt boyutuna ait puanları yordamasına ilişkin yapılan regresyon analizi sonucu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 27. Çatışmanın Yordanan Değişken Olarak İncelendiği Çoklu Regresyon Analizine İlişkin Sonuçlar

Değişken	B	Standart Hata	β	t	P	İkili r	Kısmi r
Sabit	43.962	3.603	-	12.201	.000	-	-
Destekleyici Tepkiler	-4.388	.757	-.245	-5.798	.000	-.284	-.255
Destekleyici Olmayan Tepkiler	3.882	.585	.280	6.642	.000	.314	.289
R=.397	R ² = .158		F ₍₂₋₄₈₃₎ = 45.156		P=.000		

Tabloda yer alan çoklu regresyon analizi sonuçları incelendiğinde destekleyici tepkilerin ve destekleyici olmayan tepkilerin anne çocuk ilişkisinin çatışma boyutunu anlamlı biçimde yordadığı tespit edilmiştir ($R=.397$; $R^2= R^2=0.158$; $p<.01$). Analize dahil edilen destekleyici tepkiler ve destekleyici olmayan tepkiler puanları birlikte bağımlı değişkendeki varyansın yaklaşık olarak %15.8'ini açıklamaktadır. Modelde analize dahil edilen destekleyici tepkilerin ve destekleyici olmayan tepkilerin modele olan katkısı anlamlıdır. Standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) incelendiğinde bağımsız değişkenlerin (yordayıcı) bağımlı değişken (yordanan) üzerinde göstermiş olduğu etkinin önem sırası; destekleyici olmayan tepkiler ($\beta=.280$) ve destekleyici tepkiler ($\beta= -.245$) şeklinde ilerlediği görülmektedir.

Destekleyici tepkiler ve destekleyici olmayan tepkilere ait puanların anne çocuk ilişkisi ölçeğinin toplam puanını yordamasına ilişkin yapılan regresyon analizi sonucu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 28. İlişki Toplam Puanının Yordanan Değişken Olarak İncelendiği Çoklu Regresyon Analizine İlişkin Sonuçlar

Değişken	B	Standart Hata	β	t	P	İkili r	Kısmi r
Sabit	73.251	4.311	-	16.992	.000	-	-
Destekleyici Tepkiler	-6.665	.905	-.305	-7.362	.000	-.342	-.318
Destekleyici Olmayan Tepkiler	4.421	.699	.262	6.322	.000	.305	.276
R= 0. 430	R ² =0. 185		F ₍₂₋₄₈₃₎ = 54.686		P=.000		

Tablo da yer alan çoklu regresyon analizi sonuçları incelendiğinde destekleyici tepkilerin ve destekleyici olmayan tepkilerin anne çocuk ilişkisi toplam puanını anlamlı biçimde yordadığı tespit edilmiştir ($R=.430$; $R^2= R^2=0.185$; $p<.01$). Analize dahil edilen destekleyici tepkiler ve destekleyici olmayan tepkiler puanları birlikte bağımlı değişkendeki varyansın yaklaşık olarak %18.5'ini açıklamaktadır. Modelde analize dahil

edilen destekleyici tepkilerin ve destekleyici olmayan tepkilerin modele olan katkısı anlamlıdır. Standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) incelendiğinde bağımsız değişkenlerin (yordayıcı) bağımlı değişken (yordanan) üzerinde göstermiş olduğu etkinin önem sırası; destekleyici tepkiler ($\beta = -.305$) ve destekleyici olmayan tepkiler ($\beta = .262$) şeklinde ilerlediği görülmektedir.

4.4.3. Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının, Çocukların Toplam Sosyal Becerilerini Yordamasına İlişkin Sonuçlar

Destekleyici tepkiler ve destekleyici olmayan tepkilere ait puanların sosyal beceri ölçeğinin toplam puanını yordamasına ilişkin yapılan regresyon analizi sonucu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 29. Sosyal Beceri Toplam Puanının Yordanan Değişken Olarak İncelendiği Çoklu Regresyon Analizine İlişkin Sonuçlar

Değişken	B	Standart Hata	β	t	P	İkili r	Kısmi r
Sabit	42.844	7.500	-	5.712	.000	-	-
Destekleyici Tepkiler	11.030	1.575	.305	7.002	.000	.315	.304
Destekleyici Olmayan Tepkiler	-2.067	1.217	-.074	-1.699	.090	-.117	-.077
R=0.323	R ² =0.104		F _(2,483) =28.182		P=.000		

Tabloda yer alan çoklu regresyon analizi sonuçları incelendiğinde destekleyici tepkilerin ve destekleyici olmayan tepkilerin çocukların sosyal becerilerini anlamlı biçimde yordadığı tespit edilmiştir (R=0.323; R²= R²=0.104; p<.01). Analize dahil edilen destekleyici tepkiler ve destekleyici olmayan tepkiler puanları birlikte bağımlı değişkendeki varyansın yaklaşık olarak %10.4'ünü açıklamaktadır. Modelde analize dahil edilen destekleyici tepkilerin modele olan katkısı anlamlıdır. Standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) incelendiğinde bağımsız değişkenlerin (yordayıcı) bağımlı değişken (yordanan) üzerinde göstermiş olduğu etkinin önem sırası; destekleyici tepkiler ($\beta = .305$) ve destekleyici olmayan tepkiler ($\beta = -.074$) şeklinde ilerlediği görülmektedir.

4.4.4. Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının ve Anne Çocuk İlişisinin, Çocukların Toplam Sosyal Becerilerini Birlikte Yordamasına İlişkin Sonuçlar

Destekleyici tepkiler, destekleyici olmayan tepkiler ve anne çocuk ilişkisi ölçeği toplam puanının sosyal beceri ölçeğinin toplam puanını yordamasına ilişkin yapılan regresyon analizi sonucu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 30. Sosyal Beceri Toplam Puanının Yordanan Değişken Olarak İncelendiği Çoklu Regresyon Analizine İlişkin Sonuçlar

Değişken	B	Standart Hata	β	t	P	İkili r	Kısmi r
Sabit	108.886	8.117	-	13.415	.000	-	-
İlişki Toplam	-.902	.068	-.543	-13.302	.000	-.570	-.518
Destekleyici Tepkiler	5.021	1.422	.139	3.530	.000	.315	.159
Destekleyici Olmayan Tepkiler	1.919	1.084	.069	1.770	.077	-.117	.080
R=0.587	R ² = 0.345		F ₍₃₋₄₈₂₎ = 84.614		P=.000		

Analiz sonuçları incelendiğinde destekleyici tepkilerin ve anne çocuk ilişkisinin çocukların sosyal becerilerini anlamlı biçimde yordadığı tespit edilmiştir (R=0.587; R²=0.345; p<.01). Analize dahil edilen destekleyici tepkiler, destekleyici olmayan tepkiler ve ilişki toplam puanları birlikte bağımlı değişkendir varyansın yaklaşık olarak %34'ünü açıklamaktadır. Modelde analize dahil edilen destekleyici tepkilerin ve ilişki toplam puanının modele olan katkısı anlamlıdır. Standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) incelendiğinde bağımsız değişkenlerin (yordayıcı) bağımlı değişken (yordanan) üzerinde göstermiş olduğu etkinin önem sırası; ilişki toplam (β = -.543), destekleyici tepkiler (β =.139) ve destekleyici olmayan tepkiler (β =.069) şeklinde ilerlediği görülmektedir.

BÖLÜM 5

5. SONUÇLAR

5.1. Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Sonuçlar

5.1.1. Çocuğun Cinsiyetine İlişkin Sonuçlar

Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları çocukların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Alan yazında yapılan araştırmalar incelendiğinde bu bulguyu destekleyen çalışmalara rastlanmıştır. Fabes ve arkadaşları (2001) yaptığı çalışmada ebeveynlerin destekleyici ve destekleyici olmayan tepkilerinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığını bulmuştur. Özkan (2015) okul öncesi dönem çocuklarıyla ilgili yaptığı çalışmada annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının cinsiyete göre değişmediğini bulmuştur. Benzer bir şekilde İlhan (2017), Pala (2020), Altıntop (2019), Mutlu (2020) ve Arslan (2021) da ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığını bulmuşlardır. Yurt dışında yapılan bazı çalışmalara bakıldığında da ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocukların cinsiyetine göre farklılaşmadığı bulunmuştur (Eisenberg ve Fabes, 1994; Johnson vd., 2017; Katz ve Hunter, 2007; Lunkeimer vd., 2007; Shaffer vd., 2011). Bu bulguların aksine özellikle duyguları ayrı ayrı ele alan bazı çalışmalarda ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarının cinsiyete göre değişebildiği görülmektedir. Chaplin ve arkadaşları (2010) yaptıkları araştırmada ebeveynlerin erkek çocukların öfke duygusuna, kızlara göre daha çok destekleyici tepki gösterdiğini ve daha az cezalandırıcı tepki gösterdiğini bulmuşlardır. Zahn Waxler (2010) ebeveynlerin kızlarının öfke duygusunu ve saldırgan

davranışını daha çok ciddiye aldığını ve bunlara daha az hoşgörü gösterdiğini belirtmiştir. Chaplin ve arkadaşları (2005) yaptığı çalışmada babaların kızlarının üzüntü ve korku gibi duygularına, erkek çocuklarının ise daha çok öfke duygularına dikkat ettiklerini bulmuşlardır. Ersay (2014) Türk anneleri ile yaptığı araştırmada annelerin öfke duygusuna verdiği tepkilerin çocukların cinsiyetine göre farklılaşmadığını bulmuştur. Fakat üzüntü duygusu gösteren erkek çocuklarına karşı kızlara kıyasla daha fazla büyütme tepkisi göstermişlerdir.

Literatürdeki çalışmalara bakıldığında araştırma bulgumuzu destekleyen ve desteklemeyen sonuçlar görülmektedir. Bu farklılık bazı çalışmalarda genel olarak olumsuz duygulara verilen tepkilerin ele alınması bazı çalışmalarda ise öfke üzüntü gibi duygulara verilen tepkilerin ayrı ayrı ele alınmasından kaynaklanıyor olabilir. Ebeveynlerin çocukların genel olarak olumsuz duygularına cinsiyetlerine göre farklı tepkiler vermediği fakat duygular ayrı ayrı ele alındığında ebeveynlerin tepkilerinin farklılaşabileceği söylenebilir.

5.1.2. Çocuğun Yaşına İlişkin Sonuçlar

Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocukların yaşına göre farklılaşp farklılaşmadığına bakıldığında beş yaşında çocuğu olan anneler, dört yaşında çocuğu olan annelere göre çocuklarının olumsuz duygularına karşı daha çok destekleyici olmayan tepkiler göstermektedir. Annelerin destekleyici tepkileri çocukların yaşına göre farklılaşmamaktadır.

Literatürdeki çalışmalara bakıldığında ebeveynlerin duygu sosyalleştirme tepkilerinin çocuğun yaşına göre değişmediğini gösteren çalışmalar mevcuttur (Arslan; 2021; Büyükbıçer, 2019; Özkan, 2015; Shaffer vd., 2011). Fabes ve arkadaşları (2001) yaptığı çalışmada annelerin destekleyici ve destekleyici olmayan tepkilerinin çocuğun yaşı ile ilişkili olmadığını bulmuştur. Benzer bir şekilde Eisenberg ve Fabes (1994), Yağmurlu ve Altan (2010) ve Eisenberg vd. (1996) çocuğun yaşı ile annenin duygu sosyalleştirme davranışları arasında bir ilişki olmadığını bulmuşlardır. Buna karşın ebeveynlerin duygu sosyalleştirme tepkilerinin çocuğun yaşına göre farklılaştığını

gösteren çalışmalar da mevcuttur. Eisenberg ve arkadaşları (1999) ebeveynlerin destekleyici olmayan tepkilerinin okul öncesi dönemden ilkökul yıllarına ilerledikçe arttığını bulmuştur. Klimes Dougan ve arkadaşları (2007) yaptığı çalışma sonucunda çocuğun yaşı ilerledikçe ebeveynlerin cezalandırıcı duygu sosyalleştirme yaklaşımını daha sık kullandıklarını ve daha az kolaylaştırıcı tepkiler verdiklerini belirtmiştir. Hasting ve De (2008) okul öncesi çocuklarla yaptıkları araştırmada babaların çocukların korku ve üzüntü duygularına karşılık büyütme tepkisinin (çocuğun yaşadığı duygunun aynısını ebeveynin de yaşaması) çocuğun yaşıyla birlikte arttığını bulmuşlardır. Altıntop (2019) 5-6 yaş aralığında çocuğu olan annelerin 3-4 yaş aralığında çocuğu olan annelere göre daha yüksek destekleyici olmayan tepkiler gösterdiklerini bulmuştur. Bu araştırmalara bakıldığında çalışma bulgumuzu destekler nitelikte oldukları görülmektedir. Anneler çocuklarının yaşının büyümesiyle birlikte olumsuz duygularının azalmasına dair bir beklentiye sahip olabilirler ve bunun sonucu olarak da büyük çocukların duygularına karşı daha fazla destekleyici olmayan tepkiler gösteriyor olabilirler. Bu konuda ebeveynlerin çocukların duygularına dair inanışlarının çocuğun yaşına göre farklılaşma durumunun araştırılması faydalı olabilir.

Johnson ve arkadaşları (2017) yapmış oldukları metaanaliz çalışmasında ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir ve çocuk yaşı arttıkça etki büyüklüğünün azaldığını bulmuşlardır. Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme tepkilerinin etkisi çocuğun yaşının büyümesiyle birlikte azaldığını vurgulamışlardır. Çalışma bulgumuzun başka olası sebebi de bu olabilir. Anneler daha büyük çocukların destekleyici olmayan tepkilerden daha az etkilendiklerini farketmiş olabilir ve bu sebeple de daha fazla destekleyici olmayan şekilde tepki veriyor olabilirler.

5.1.3. Annenin Yaşma İlişkin Sonuçlar

Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının anne yaşına göre farklılaşma durumuna bakıldığında; 21-30 yaş aralığındaki anneler, yaşı 40'ın üzerinde olan annelere göre daha çok problem odaklı tepkiler göstermektedir. Annelerin cezalandırıcı,

küçümseyici, duygu ifadesini teşvik, duygu odaklı, destekleyici tepkiler ve destekleyici olmayan tepkiler puanları annelerin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Literatürde annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının annenin yaşına göre farklılaşmadığını gösteren çalışmalara rastlanmıştır (Arslan, 2021; Büyükbiçer, 2019; Özkan, 2015; Yağmurlu ve Altan, 2010). İlhan (2017) yaptığı araştırmada annelerin çocukların duygularına karşı ödül tepkisi göstermesinin annenin yaşına göre değişmediğini bulmuştur. İnce (2020) ise annelerin çocukların duygularına karşı gösterdiği ödül, ceza, ihmal ve avutma tepkilerinin annenin yaşına göre değişmediğini bulmuştur. Bazı çalışmalarda ise duygu sosyalleştirme davranışlarının anne yaşına göre farklılaştığı bulunmuştur. Wong ve arkadaşları (2009) anne yaşı arttıkça destekleyici olmayan tepkilerin azaldığını bulmuşlardır. İlhan (2017) daha genç annelerin çocuklarının duygularına karşı daha çok ceza tepkisi verdiğini bulmuştur. Literatüre bakıldığında anne yaşı ile duygu sosyalleştirme tepkileri arasında farklı bulguların olduğu görülmektedir. Anne yaşının duygu sosyalleştirme tepkileri ile ilişkisi olduğunu gösteren çalışmalar da göz önüne alındığında duygu sosyalleştirme ile anne yaşı arasında ilişki olduğu fakat bu ilişkiyi etkileyen başka değişkenlerin de olduğu söylenebilir. Annenin psikopatolojisi, kişiliği, ekonomik durumu gibi faktörler bu ilişkiyi düzenleyici etkiye sahip olabilir ve bu konuda araştırma yapılması faydalı olabilir.

5.1.4. Annenin Eğitim Durumuna İlişkin Sonuçlar

Annelerin eğitim düzeylerine göre çocukların duygularına verdikleri tepkilere bakıldığında duygu odaklı, problem odaklı ve destekleyici tepkiler puanları annelerin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. İlköğretim mezunu anneler diğer kademelerden mezun olan annelere oranla daha çok küçümseyici, cezalandırıcı ve destekleyici olmayan tepkiler göstermektedir. Lisansüstü eğitimden mezun olan anneler ise liseden mezun olan annelere göre daha çok duygu ifadesini teşvik tepkileri göstermektedir.

Literatürdeki çalışmalara bakıldığında eğitim düzeyi daha düşük annelerin daha çok cezalandırıcı tepkiler (Altan vd., 2013; Arslan, 2021; Hasçuhadar, 2015; İlhan, 2017;

İnce, 2020; Pala, 2020), küçümseyici tepkiler (Altan vd., 2013; Arslan, 2021;) ve destekleyici olmayan tepkiler (Altan vd., 2013; Altıntop; 2019) verdikleri görülmüştür. Bu çalışmalara bakıldığında araştırma bulgularımızla örtüştüğü görülmektedir. Ebeveynlerin eğitim seviyelerinin artmasıyla birlikte çocukların gelişimi ve psikolojisi ile ilgili kaynaklara ulaşma olasılıkları arttığı için çocuklarına zarar verebilecek tepkiler göstermedikleri düşünülebilir.

Mutlu (2020) yaptığı çalışmada eğitim düzeyi daha yüksek olan annelerin duygu odaklı, problem odaklı ve duygu ifadesini teşvik tepkilerinin daha yüksek, küçümseyici tepkilerinin ise daha düşük olduğunu bulmuştur. Fabes ve arkadaşları (2002) ve Arslan (2021) eğitim düzeyi daha yüksek olan annelerin daha fazla duygu ifadesini teşvik tepkileri gösterdiğini bulmuştur. Bu iki çalışmanın araştırma bulgumuzla örtüştüğü görülmektedir. Eğitim seviyesi daha yüksek anneler duygu ifadesinin önemiyle ilgili daha çok bilgi sahibi olabilirler ve bu sebeple çocuklarını duygularını ifade etme konusunda daha çok destekliyor olabilirler.

5.1.5. Çocuğun Kardeş Sayısına İlişkin Sonuçlar

Çocukların kardeş sayısına göre annelerin duygu sosyalleştirme tepkilerinin farklılaşma durumuna bakacak olursak üç ve üzeri çocuğu olan anneler, iki ve tek çocuğu olan annelere göre daha çok cezalandırıcı ve destekleyici olmayan tepkiler göstermektedir. Yine üç ve üzeri çocuğu olan anneler bir çocuğu olan annelere göre daha çok küçümseyici tepki göstermektedir. Annelerin duygu ifadesini teşvik, duygu odaklı, problem odaklı ve destekleyici tepkileri çocuk sayısına göre değişiklik göstermemiştir. Özkan (2015) ve İlhan (2017) çalışmasında annelerin duygu sosyalleştirme tepkilerinin çocuk sayısına göre değişmediğini bulmuştur. O'Neil Woods (2012) araştırmasında evdeki çocuk sayısı arttıkça annelerin cezalandırıcı ve küçümseyici tepkilerinin arttığını buna karşın duygu odaklı tepkilerin azaldığını bulmuştur. Arslan (2021) ise yapmış olduğu çalışmada tek çocuğu olan annelerin üç ve üzeri çocuğu olan annelere kıyasla daha fazla destekleyici tepkiler gösterdiğini; iki ve üzeri çocuğu olan annelerinse tek çocuğu olan annelere göre daha fazla destekleyici olmayan tepkiler gösterdiğini bulmuştur.

Büyükbiçer (2019) yapmış olduğu çalışmada bir çocuğu olan annelerin iki ve üzeri çocuğu olan annelerden daha fazla cezalandırıcı tepki gösterdiğini bulmuştur. Tüm bu çalışmalardan annelerin çocuk sayısı ile çocuklarına karşı gösterdiği tutum arasında bir ilişki olduğu sonucuna varılabilir. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında daha çok çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarına karşı daha fazla otoriter tutum sergilediği görülmüştür (Alabay, 2017; Efe Azkeskin vd., 2013; Özyürek ve Tezel Şahin, 2005; Tekinceer, 2021). Anneler çocuk sayısının artmasıyla birlikte, birden fazla çocuğu aynı anda olumsuz duygu yaşadığında çocuklarının olumsuz duygularıyla baş etmede zorlanıyor olabilir ve bu sebeple de daha sert tepkiler veriyor olabilir. Ayrıca çocuk sayısı arttıkça annelerin her bir çocuğa gösterebileceği ilgi, ayırabileceği vakit azaldığı için çocukları daha çok olumsuz duygu gösteriyor olabilir. Anneler bu sebeple de daha çok destekleyici olmayan tepkiler veriyor olabilirler.

5.1.6. Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna İlişkin Sonuçlar

Nesneye bağlanan çocukların anneleri daha çok küçümseyici ve destekleyici olmayan tepkiler göstermektedir. Annelerin cezalandırıcı, duygu ifadesini teşvik, duygu odaklı, problem odaklı ve destekleyici tepkileri çocukların nesneye bağlanma durumuna göre ve nesne türüne göre değişiklik göstermemiştir. Steir ve Brauch Lehman (2000) katı ve kontrol edici annelerin çocuklarının geçiş nesnelere daha çok bağlandıklarını bulmuştur. Annelerinin daha az esnek olması ve daha kontrolcü olması sebebiyle çocukların stresleriyle başa çıkmak için nesnelere bağlanmış olabileceğini ileri sürmüştür. Steir ve Brauch Lehman tarafından yapılan çalışmada da olduğu gibi mevcut çalışmada, annelerin çocukların olumsuz duygularına karşı destekleyici olmayan tepkiler vermesi durumunda çocuklar duygularıyla başa çıkabilmek için nesneye bağlanıyor olabilirler. Nesneye bağlanmanın çocuklar için koruyucu faktör olabileceğini ortaya koyan çalışmalar vardır (Boniface ve Graham, 1979; Fortuna ve ark., 2014; Passman, 1987). Bell ve Spikins (2018) bağlanılan nesnelere, endişe ve korku durumlarında kişiyi rahatlattığını ve yatıştırdığını, sosyal hayata dahil olabilmek için güven verdiğini belirtir. Mevcut çalışmaya bakıldığında çocukların olumsuz duygularına karşı annelerin destekleyici

olmayan tepkiler vermesi durumunda çocukların bağlandıkları nesnelere, çocukları rahatlatarak koruyucu bir faktör işlevi gösteriyor olabilir.

5.1.7. Annelerin Çocuk Psikolojisi ile İlgili Yayınları Takip Etme Sıklığına İlişkin Sonuçlar

Çocuk psikolojisi ile ilgili yayın ve eğitimleri nadiren takip eden anneler, sıklıkla ve her zaman takip eden annelere göre daha fazla cezalandırıcı, küçümseyici ve destekleyici olmayan tepkiler göstermektedir. Çocuk psikolojisiyle ilgili kaynakları daha çok takip ettiğini bildiren anneler daha fazla duygu ifadesini teşvik, problem odaklı ve destekleyici tepkiler göstermektedir. Annelerin duygu odaklı tepkileri çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında ebeveynlerin çocuk psikolojisi ile ilgili bilgilerinin artmasıyla çocuklarına daha çok olumlu davranışlar sergilediğini gösteren çalışmalar vardır. Zhong ve arkadaşlarının (2020) çalışma sonuçlarına göre ebeveynlerin çocuklarına nasıl ebeveynlik yapması gerektiği konusunda sahip olduğu bilgi ile çocukların sosyal duygusal gelişimleri arasında pozitif ilişki vardır. September ve arkadaşları (2015) yapmış oldukları çalışmada ebeveynlerin çocuk gelişimi ile ilgili bilgileri arttıkça otoriter tutumların azaldığını belirtmiştir. Bir başka çalışmada ise ebeveynlerin bilgisi azaldıkça daha çok işlevsiz ebeveynlik yapma eğiliminde oldukları bulunmuştur (Morawska, 2009). Ayrıca ebeveyn eğitim programlarının ebeveyn davranışlarını değiştirdiğini gösteren çalışmalar da vardır (Havighurst vd., 2010; Havighurst vd., 2013; Koyuncu Şahin, 2021; Ulutaş ve Kanak, 2016). Bu çalışmalara bakıldığında ebeveynlerin çocuk gelişimi ve ebeveynlikle ilgili bilgilerinin çocuklarına karşı olan yaklaşımlarıyla olumlu bir ilişkisinin olduğu görülmektedir. Çocuk psikolojisiyle ilgili eğitim ve yayınları takip eden ebeveynler çocuk psikolojisine ve ebeveynliğe dair daha çok bilgi sahibi olabilir. Daha çok bilgi sahibi olduklarında çocuklarının gelişim dönemine uygun beklentiler geliştirirler ve bu sayede çocuklarının olumsuz duygularına karşı daha anlayışlı yaklaşabilirler.

5.2. Anne Çocuk İlişkisinin Demografik Değişkenlere Göre Farklaşma Durumuna İlişkin Sonuçlar

5.2.1. Çocuğun Cinsiyetine İlişkin Sonuçlar

Anne çocuk ilişkisinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşma durumun bakıldığında anne çocuk ilişkisi, çocukların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Literatürde okul öncesi dönemdeki çocukların anneleri ile ilişkilerinin incelendiği çalışmalarda anne çocuk ilişkisinin çocuğun cinsiyetine göre değişmediğini gösteren çalışmalara rastlanmıştır (Bilir ve Sop, 2016; Dereli ve Dereli, 2017; Karakoç; 2022; Kök ve Ünal, 2018; Özkan ve Bartan, 2019; Vatansever, 2019; Yeşildaş, 2018). İlköğretime devam eden çocuklarla ilgili yapılan bir çalışmaya bakıldığında da anne çocuk ilişkisinin çocuğun cinsiyetine göre değişmediği görülmüştür (Aslan, 2016). Okul öncesi ve ilkokulda anne çocuk ilişkisinin çocuğun cinsiyetine göre değişmediğini gösteren çalışmalara karşın bazı çalışmalarda cinsiyete göre farklılaşma olduğu görülmüştür. Saygı (2011) beş altı yaş çocukları ile yapmış olduğu araştırmada ebeveyn çocuk ilişkisi çatışma alt boyutu ve toplam puanlarının, çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığını saptamıştır. Ancak kız çocuklarının ebeveyn çocuk ilişkisi yakınlık alt boyutundan daha yüksek puan aldığını bulmuştur. Literatüre bakıldığında daha çok anne çocuk arasındaki ilişkinin çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermediğini ortaya koyan çalışmalara rastlanmıştır. Bu çalışmalar bulgumuzu desteklemektedir. Okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyetinin anne çocuk ilişkisinde doğrudan belirleyici bir faktör olmadığı söylenebilir.

5.2.2. Çocuğun Yaşına İlişkin Sonuçlar

Anne çocuk ilişkisi okul öncesi dönem çocukların yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Okul öncesi dönemdeki çocukların anneleriyle ilişkilerinin incelendiği çalışmalara bakıldığında anne çocuk ilişkisinin çocuğun yaşına göre farklılaşmadığını gösteren araştırmaların olduğu görülmektedir (Aslan, 2018; Bilir ve Sop, 2016; Dereli ve Dereli, 2017; Kök ve Ünal, 2018; Özkan ve Bartan, 2019; Vatansever, 2019). Buna karşın anne çocuk ilişkisinin çocuğun yaşına göre farklılaştığını gösteren çalışmalar da mevcuttur. Saygı (2011) beş altı yaş çocukları ile yapmış olduğu çalışmada daha büyük olan çocukların anneleri ile daha çok çatışma yaşadığını fakat anne çocuk ilişkisindeki yakınlık boyutunun çocuğun yaşına göre farklılaşmadığını bulmuştur. Aslan (2016)

ilkokula devam eden çocuklarla yapmış olduğu araştırmada anne çocuk ilişkisinin dūřmanlık, reddetme ve sıcaklık boyutlarının çocuğun yaşına göre farklılaşmadığını ancak daha büyük çocuklarına karşı daha ihmalkr ve ilgisiz olduklarını bulmuştur. Okul ncesi dönemdeki çocukların anneleri ile ilişkilerini inceleyen çalışmalarda anne çocuk ilişkisinin çocuğun yaşına göre farklılaşmadığı görülmektedir. Bunun sebebi mevcut çalışmada da olduğu gibi birbirine çok yakın yař aralıklarının ele alınması olabilir. İlkokul, ortaokul ve lise gibi daha geniş yař aralıklarının birlikte ele alındığı çalışmalar yapmak, anne çocuk arasındaki ilişkide çocuğun yaşının belirleyici bir faktör olup olmadığı konusunda daha doğru bilgi verebilir.

5.2.3. Annenin Yaşına İlişkin Sonuçlar

Anne çocuk ilişkisi annelerin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Literatüre bakıldığında okul öncesi dönemdeki çocukların anneleri ile ilişkilerinin incelendiği bazı çalışmalarda anne çocuk ilişkisinin annenin yaşına göre farklılaşmadığını gösteren çalışmalar olduğu görülmüştür (Kök ve nal, 2018; zkan ve Bartan, 2019; Vatansever, 2019). Aslan (2016) ilkokula devam eden çocuklarla yapmış olduğu araştırmada anne çocuk ilişkisinin sıcaklık, dūřmanlık ve reddetme boyutlarının annenin yaři ile bir ilişkisinin olmadığını bulmuştur. Buna karşın annenin yaşının artmasıyla daha az ihmalkar davrandığı, daha fazla kabul edici olduğunu bulmuştur. Bilir ve Sop'un (2016) okul öncesi dönemdeki çocuklarla yaptığı araştırmada 21-30 yař aralığındaki annelerin 31-40 yař grubundaki annelere göre çocuklarıyla daha çok çatışma yaşadığı saptanmıştır. Benzer bir Őekilde Saygı (2011) beř altı yař çocukları ile yapmış olduğu çalışmada daha geniş annelerin çocukları ile daha çok çatışma yaşadığını fakat anne çocuk ilişkisindeki yakınlık boyutunun annenin yaşına göre farklılaşmadığını bulmuştur. Karakoç (2022) okul öncesi dönem çocuklarla yapmış olduğu araştırmada ebeveyn çocuk arasındaki olumlu ilişkinin ebeveyn yaşına göre farklılaşmadığını saptamıştır. Buna karşın 24-30 yař aralığındaki ebeveynlerin, 30-35 yař aralığındaki ebeveynlere göre çocukları ile daha çok çatışmalı bir ilişkiye sahip olduğunu bulmuştur. Aslan (2018) okul öncesi dönem çocukları ile yapmış olduğu araştırmada yaři daha büyük olan annelerin yakınlık puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında anne

çocuk arasında ilişkinin anne yaşına göre farklılaştığını ve farklılaşmadığını gösteren çalışmalar vardır. Farklılaştığını gösteren çalışmalarda genel olarak daha genç anneler çocuklarıyla daha fazla çatışma yaşamaktadır. Annelerin yaşla birlikte ilişkiler konusunda tecrübesinin artması ve olgunlaşması çocuklarıyla daha az çatışma yaşamasını sağlayabilir. Mevcut çalışmada ise anne çocuk ilişkisinin anne yaşına göre farklılaşmadığı görülmüştür. Anne çocuk ilişkisinde anne yaşından daha fazla belirleyici rol oynayan başka değişkenlerin olduğu düşünülebilir.

5.2.4. Annenin Eğitim Durumuna İlişkin Sonuçlar

Anne çocuk ilişkisi annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Okul öncesi dönem çocuklarının anneleri ile ilişkisini inceleyen çalışmalara bakıldığında anne çocuk ilişkisinin annenin eğitim durumu açısından farklılaşmadığını gösteren çalışmalar mevcuttur (Aslan, 2018; Bilir ve Sop, 2016; Dereli ve Dereli, 2017; Karakoç, 2022; Uyanık vd., 2016; Vatansever, 2019). Yüksek Usta (2014) okul öncesi dönem çocukları ile yaptığı araştırmada anne çocuk ilişkisindeki yakınlığın annenin eğitim düzeyine göre farklılaşmadığını bulmuştur. Fakat ilköğretim ve liseden mezun olan annelerin üniversite ve yüksek lisanstan mezun olan annelere kıyasla çocukları ile daha fazla çatışmalı bir ilişkiye sahip olduğunu bulmuştur. Saygı (2011) beş altı yaş çocukları ile yapmış olduğu çalışmada ilköğretim mezunu annelerin çocukları ile daha çok çatışma yaşadığını bulmuştur. Garcia ve arkadaşları (2017) eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocukları ile daha az çatışma yaşadığını bulmuştur.

Literatürdeki çalışmalara bakıldığında anne çocuk ilişkisinin annenin eğitim durumuna göre farklılaşmadığını gösteren çalışmaların çoğunlukta olduğu görülmüştür. Anne çocuk ilişkisinin annenin eğitim düzeyine göre farklılaştığını gösteren çalışmalara bakıldığında genel olarak annenin eğitim düzeyi düştükçe çatışma artmaktadır. Buna karşın anne çocuk ilişkisinin olumlu ilişki alt boyutu, annenin eğitim düzeyine göre farklılaşmamaktadır. Annelerin eğitim düzeyinin anne çocuk arasındaki olumlu ilişkiyi yapılandırmada rol oynamadığı düşünülebilir. Bunun yerine annenin çocuğa karşı

duyarlılığı, annenin sosyal duygusal süreçleri gibi faktörler anne çocuk arasındaki olumlu ilişkinin niteliğini belirlemede daha çok rol oynuyor olabilir.

5.2.5. Çocuğun Kardeş Sayısına İlişkin Sonuçlar

Anne çocuk ilişkisi çocukların kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Literatüre bakıldığında okul öncesi dönemdeki çocukların anneleri ile ilişkilerinin çocukların kardeş sayıları açısından farklılaşmadığını gösteren çalışmalar mevcuttur (Aslan, 2018; Dereli ve Dereli, 2017; Vatansever, 2019). Karakoç (2022) okul öncesi dönem çocuklarla yapmış olduğu araştırmada tek çocuğu olan annelerin iki ve üzeri çocuğu olan annelere göre, çocuklarıyla daha çok çatışma yaşadığını bulmuştur. Ebeveyn çocuk arasındaki olumlu ilişki boyutununsa çocuk sayısına göre farklılaşmadığını saptamıştır. Benzer bir şekilde Uyanık ve arkadaşları (2016) okul öncesi dönemdeki çocukların babaları ile ilişkilerini incelemiştir ve araştırma sonucunda kardeş sayısı daha fazla olanların babaları ile daha fazla çatışma yaşadığını saptamıştır. Baba çocuk arasındaki olumlu ilişkinin ise çocuğun kardeş sayısına göre farklılık göstermediğini bulmuştur. Aslan (2016) ilkokul çocukları ile ilgili yapmış olduğu araştırmada ailedeki çocuk sayısı arttıkça anne çocuk ilişkisindeki ihmalkârlık boyutunun da arttığını bulmuştur. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde anne çocuk ilişkisinin kardeş sayısı açısından farklılaştığını ve farklılaşmadığını gösteren çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu durumda kardeş sayısının anne çocuk ilişkisi üzerinde doğrudan değil dolaylı bir rolü olduğu düşünülebilir. Yakın çevrede çocuk bakımında ebeveyne destek veren birilerinin olup olmaması, kardeşlerin sosyal duygusal özellikleri gibi faktörler anne çocuk ilişkisi ve kardeş sayısı arasındaki ilişkiyi etkiliyor olabilir.

5.2.6. Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna İlişkin Sonuçlar

Anne çocuk ilişkisi çocukların nesneye bağlanma durumuna ve nesne türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ainsworth ve arkadaşları (1978) güvenli bağlanma olmadan bir nesneye bağlanmanın gerçekleşemeyeceğini belirtir. Bowlby (2013) ise anne uygun olmadığında nesnelere anne yerine geçebileceğini ileri sürer. Winnicott (1953) çocukların geçiş nesnesi kullanabilmesi için yeterince iyi anneye sahip olması gerektiğini

belirtir. Yeterince iyi anne ve güvenli bağlanma olumlu anne çocuk ilişkilerini içerir. Fakat mevcut çalışmada çocukların nesneye bağlanma durumu ile anne çocuk ilişkisi açısından bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Van IJzendoorn ve arkadaşları (1983) çocukların annelerine bağlanma stillerinin nesneye bağlanma durumları açısından farklılaşmadığını bulmuştur. Bu çalışmanın araştırma bulgumuzu desteklediği söylenebilir. Buna karşın çocukların nesneye bağlanma durumlarının anne çocuk ilişkisi açısından farklılaştığını gösteren çalışmalara da rastlanmıştır. Lehman ve arkadaşları (1992) çocukların bağlanma stillerini 12. Ve 30. aylarda ölçtükleri boylamsal bir çalışma yapmıştır. Nesneye bağlanan çocukların annelerine güvenli bir şekilde bağlandıklarını bulmuşlardır. Hayatlarının ilk yılında kurumda kalan çocuklarla ailelerinin yanında yetişen çocukların karşılaştırıldığı bir çalışmada, kurumda kalan çocukların nesneye bağlanmadıkları bulunmuştur (Province ve Lipton, 1962; akt: Hong ve Townes, 1976). Çocukların annelerine bağlanma stilleri anne çocuk arasındaki ilişkinin niteliğini gösterir fakat anne çocuk ilişkisi doğrudan çocuğun bağlanma stilini göstermiyor olabilir. Mevcut çalışmada anne çocuk ilişkisinin çocuğun nesneye bağlanma durumu açısından farklılık göstermemesinin bir sebebi bu olabilir. Ayrıca literatürdeki bu çalışmaların daha küçük yaştaki çocuklarla yapıldığı görülmektedir. Mevcut araştırmadaki çocukların yaşları 4-5 yaş aralığındadır, daha büyük çocukların nesneye bağlanma durumları anne çocuk ilişkisi açısından farklılık göstermiyor olabilir.

5.2.7. Annelerin Çocuk Psikolojisi ile İlgili Yayınları Takip Etme Sıklığına İlişkin Sonuçlar

Annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına bakıldığında çocuk psikolojisi ile ilgili eğitim ve yayınları nadiren takip eden anneler sıklıkla ve her zaman takip eden annelere göre çocuklarıyla daha fazla çatışma içeren bir ilişkiye sahiptir. Sıklıkla ve her zaman çocuk psikolojisi ile ilgili yayınları takip eden anneler, nadiren takip eden annelere göre çocuklarıyla daha olumlu bir ilişkiye sahiptir.

Aslan (2018) okul öncesi dönem çocukları ile yaptığı araştırmada, eğitim/seminere katılmayan annelerin çocukları ile daha çok çatışma yaşadıklarını bulmuştur. Bu çalışma

dışında ebeveynlere uygulanan eğitim programlarının ebeveyn çocuk ilişkisini olumlu yönde etkilediğini gösteren çalışmalar da vardır. Ulutaş ve Kanak (2016) beş altı yaş çocuklarının ebeveynlerine anne çocuk eğitim programı uygulamıştır ve uygulamanın anne çocuk ilişkisini olumlu bir şekilde etkilediğini ortaya koymuştur. Koyuncu Şahin (2021) ebeveynlere olumlu ebeveynlik programı uygulamıştır ve uygulama sonucunda ebeveyn çocuk ilişkisinin daha iyi olduğunu ve ebeveynlerin işlevsel olmayan disiplin yollarını daha az kullandıklarını bulmuştur. Araştırma bulgumuza ve literatürdeki bilgilere bakıldığında annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etmesi ve eğitimlere katılmasının anne çocuk ilişkisinde belirleyici bir faktör olduğu söylenebilir. Anneler çocuk psikolojisi, çocuk gelişimi ve annelik hakkında bilgi sahibi olunca çocuklarına karşı olumsuz davranışları azaltıp olumlu davranışlarını artırabilirler. Bu sayede anne çocuk arasındaki ilişki şefkat ve sıcaklığa dayanan bir niteliğe sahip olabilir.

5.3. Çocukların Sosyal Becerilerinin Demografik Değişkenlere Göre Farklaşmasına İlişkin Sonuçlar

5.3.1. Çocuğun Cinsiyetine İlişkin Sonuçlar

Çocukların sosyal beceri puanının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında sosyal becerilerin çoğu alt boyutunda kızların erkeklere göre daha yüksek puanlara sahip olduğu bulunmuştur. Kızların sosyal beceri toplam puanları, iletişim, iş birliği, sorumluluk, empati ve öz denetim puanları erkeklere göre daha fazladır. Fakat kendini ifade ve katılım/meşguliyet puanlarında kız ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Literatüre bakıldığında okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerinin cinsiyetlerine göre farklılaşmadığını gösteren çalışmalara rastlanmıştır (Alabay vd., 2019; Dülger, 2016; Fidan, 2019; Karoğlu ve Ünüvar, 2017). Bununla birlikte çocukların sosyal becerilerinin cinsiyetine göre farklılaştığını gösteren çalışmalar da vardır. Atmaca ve arkadaşlarının (2020) çalışmasına göre okul öncesi dönem kız çocuklarının sosyal becerileri erkeklere göre daha yüksektir. Tanrıöğen'in (2014) araştırma sonucuna göre okul öncesi dönemi çocukların toplam sosyal becerileri ve iletişim boyutları kız çocuklarının erkeklere göre daha yüksektir. Benzer bir şekilde

Turan Güven'in (2018) 4-5 yaşındaki çocuklarla ilgili yaptığı çalışmada kız çocukların toplam sosyal beceri puanları daha yüksek olarak bulunmuştur. Göger (2018) okul öncesi çocuklarla yapmış olduğu çalışmada kız çocuklarının sosyal işbirliği, sosyal kabul ve bağımsızlık boyutlarında erkeklerden daha iyi olduklarını bulmuştur. Işıkol (2019) okul öncesi dönemdeki kız çocuklarının sosyal etkileşim puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Valiente ve arkadaşları (2004) kız çocuklarının kontrol puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Gomes ve Pereira (2014) 2-7 yaş aralığındaki çocuklarla yaptığı çalışmasında kız çocuklarının iş birliği ve sosyal etkileşimde erkeklerden daha iyi olduğunu bulmuştur. Beceren ve Özdemir (2019) okul öncesi kız çocuklarının empati düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Benzer bir şekilde Belacchi ve Farina (2012) çalışmasında kızların erkeklere göre daha yüksek empati düzeyine sahip olduğunu saptamıştır. Okul öncesi dönemden altıncı sınıfa kadar yapılan bir boylamsal çalışmada kızların tutarlı bir şekilde erkeklerden daha yüksek sosyal becerilere sahip olduğu tespit edilmiştir (Hajovsky vd., 2021). Yapılan çalışmalara bakıldığında kızların erkeklerden daha yüksek sosyal beceri puanlarına sahip olduğunu gösteren pek çok çalışma vardır (Abdi, 2010; Atmaca vd., 2020; Win ve Nwe, 2020; Zhu vd., 2021).

Literatürdeki çalışmalara bakıldığında çocukların sosyal becerilerinin cinsiyet açısından farklılaştığını gösteren çalışmaların ağırlıkta olduğu görülmüştür, bu durum kız ve erkek çocuklarının biyolojik ve gelişimsel farklılıklarından yahut toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanıyor olabilir. Sosyal davranışlarla ilişkili olan oksitosin hormonunun kız ve erkek çocuklarda farklı düzeyde olduğunu ve oksitosin hormonun cinsiyete göre farklı davranışları öngördüğünü gösteren çalışmalar vardır. Fujii ve arkadaşları (2016) okul öncesi çocukların oksitosin seviyeleri ile cömertlik davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir ve kızlarda yüksek oksitosin seviyesinin cömertlik ile pozitif yönde ilişkili olduğunu; erkeklerde ise bunun tam aksine yüksek oksitosin seviyesinin cömertlik ile negatif ilişkisinin olduğunu bulmuştur. Çocukların dil gelişimi ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında da genelde kız çocuklarının dil becerilerinin erkeklere göre daha hızlı ve erken gelişmekte olduğu görülmektedir. Yapılan bir çalışmada 16 aylık kızların

kelime dağarcığı 95 iken erkeklerin 25 kelime olduğu bulunmuştur (Fenson vd.,1994; akt: Adani ve Cepanec, 2019). Çocukların dil gelişimi ve biyolojik açıdan cinsiyete göre farklılıklar gösterdiğini ortaya koyan çalışmalar olduğu görölmektedir. Çocukların sosyal becerilerindeki farklılaşma gelişim ve biyolojik farklılıklarından kaynaklanıyor olabilir. Bununla birlikte çevredekilerin kız ve erkek çocuklardan toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin beklentileri, erkek ve kız çocukları arasındaki sosyal beceri farklılığını açıklayabilir.

5.3.2. Çocuğun Yaşına İlişkin Sonuçlar

Çocukların sosyal becerilerinin yaşlarına göre farklılaşma durumuna bakıldığında, beş yaş çocuklarının kendini ifade, sorumluluk, empati ve sosyal beceri toplam puanları dört yaş çocuklara göre daha yüksektir. Ancak iletişim, iş birliği, katılım/meşguliyet ve öz denetim puanları yaşlarına göre değişmemektedir. Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerini inceleyen çalışmalara bakıldığında çocukların sosyal becerilerinin yaşına göre değişmediğini gösteren çalışmalara rastlanmıştır (Dölger, 2016; Fidan, 2019) ancak çocukların sosyal becerileri ile yaşı arasında ilişki olduğunu gösteren çalışmaların çoğunlukta olduğu görölmüştür. Okul öncesi dönemde daha büyük olan çocuklar daha yüksek sosyal becerilere sahiptir (Akbaş, 2020; Karoğlu ve Ünüvar; 2017; Kurtulan, 2015; Perren ve Alsaker, 2009; Win ve Nwe, 2020). Işıkol (2019) çalışmasında altı yaşında olan çocukların dört ve beş yaşında olan çocuklara göre daha yüksek sosyal becerilere sahip olduğunu bulmuştur. Benzer bir şekilde Kapıkıran ve arkadaşları (2006) beş ve altı yaş çocukların dört yaş çocuklara göre daha yüksek sosyal becerilere sahip olduklarını bulmuşlardır. Raikes ve arkadaşları (2013) çocukların yaşları arttıkça akranları ile daha az çatışma yaşadığını bulmuştur. Göger (2018) okul öncesi çocuklarla yapmış olduğu çalışmada çocukların sosyal beceri alt boyutlarından sosyal iş birliği becerileri boyutunda altı yaş çocukların dört beş yaştakilere göre daha yüksek puanlara sahip olduğunu bulmuştur. Yaşar Ekici (2015) altı yaş çocukların beş yaş çocuklardan daha yüksek sosyal becerilere sahip olduğunu bulmuştur. Ayrıca altı yaş çocukların beş yaş çocuklardan daha fazla sosyal etkileşim puanına sahip olduğunu bulmuştur. Gizir (2002) çalışmasında beş yaş çocukların iş birliği ve sosyal ilişkilerinin dört yaş çocuklarından yüksek olduğunu

bulmuştur. Bu çalışmalara bakıldığında çocukların artan yaşıyla birlikte dil gelişimi, beyin gelişimi de arttığı için sosyal becerilerinin de dolaylı olarak arttığı düşünülebilir. Ayrıca çocukların artan yaşıyla birlikte daha geniş sosyal çevrelere girmesi ve sosyal ilişkiler konusunda daha tecrübeli olması, sosyal becerilerini artırıyor olabilir.

5.3.3. Annenin Yaşına İlişkin Sonuçlar

Çocukların sosyal becerilerinin annelerin yaşına göre farklılaşma durumuna bakıldığında sosyal beceri toplam puanları, iş birliği, kendini ifade, sorumluluk, empati ve katılım/meşguliyet puanlarının anne yaşına göre değişmediği bulunmuştur. Annesinin yaşı 31-39 aralığında olan çocuklar, annesinin yaşı 21-30 yaş aralığında olan çocuklara göre daha yüksek öz denetim becerisine sahiptir. Literatüre bakıldığında araştırma ile tutarlı olarak çocukların sosyal becerilerinin annenin yaşına göre farklılaşmadığını gösteren çalışmalara rastlanılmıştır (Bilek, 2011; Dülger, 2016; Işıkol, 2019; Yaşar Ekici, 2015).

Güngör (2021) beş altı yaş aralığındaki çocuklarla ilgili yaptığı çalışmada 35 ve üzeri yaşta anneleri olan çocukların, anneleri 35 yaş altında olanlara göre daha yüksek öz düzenleme ve kontrol puanlarına sahip olduğunu bulmuştur. Mercan (2020) çalışmasında annesi 36 yaş ve üzeri olan çocukların öz düzenleme becerilerinin annesinin yaşı 26-35 aralığında olanlardan daha fazla olduğunu bulmuştur. Annelerin olumlu ve duyarlı ebeveynlik davranışlarının annenin yaşıyla beraber arttığını, sert davranışların anne yaşıyla beraber azaldığını (Barnes vd., 2013), 21-30 yaş aralığında olan annelerin 31-40 yaş aralığında olan annelere göre çocuklarıyla daha çok çatışma yaşadığını (Bilir ve Sop, 2016), daha büyük annelerin çocuklarıyla daha yakın ilişkisinin olduğunu (Aslan, 2018), daha genç annelerin çocuklarıyla daha çatışmalı bir ilişkiye sahip olduğunu (Saygı, 2011) gösteren çalışmalar vardır. Bu çalışmalara bakılarak yaşı daha büyük annelerin çocukları ile daha az çatışma yaşayıp daha olumlu ilişkilere sahip olmasının çocukların öz denetimleri üzerinde olumlu bir rolü olabilir. Yaşı daha büyük anneler öz denetim konusunda genç annelere göre daha iyi olabilir ve çocuklarına öz denetim konusunda model oluyor olabilirler. Yahut yaşı daha büyük olan anneler çocuklarına karşı daha

olumlu davranışlar gösteriyor olabilir, bu durum da çocukların öz denetimlerini artırıyor olabilir. Karim ve arkadaşlarının (2016) ileri yaşta anne olma ile bilişsel süreçler arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada, 35 yaşından sonra anne olanların sözel hafıza ve genel bilişlerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Daha yüksek bilişsel becerilerle ilişkili olan sosyo ekonomik durum ve hayat biçimlerinin de geç yaşta anne olmayı açıklayabileceğini belirtmişlerdir. Yaşı daha büyük olan annelerin daha yüksek bilişsel becerilere sahip olduğu düşünülürse çocuklarına öz denetim becerisi kazandırmada daha etkili yollar kullanıyor olabilirler.

5.3.4. Annenin Eğitim Durumuna İlişkin Sonuçlar

Çocukların sosyal beceri puanlarının annelerin eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığına bakıldığında çocukların iletişim, iş birliği, kendini ifade, katılım/meşguliyet ve öz denetim puanlarının farklılaşmadığı görülmüştür. Anneleri ilköğretim mezunu olan çocukların, lise mezunu olanlara göre daha yüksek empati ve toplam sosyal beceri puan ortalamalarına sahip olduğu bulunmuştur. Anneleri ilköğretim mezunu olan çocukların, anneleri lise ve üniversite mezunu olanlara göre daha yüksek sorumluluk puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Literatüre bakıldığında okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerinin annenin eğitim düzeyine göre farklılaşmadığını gösteren çalışmalar olmasına (Atmaca vd., 2020; Bilek, 2011; Işıkol, 2019; Kurtulan, 2015) karşın literatür genelinde farklılaşma olduğu görülmüştür. Bazı çalışmalarda annelerinin eğitim düzeyi daha yüksek olan okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (Akbaş, 2020; Fidan, 2019; Hosokawa ve Katsura, 2017; İlhan, 2017; Tanrıöğen, 2014). Dülger (2016) anneleri üniversite ve lise mezunu olan okul öncesi dönem çocukların, anneleri ilkokul mezunu olan çocuklara göre sosyal becerilerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Güngören'in (2011) çalışmasında anneleri lisansüstü eğitim mezunu olan çocukların sosyal becerileri, anneleri ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan çocuklardan daha yüksek olarak bulunmuştur. Yaşar Ekici'nin (2015) çalışmasında anneleri daha yüksek eğitim düzeyine sahip olan çocukların sosyal becerilerinin ve sosyal iş birliği puanlarının annesi daha düşük eğitim düzeyine sahip olan çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur. Literatürle

karşılaştırıldığında, araştırma bulgumuz literatürden farklılaşmaktadır. Bu araştırmanın pandemi sürecinde yapılmasının bir sonucu olabilir. Pandemi sürecinde yapılan evde kal uygulamaları, sosyal mesafe ve sosyal izolasyon uygulamaları diğer insanlardan uzak kalmayı içerdiği için çocukların sosyal becerilerini etkilemiş olması muhtemeldir. Kılıç ve arkadaşlarının (2021) yaptığı çalışmada eğitim seviyesi daha yüksek olan kişilerin sosyal mesafeye uyma olasılığı daha yüksek olarak bulunmuştur. Mevcut çalışmada yüksek eğitim seviyesine sahip olan annelerin sosyal mesafe kuralına daha çok uyduğunu ve çocuğunun da buna uymasını sağladığını varsayarsak, anneleri daha yüksek eğitim düzeyine sahip olan çocukların sosyal becerilerinin daha düşük çıkmasını anlayabiliriz. Ayrıca eğitim seviyesi daha yüksek olan annelerin çalışma oranları daha yüksek olabilir, bu da çocuklarının sosyal becerileri üzerinde olumsuz bir rol oynamış olabilir.

5.3.5. Çocuğun Kardeş Sayısına İlişkin Sonuçlar

Çocukların sosyal becerilerinin kardeş sayısına göre farklılaşma durumuna bakıldığında sosyal beceri alt boyutlarının hiçbiri kardeş sayısına göre farklılık göstermemektedir. Okul öncesi dönemdeki çocukların kardeş sayısının incelendiği bazı çalışmalarda araştırma bulgumuzla tutarlı olarak çocukların sosyal becerilerinin kardeş sayısı açısından farklılaşmadığı saptanmıştır (Atmaca vd., 2020; Bilek, 2011; Dülger, 2016; Fidan, 2019; Göger, 2018; Işıkol, 2019; Lithoxidou vd., 2017; Ogelman ve Sarıkaya, 2014). Yine araştırma bulgumuzla tutarlı olarak Tanrıöğen'in (2014) araştırmasında da çocukların sosyal becerileri, kardeşin var olup olmama durumuna göre ve kardeş sayısına göre farklılaşmamıştır. Bununla birlikte kardeş sayısı ile çocukların sosyal becerileri arasında ilişki olduğunu gösteren çalışmalara da rastlanmıştır. Kurtulan (2015) iki kardeşi olan çocukların daha yüksek sosyal becerileri olduğunu bulmuştur. Turan Güven (2018) iki ve üzeri kardeşi olan okul öncesi çocukların kardeşi olmayan çocuklara göre daha fazla iş birliği gösterdiğini bulmuştur. Akbaş (2020) ise Kurtulan (2015) ve Turan Güven'in (2018) bulgularının aksine okul öncesi dönem çocuklarının kardeş sayısı arttıkça çocukların sosyal becerilerinin azaldığını bulmuştur. Bu bulgulardan yola çıkarak çocukların sosyal becerileri üzerinde kardeş sayısından daha çok kardeşle olan ilişkinin niteliğinin etkili olduğu düşünülebilir.

Yucel ve arkadaşları (2016) çocukların akranları tarafından tercih edilme düzeyi ile kardeş sayısının ilişkili olmadığını fakat kardeş ilişkisinin önemli olduğunu saptamıştır. Kramer ve Bank (2005) kardeş ilişkisinin niteliğinin sosyal gelişim üzerinde rol oynayabileceğini belirtmiştir. Mevcut çalışmada çocukların sosyal becerileri kardeş sayısı açısından farklılık göstermemiştir, bu durumda kardeş sayısından ziyade kardeşlerle olan ilişkinin yapısı, kardeşlerin kişilik ve sosyo-duygusal özellikleri çocukların sosyal becerileri üzerinde rol oynuyor olabilir.

5.3.6. Çocuğun Nesneye Bağlanma Durumuna İlişkin Sonuçlar

Çocukların nesneye bağlanma durumlarına bakıldığında sosyal beceri puanları çocukların nesneye bağlanma durumuna göre ve bağlandığı nesne türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Literatüre bakıldığında çocukların nesneye bağlanma durumları ile çocukların sosyal becerileri arasında ilişki olduğunu gösteren herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çocukların nesneye bağlanması ile sosyal becerileri arasında bir ilişki olmadığı söylenebilir.

5.3.7. Annelerin Çocuk Psikolojisi ile İlgili Yayınları Takip Etme Sıklığına İlişkin Sonuçlar

Çocukların sosyal becerileri annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre incelendiğinde bir farklılık olmadığı görülmüştür. Mevcut çalışmada annelerin çocuk psikolojisiyle ilgili hangi konulardaki kaynakları takip ettiği sorgulanmamıştır. Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları ve anne çocuk ilişkisinin annenin çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etme sıklığına göre farklılaştığı bulunurken sosyal becerilerin farklılaşmadığı bulunmuştur. Annelerin çocuk psikolojisi ile ilgili takip ettiği yayınların çocuklarına karşı genel tutum yahut çocukların genel gelişimleri hakkında bilgi verdiği düşünülebilir. Çocukların sosyal becerileri ile ilgili yayınları takip etme durumu hakkında ebeveynlerden bilgi alınmamıştır. Anneler çocukların sosyal becerilerini destekleme konusundaki kaynakları takip etmemiş olabilir.

5.4. Değişkenler Arası İlişkiler

5.4.1. Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının, Anne Çocuk İlişisini Yordamasına İlişkin Sonuçlar

Destekleyici tepkiler ve destekleyici olmayan tepkiler birlikte bağımlı değişkendeki varyansın yaklaşık olarak %15.8'ini açıklamaktadır. Destekleyici olmayan tepkiler anne çocuk arasındaki çatışmanın artışını, destekleyici tepkiler ise çatışmadaki azalışı yordayıcı etkiye sahiptir. Destekleyici tepkilerin ve destekleyici olmayan tepkilerin anne çocuk ilişkisi toplam puanını da anlamlı biçimde yordadığı görülmüştür. Destekleyici tepkiler ve destekleyici olmayan tepkiler puanları birlikte olumlu ilişkideki varyansın yaklaşık olarak %18.5'ini açıklamaktadır. Destekleyici tepkiler, anne çocuk arasındaki olumlu ilişkideki artışı; destekleyici olmayan tepkiler azalışı yordayıcı etkiye sahiptir. Anne çocuk ilişkisi ile çocukların olumsuz duygularına verilen tepkiler arasındaki ilişkiye bakıldığında destekleyici olmayan tepkiler (cezalandırıcı, küçümseyici) arttıkça anne çocuk arasındaki çatışmanın arttığı görülmüştür. Destekleyici tepkiler (duygu ifadesini teşvik, duygu odaklı ve problem odaklı tepkiler) arttıkça anne çocuk çatışması azalmaktadır. Annelerin destekleyici olmayan tepkileri arttıkça çocuklarıyla arasındaki olumlu ilişki azalmaktadır. Annelerin destekleyici tepkileri arttıkça çocuklarıyla olumlu ilişkileri artmaktadır.

Ahmetoglu ve arkadaşları (2018) 5-6 yaş aralığındaki çocuklarla ilgili yaptığı araştırmada ebeveynin küçümseme tepkisi arttıkça bağlanmanın azaldığını bulmuşlardır. Philippe (2001) ise yetişkinlerle yaptığı çalışmasında çocukluktaki cezalandırıcı duygu sosyalleştirme tepkilerinin yetişkinlikteki güvensiz bağlanmayı yordadığını bulmuştur. Anne çocuk arasındaki ilişkiyi bağlanma açısından inceleyen bu çalışmaların araştırma bulgumuzu desteklediği söylenebilir. Bağlanma anne çocuk arasındaki ilişkiyi yansıtır. Olumsuz duygu yaşadığında annesi tarafından cezalandırılan ve duygusu küçümşenen çocuk anlaşılmadığını hissedecektir. Özellikle çocuk olumsuz duygu yaşadığında desteğe ihtiyaç duyarken tam aksine annesinden olumsuz tepkiler aldığı anda anne ile çocuk arasındaki ilişki zedelenebilir.

5.4.2. Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının, Çocukların Toplam Sosyal Becerilerini Yordamasına İlişkin Sonuçlar

Destekleyici tepkiler ve destekleyici olmayan tepkiler birlikte sosyal becerilerdeki varyansın yaklaşık olarak %10.4'ünü açıklamaktadır. Annelerin destekleyici tepkileri çocukların sosyal becerilerindeki artışı yordayıcı etkiye sahiptir. Destekleyici tepkileri arttıkça iletişim, iş birliği, kendini ifade, sorumluluk, empati, katılım/meşguliyet, öz denetim ve toplam sosyal becerileri de artmaktadır. Buna karşın annelerin destekleyici olmayan tepkileri arttıkça çocukların iletişim, iş birliği, kendini ifade, öz denetim ve toplam sosyal becerileri azalmaktadır. Annelerin cezalandırıcı tepkileri arttıkça çocukların sorumluluk, empati ve katılım/meşguliyet becerileri azalmaktadır.

Ambrose (2013) okul öncesi dönemdeki çocuklar ile yapmış olduğu araştırmada annelerin duygu ifadesini teşvik tepkisinin, çocukların iş birliği ve kendini ifade becerilerini yordadığını bulmuştur. O'Neil Woods (2012) annelerin duygu ifadesini teşvik tepkilerinin çocukların olumlu sosyal davranışlarını yordadığını bulmuştur. Zhu ve arkadaşları (2021) yapmış oldukları boylamsal çalışmada ebeveynleri daha az cezalandırıcı olan çocukların sosyal becerilerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu çalışmalara bakıldığında araştırma bulgumuzla paralellik gösterdiği söylenebilir. Özellikle olumsuz duygu yaşadığında annesinden destekleyici tepki alan çocuk, sosyal ilişkilerinde kendini ifade etme konusunda daha rahat olabilir. Ebeveyni tarafından desteklenen çocuk diğerlerini destekleme ve diğerleriyle iş birliği yapmada daha istekli olabilir.

Garner (2003) annelerin olumlu duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların başkalarının duygularını anlama çabalarının pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Bu çalışma annelerin destekleyici tepkileri ile çocukların empati becerileri arasındaki pozitif yönlü ilişkiye dair bulgumuzla tutarlıdır. Annenin çocuğun duygularına karşı kabul edici ve destekleyici olması çocuklara da başkalarının duygularını anlamada altyapı sağlıyor olabilir.

Konu ile ilgili literatürde daha çok sosyal yetkinliğe odaklanılmıştır. Sosyal becerilerin göstergesi olması sebebiyle (Bacanlı, 2005) sosyal yetkinlikle ilgili araştırmalar da incelenmiştir. Fabes ve arkadaşları (2001) çocukların olumsuz duygularına karşı destekleyici olmayan ebeveyn tepkileri arttıkça, çocukların sosyal yeterliliklerinin azaldığını bulmuştur. Miller ve arkadaşları (2015) 1,5- 5 yaş aralığındaki çocukları altı aylık takip çalışması yapmıştır. Yüksek düzeyde duygu koçluğu yapan ve duygu ifadesi daha fazla olan annelerin çocuklarının sosyal yeterliliği daha yüksek bulunmuştur. Çetiner (2020) çalışmasında ebeveynin destekleyici olmayan tepkileri ile çocukların sosyal yetkinlikleri arasında negatif yönlü ilişki bulunurken destekleyici tepkileri ile pozitif yönlü bir ilişki bulmuştur. Altıntop (2019) ebeveynin destekleyici tepkilerinin çocukların sosyal yetkinliğini olumlu bir şekilde etkilediğini bulmuştur. İlhan (2017) annelerin çocukların olumsuz duygularını kabul etmesi ile çocukların sosyal yetkinlikleri arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu bulmuştur. Haşçuhadar (2015) annelerin çocukların olumsuz duygularına karşı gösterdiği cezalandırma tepkisi arttıkça çocukların sosyal yetkinliklerin azaldığını bulmuştur. Bu çalışmalara bakıldığında annelerin çocukların duygularına karşı gösterdiği olumsuz tepkiler arttıkça çocukların sosyal yetkinlikleri azalmaktadır; destekleyici tepkileri arttıkça çocukların da sosyal yetkinlikleri artmaktadır. Bu araştırmaların bulgumuzu desteklediği görülmektedir. Anneler çocukların olumsuz duygularına karşı destekleyici olmayan şekillerde yaklaştığında çocukların yaşadığı olumsuz duygunun yoğunluğu artıyor olabilir. Böyle olunca çocuklar duyguları ile ne yapacağını bilemeyip daha uygun olmayan şekillerde (içselleştirme ve saldırganlık gibi) duygularını ifade ediyor olabilirler. Olumsuz duygularını uygun şekillerde ifade edemeyen çocukların sosyal beceriler açısından daha kötü olması şaşırtıcı olmaz. Yahut anneleri çocuklarının olumsuz duygularına karşı cezalandırma ve küçümseme gibi tepkiler verdiğinde çocuklar da annelerini model alıp sosyal hayatta diğerlerine karşı benzer tepkiler veriyor olabilir.

5.4.3. Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının ve Anne Çocuk İlişkinin, Çocukların Toplam Sosyal Becerilerini Birlikte Yordamasına İlişkin Sonuçlar

Destekleyici tepkiler, destekleyici olmayan tepkiler ve ilişki toplam puanları birlikte sosyal becerilerdeki varyansın yaklaşık olarak %34'ünü açıklamaktadır. Olumlu

anne çocuk ilişkisi ve destekleyici tepkiler çocukların sosyal becerilerindeki artışı yordamaktadır. Anne çocuk arasındaki olumlu ilişki arttıkça iletişim, iş birliği, kendini ifade, sorumluluk, empati, katılım/meşguliyet, öz denetim ve toplam sosyal becerileri artmaktadır. Buna karşın anne çocuk arasındaki çatışma arttıkça çocukların iletişim, iş birliği, kendini ifade, sorumluluk, empati, katılım/meşguliyet, öz denetim ve toplam sosyal becerileri azalmaktadır.

Ebeveyn çocuk ilişkisini kabul-red boyutları olarak inceleyen bir çalışmada ebeveyn reddi arttıkça 5-6 yaş çocukların sosyal becerilerinin azaldığı, ebeveyn kabulü arttıkça sosyal becerilerinin arttığı bulunmuştur. Ayrıca ebeveyn reddinin sosyal becerileri negatif olarak yordadığı bulunmuştur (Erlor, 2011). Peixoto ve arkadaşları (2022) yaptıkları regresyon analizinde annelerin reddedici olmasının çocukların daha az sosyal beceri göstermesini yordadığını bulmuştur. Bu çalışmaların araştırma bulgumuzu desteklediği görülmektedir. Anne çocuk ilişkisinin diğerleri ile kurulan ilişkiye temel oluşturduğunu düşünürsek annesi ile daha çok çatışma yaşayan çocukların diğerleri ile ilişki kurmada ihtiyaç duyduğu sosyal becerilerde daha kötü olması anlaşılır bir durumdur.

Seven (2006) çalışmasında güvenli bağlanma ile çocukların iş birliği, atılganlık, öz kontrol ve toplam sosyal becerileri arasında pozitif bir ilişki olduğunu bulmuştur. Lengua ve arkadaşları (2021) çocukları 3 yaşından 8 yaşına kadar takip ettiği boylamsal çalışmada, sıcaklık ve uygun sınır koymayı içeren olumlu ebeveynliğin çocukların kontrol becerilerindeki artışı öngördüğünü bulmuştur. Bu çalışmaların araştırma bulgumuzu desteklediği söylenebilir. Anneleri ile daha iyi ilişkiye sahip olan çocuklar diğerleri ile ilişki kurmak için gereken sosyal becerileri daha yüksek seviyelerde gösteriyor olabilir.

ÖNERİLER

Uzmanlara Yönelik Öneriler

Mevcut araştırma 4-5 yaş aralığındaki çocuklarla yapılmıştır. Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları farklı yaş gruplarındaki çocuklar için farklı etkiler gösteriyor olabilir. Gelecekteki çalışmalarda ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarının okul

öncesi, ilköğretim ve ortaokul çocukları üzerindeki etkisinin birlikte araştırılması ve karşılaştırma yapılması önerilmektedir.

Mevcut araştırmada annelerin duygu sosyalleştirme davranışları anne tarafından doldurulan ölçek ile tespit edilmiştir. Gelecekteki çalışmalarda annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının gözlemlenmesi ve annelerin öz bildirimlerine dayanan verilerle karşılaştırılması, annelerin algıları ile gözlemlenen davranışları arasındaki farkı belirlemek açısından faydalı olabilir.

Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarını etkilemesi muhtemel olan duygusal farkındalık, duygu düzenleme becerileri, psikopatoloji durumu gibi faktörlerle birlikte duygu sosyalleştirme davranışlarının çocukların sosyal becerileri ve ebeveyn çocuk arasındaki ilişkinin araştırılması, aracı ve düzenleyici etkileri belirlemek açısından faydalı olabilir.

Mevcut çalışmada çocukların sosyal becerileri anneler tarafından doldurulan ölçek ile ölçülmüştür. Yapılan diğer çalışmalara bakıldığında annelerin bildirimleri ile öğretmen bildirimleri ve gözlemlenen beceriler arasında farklılaşma olduğunu gösteren çalışmalara rastlanmıştır. Bu durumun çocukların farklı ortamlarda farklı düzeyde sosyal beceriler göstermesi ile ilgili mi; yoksa anneler ve öğretmenlerin nesnel bir biçimde değerlendirme yapamaması ile mi ilgili olduğunu araştırmak faydalı olabilir.

Duygu sosyalleştirme davranışlarının anne çocuk ilişkisini yordadığı bulunmuştur. Fakat bu aralarında bir neden sonuç ilişkisi bulduğumuz anlamına gelmemektedir. Gelecekteki çalışmalarda ebeveynlerin okul öncesi dönem çocuklarının olumsuz duygularına karşı gösterdikleri tepkilerin, anne çocuk ilişkisini nasıl etkilediğini ortaya koymak için deneysel çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Literatüre bakıldığında çocukların bağlandıkları nesnelere ilgili çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Gelecekteki çalışmalarda bu konuda araştırma yapılması önerilmektedir.

Çocukların sosyal becerilerini geliştirmek ve olumlu anne çocuk ilişkisi geliştirmek amacıyla ebeveynlere duygu sosyalleştirme davranışları ile ilgili müdahale programı uygulanması önerilmektedir.

Ebeveynlere Öneriler

Mevcut çalışmada annelerin çocuklarının olumsuz duygularına karşı gösterdiği tepkilerin anne çocuk ilişkisi üzerinde rol oynadığı görülmüştür. Ebeveyn çocuk arasındaki ilişkinin daha olumlu bir niteliğe sahip olması için ebeveynlere çocukların olumsuz duygularına karşı daha fazla destekleyici tepkiler vermesi önerilmektedir.

Annelerin destekleyici tepkileri ile çocukların sosyal becerileri arasında pozitif ilişki görülmüştür. Çocukların daha yüksek sosyal beceriler gösterebilmesi için ebeveynlerin çocukların olumsuz duygularına karşı daha çok destekleyici tepkiler göstermesi önerilmektedir.

Mevcut çalışmada annelerin destekleyici olmayan tepkileriyle anne çocuk ilişkisi ve çocukların sosyal becerileri arasında olumsuz ilişki görülmüştür. Çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları daha çok takip eden annelerinse daha az destekleyici olmayan tepkiler gösterdiği bulunmuştur. Bu bulgulardan yola çıkarak ebeveynlerin çocukların olumsuz duygularına karşı destekleyici olmayan tepkilerini azaltabilmesi için ebeveynlere çocuk psikolojisi ile ilgili kaynakları takip etmesi, eğitimlere katılması önerilmektedir.

Ebeveynler olumlu ve olumsuz duygu ifadeleri ile çocuklarına model olurlar. Bu sebeple ebeveynlere olumlu ve olumsuz duygularını uygun yollarla ifade ederek çocuklarına model olması önerilmektedir. Örneğin ebeveynler öfkelenildiğinde saldırgan olmadan, daha kontrollü bir şekilde öfkelenediklerini ifade edebilirler. Üzgün olduklarında üzüntülerini gizlemek yerine üzüntülerini gösterebilirler. Bu sayede çocuklarına her duyguyu yaşamının hayatın bir parçası olduğu ve kontrolü kaybetmeden duyguları yaşamının mümkün olduğu mesajını verirler.

Çocuklar olumsuz duygular yaşadığında çocuğun yaşadığı duyguyu isimlendirerek çocuğa yardımcı olabilirler. Yoğun duygu yaşadığı anda uzun açıklamalar yapmaktan kaçınmaları, duygunun yoğunluğu azaldığı zaman çocuk da isterse duygu ile ilgili daha detaylı konuşma yapmaları önerilmektedir.

Her çocuğun mizacı, kişiliği farklı olduğu için ebeveynin çocuğun olumsuz duygular yaşadığı zaman neye ihtiyacı olduğunu daha iyi anlaması önemlidir. Bunu anlamak için çocukların sakin olduğu zamanlarda oyun içinde yahut sohbet ortamında olumsuz duygu yaşadığında neye ihtiyacı olduğu ile ilgili sohbet etmesi önerilmektedir. Ebeveynlerin çocuklar olumsuz duygu yaşadıkdan sonra neler olduğuna dair notlar alması çocuklarının neye ihtiyacı olduğunu belirlemede yardımcı olabilir.

6. KAYNAKÇA

Abdi, B. (2010). Gender differences in social skills, problem behaviours and academic competence of Iranian kindergarten children based on their parent and teacher ratings. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 1175-1179. doi:10.1016/j.sbspro.2010.07.256.

Adani, S. and Capanec, M. (2019). Sex differences in early communication development: behavioral and neurobiological indicators of more vulnerable communication system development in boys. *Croatian medical journal*, 60(2), 141-149.

Aghaie Meybodi, F., Mohammadkhani, P., Pourshahbaz, A., Dolatshahi, B. and Havighurst, S. S. (2019). Improving parent emotion socialization practices: Piloting Tuning in to Kids in Iran for children with disruptive behavior problems. *Family Relations*, 68(5), 596-607.

Ahmetoglu, E., Ilhan Ildiz, G., Acar, I. H. and Encinger, A. (2018). Children's emotion regulation and attachment to parents: Parental emotion socialization as a Moderator. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 46(6), 969-984.

Ainsworth, M.S. (1969). *Maternal sensitivity scales*.
http://www.psychology.sunysb.edu/attachment/measures/content/ainsworth_scales.html

Ainsworth, M. S., Blehar, M. C., Waters, E. and Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. New York: Psychology Press.

Akbaş, İ. (2020). *Farklı sosyoekonomik çevrede eğitim alan 60-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerinin ve akran oyunlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Akgün, E. ve Yeşilyaprak, B.(2010). Çocuk ana baba ilişki ölçęi Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(24), 44-53

Akkök, F. (1996). *İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi*. Öğretmen El Kitabı. Ankara: MEB. Basımevi.

Alabay, E., Seven, Z., D., Akçay, Ç., E. ve Başkurt, A. (2019). Okul Öncesi 6 Yaş Çocuklarının Bazı Demografik Özelliklerinin Sosyal Beceri ve Problem Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 35-50. DOI: 10.30900/kafkasegt.571869

Altan-Aytun, Ö., Yagmurlu, B. and Yavuz, H. M. (2013). Turkish mothers' coping with children's negative emotions: *A brief report*. *Journal of Child and Family Studies*, 22(3), 437-443.

- Altıntop, İ., (2019). *Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirmesi ile Çocukların Sosyal Yetkinliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ambrose, H. (2013). *Young children's emotion regulation and social skills: the role of maternal emotional socialization and mother-child interactional synchrony*. Doctoral Theses, University of Windsor
- Arabacı, M. S. ve Demircioğlu, H. (2020). *5-6 Yaş Grubu Çocukların Ebeveynleriyle İlişkilerinin İncelenmesi*. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(7), 482-499.
- Arslan, E. S. (2021). *Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenlemeleri ile Annelerin Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Duygu Sosyalleştirmenin Aracı Rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, N. (2018). *60-72 aylık çocukların empati becerilerinin anne çocuk ilişkisi açasından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, N. (2016). *İlköğretim okulunda çocuğu olan annelerin bazı sosyodemografik özelliklerinin anne-çocuk ilişkisi yönünden incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Koç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Atmaca, R. N., Gültekin Akduman, G. ve Şepitci Sarıbaş, M. (2020). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Demografik Özelliklere Göre*

İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(2) , 157-173 . DOI: 10.47714/uebt.768067

Atmaca, R. N., Gültekin Akduman, G. ve Şepitci Sarıbaş, M. (2021). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Annelerinin Empati Becerileri ile İlişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(77), 134-151 . DOI: 10.17755/esosder.734518

Ayyıldız, T. (2011). *6 yaş (60-72 Ay) çocuklarda sosyal beceri geliştirerek şiddeti önleme programının Etkisi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bacanlı, H. (2005). *Sosyal beceri eğitimi* (2. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Barnes, J., Gardiner, J., Sutcliffe, A. and Melhuish, E. (2013). The parenting of preschool children by older mothers in the United Kingdom. *European Journal of Developmental Psychology*, 11(4), 397-419.

Beceren, B. Ö. ve Özdemir, A. A. (2019). Role of Temperament Traits and Empathy Skills of Preschool Children in Predicting Emotional Adjustment. *International Journal of Progressive Education*, 15(3), 91-107.

Belacchi, C. and Farina, E. (2012). Feeling and thinking of others: Affective and cognitive empathy and emotion comprehension in prosocial/hostile preschoolers. *Aggressive behavior*, 38(2), 150-165.

Bell, T. and Spikins, P. (2018). The object of my affection: attachment security and material culture. *Time and Mind*, 11(1), 23-39.

Bilek, M. H. (2011). *Okul öncesi dönem çocuklarının ev ile okul ortamındaki sosyal becerilerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Bilir, Z. ve Sop, A. (2016). Okul öncesi dönemindeki çocukların aile ilişkileri ile çocuklarda görülen davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(40), 20-43.

Björk, R. F., Bølstad, E., Pons, F. and Havighurst, S. S. (2022). Testing TIK (Tuning in to Kids) with TEC (Test of Emotion Comprehension): Does enhanced emotion socialization improve child emotion understanding?. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 78, 1-12.

Boniface, D. and Graham, P. (1979). The three year old and his attachment to a special soft object. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 20(3), 217–224. doi:10.1111/j.1469-7610.1979.tb00505.x

Bornstein, M. H., Hahn, C. S. and Haynes, O. M. (2010). Social competence, externalizing, and internalizing behavioral adjustment from early childhood through early adolescence: Developmental cascades. *Development and Psychopathology*, 22(4), 717–735. <https://doi.org/10.1017/S0954579410000416>

Bowlby, J. (2014). *Ayrılma*. (Çev. Müge Günay). İstanbul: Pinhan Yayıncılık

Bowlby, J. (2013). *Bağlanma*. (Çev. Tuğrul Veli Soylu). İstanbul: Pinhan Yayıncılık

Bowlby, J. (2015). *Kaybetme*. (Çev. Nur Nirven ve Nüket Diner). İstanbul: Pinhan Yayıncılık

Bowlby, J. (1960). Separation Anxiety. *The International Journal of Psycho-Analysis*, 41, 89-113.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard university press.

Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental psychology*, 22(6), 723.

Busch, F. (1974). Dimensions of the first transitional object. *Psychoanalytic Study of the Child*, 29, 215– 229.

Busch, F., Nagera, H., McKnight, J. and Pezzarossi, G. (1973). Primary transitional objects. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 12(2), 193–214. doi:10.1016/s0002-7138(09)61229-2

Büyükbiçer, E. (2019). *Okul öncesi dönem çocukların duygusal zekâ düzeyleri ile annelerinin duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Cabecinha Alati, S., Malikin, H. and Montreuil, T. C. (2020). Emotion Regulation and Personality as Predictors of Mothers' Emotion Socialization Practices. *Family Relations*, 69(5), 1055-1072.
- Caemmerer, J. M. and Keith, T. Z. (2015). Longitudinal, reciprocal effects of social skills and achievement from kindergarten to eighth grade. *Journal of school psychology*, 53(4), 265-281.
- Castro, V. L., Halberstadt, A. G. and Garrett-Peters, P. T. (2018). Changing tides: Mothers' supportive emotion socialization relates negatively to third-grade children's social adjustment in school. *Social Development*, 27(3), 510-525.
- Chaplin, T. M. (2015). Gender and emotion expression: A developmental contextual perspective. *Emotion Review: Journal of the International Society for Research on Emotion*, 7(1), 14-21.
- Chaplin, T. M., Casey, J., Sinha, R. and Mayes, L. C. (2010). Gender differences in caregiver emotion socialization of low-income toddlers. *New directions for child and adolescent development*, 128, 11-27.
- Chaplin, T. M., Cole, P. M. and Zahn-Waxler, C. (2005). Parental socialization of emotion expression: Gender differences and relations to child adjustment. *Emotion*, 5, 80-88
- Cindioğlu, M. D. (2015). 3-6 yaş çocuğu olan depresyonlu ve depresyonu olmayan annelerin ebeveyn öz yeterlikleri çocuk mizaç algısı ve duygu sosyalleştirme

tepkilerinin karşılaştırılması. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Cook, C. R., Gresham, L. K., Barreras, R. B., Thornton, S. and Crews, S. D. (2008). Social skills training for secondary students with emotional and/ or behavioral disorders: A review and analysis of the meta-analytic literature. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 16, 131–144. doi:10.1177/1063426608314541

Crittenden, P.M. and Ainsworth, M.D.S. (1989). Child maltreatment and attachment theory. In Cicchetti, D. and Carlson, V. (Eds.). *Child maltreatment: Theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect*. Cambridge: Cambridge University Press. 432–463.

Çetiner, N. (2020). *Çocuklarda Mizaç ile Sosyal Yetkinlik ve Sorun Davranış Arasındaki İlişkide Ebeveynin Duygu Sosyalleştirme Uygulamalarının Aracı Rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Denham, S. A. (1998). *Emotional development in young children*. Guilford Press.

Denham S.A., Basett H.H. and Wyatt T.(2007). The socialization of emotional competence. In: Grusec JE, Hastings PD, eds. *Handbook of Socialization: Theory and Research*. Guilford Press: New York; 614-637.

- Denham, S. A., Bassett, H. H. and Wyatt, T. (2015). The socialization of emotional competence. In J. E. Grusec & P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp. 590–613). The Guilford Press.
- Denham, S. A. and Grout, L. (1993). Socialization of emotion: Pathway to preschoolers' emotional and social competence. *Journal of Nonverbal Behavior*, 17(3), 205–227. doi:10.1007/bf00986120
- Dereli, E. and Dereli, B. M. (2017). Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Okul Öncesi Dönem Çocukların Psikososyal Gelişimlerini Yordaması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 227-258.
- Driscoll, K. and Pianta, R. C. (2011). Mothers' and Fathers' Perceptions of Conflict and Closeness in Parent-Child Relationships during Early Childhood. *Journal of Early Childhood & Infant Psychology*, 7, 1-25.
- Dunsmore, J. C., Booker, J. A., Ollendick, T. H. and Greene, R. W. (2016). Emotion socialization in the context of risk and psychopathology: Maternal emotion coaching predicts better treatment outcomes for emotionally labile children with oppositional defiant disorder. *Social Development*, 25(1), 8-26.
- Dunsmore, J. C. and Karn, M. A. (2004). The Influence of Peer Relationships and Maternal Socialization on Kindergartners' Developing Emotion Knowledge. *Early Education & Development*, 15(1), 39–56. doi:10.1207/s15566935eed1501_3

Dülger, E. (2016). *Okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeylerinin değişkenlere göre incelenmesi (Tekirdağ ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Edrissi, F., Havighurst, S. S., Aghebati, A., Habibi, M. and Arani, A. M. (2019). A pilot study of the tuning in to kids parenting program in Iran for reducing preschool children's anxiety. *Journal of Child and Family Studies*, 28(6), 1695-1702.

Edwards, A., Shipman, K. and Brown, A. (2005). The Socialization of Emotional Understanding: A Comparison of Neglectful and Nonneglectful Mothers and Their Children. *Child Maltreatment*, 10(3), 293-304.
<https://doi.org/10.1177/1077559505278452>

Efe Azkeskin, K., Güven, G., Güral, M. and Sezer, T. (2013). Parenting styles: Parents with 5-6 year old children. *Journal of Educational and Instructional Studies in the World*, 3(1), 74-82.

Eisenberg, N., Cumberland, A. and Spinrad, T. L. (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological inquiry*, 9(4), 241-273.

Eisenberg, N. and Fabes, R. A. (1994). Mothers' reactions to children's negative emotions: Relations to children's temperament and anger behavior. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40, 138-156.

- Eisenberg, N., Fabes, R. A. and Murphy, B. C. (1996). Parents' reactions to children's negative emotions: Relations to children's social competence and comforting behavior. *Child development*, 67(5), 2227-2247.
- Eisenberg, N., Gershoff, E. T., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Cumberland, A. J., Losoya, S. H., Guthrie, I. K. and Murphy, B. C. (2001). Mother's emotional expressivity and children's behavior problems and social competence: Mediation through children's regulation. *Developmental Psychology*, 37(4), 475–490. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.37.4.475>
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L. and Smith, C. L. (2004). Emotion-related regulation: Its conceptualization, relations to social functioning, and socialization. In P. Philippot and R. S. Feldman (Eds.), *The regulation of emotion* (pp. 277–306). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Ellis, B. H., & Alisic, E. (2013). Maternal emotion coaching: A protective factor for traumatized children's emotion regulation? *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 6(2), 118-125.
- Elliott, S. N. and Busse, R. T. (1991). Social skills assessment and intervention with children and adolescents: Guidelines for assessment and training procedures. *School Psychology International*, 12, 63–83. doi:10.1177/0143034391121006
- Elliott, S. N. and Gresham, F. M. (1993). Social Skills Interventions for Children. *Behavior Modification*, 17(3), 287–313. doi:10.1177/01454455930173004

Erler, Ö. (2011). *Ebeveyn kabul reddi ile 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Ersay, E. (2014). Parental Socialization of Emotion: How Mothers Respond to Their Children's Emotions in Turkey. *International Journal of Emotional Education*, 6(1), 33-46.

Erten, H. (2012). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin izlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Eşel, E. (2010). Anneliğin Nörobiyolojisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(1), 68-78.

Fabes, R. A., Eisenberg, N. and Bernzweig, J. (1990). *The coping with children's negative emotions scale: Procedures and scoring*. Tempe, AZ: Arizona State University. Unpublished Manuscript

Fabes, R. A., Leonard, S. A., Kupanoff, K. and Martin, C. L. (2001). Parental coping with children's negative emotions: Relations with children's emotional and social responding. *Child development*, 72(3), 907-920.

Fabes, R. A., Poulin, R. E., Eisenberg, N. and Madden-Derdich, D. A. (2002). The Coping with Children's Negative Emotions Scale (CCNES): Psychometric properties and

relations with children's emotional competence. *Marriage & Family Review*, 34, 285–310. doi:10.1300/J002v34n03_05.

Fay Stambach, T., Hawes, D. J. and Meredith, P. (2017). Child maltreatment and emotion socialization: Associations with executive function in the preschool years. *Child abuse & neglect*, 64, 1-12.

Fenson, L., Dale, P. S., Reznick, J. S., Bates, E., Thal, D. J., Pethick, S. J., ... Stiles, J. (1994). Variability in Early Communicative Development. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(5), 1-185. doi:10.2307/1166093

Fidan, S. (2019). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların ve anne babalarının sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Fine, M.A., Moreland, J.R. and Schwebel, A.I. (1983). Long-term effects of divorce on parentchild relationships. *Developmental Psychology*, 19, 703–713.

Flanagan, L.M. (2021). Object Relations Theory. (Eds. J. Berzoff, L.M. Flanagan & P. Hertz). *Inside out and outside in: Psychodynamic clinical theory and psychopathology in contemporary multicultural contexts*. London: Rowman & Littlefield Publishing, 92-115.

Fortuna, K., Baor, L., Israel, S., Abadi, A. and Knafo, A. (2014). Attachment to inanimate objects and early childcare: A twin study. *Frontiers in Psychology*, 5, 1-8. doi:10.3389/fpsyg.2014.00486

Frogner, L., Hellfeldt, K., Ångström, A. K., Andershed, A. K., Källström, Å., Fanti, K. A. and Andershed, H. (2022) Stability and Change in Early Social Skills Development in Relation to Early School Performance: A Longitudinal Study of A Swedish Cohort. *Early Education and Development*, 33(1), 17-37. DOI: 10.1080/10409289.2020.1857989

Fujii, T., Schug, J., Nishina, K., Takahashi, T., Okada, H. and Takagishi, H. (2016). Relationship between salivary oxytocin levels and generosity in preschoolers. *Scientific Reports*, 6(1), 1-7.

Garcia, A. S., Ren, L., Esterach, J. M. and Raikes, H. H. (2017). Influence of child behavioral problems and parenting stress on parent-child conflict among low-income families: The moderating role of maternal nativity. *Merrill-Palmer Quarterly*, 63(3), 311-339.

Garner, P. W. (2003). Child and family correlates of toddlers' emotional and behavioral responses to a mishap. *Infant Mental Health Journal*, 24(6), 580-596. doi:10.1002/imhj.10076

Garner, P. W. (1999). Continuity in emotion knowledge from preschool to middle-childhood and relation to emotion socialization. *Motivation and Emotion*, 23, 247-266.

- Garner, P. W. (2006). Prediction of prosocial and emotional competence from maternal behavior in African American preschoolers. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology, 12*, 179–198.
- Garner, P. W., Robertson, S. and Smith, G. (1997). Preschool children's emotional expressions with peers: The roles of gender and emotion socialization. *Sex roles, 36*(11), 675-691.
- Garside, R. B. and Klimes-Dougan, B. (2002). Socialization of discrete negative emotions: Gender differences and links with psychological distress. *Sex roles, 47*(3), 115-128.
- Gerhardt, S., (2019). *Sevgi Neden Önemlidir? Şefkat Bir Bebeğin Beynini Nasıl Biçimlendirir?* (Çev. Bahar Tırnakçı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gizir, Z. (2002). *Anaokuluna Devam Eden Dört-Beş Yas Çocuklarında Sosyal Davranışların Gelişimi İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Goddard, C. (2018). The Significance of Transitional Objects in an Early Childhood Classroom for Children and Teachers. *Dimensions of Early Childhood, 46*(1), 6-9.
- Gomes, R. M. S. and Pereira, A.S. (2014). Influence of age and gender in acquiring social skills in Portuguese preschool education. *Psychology, 5*(2), 99-103.

- Gottman, J. M., Katz, L. F. and Hooven, C. (1996). Parental meta-emotion philosophy and the emotional life of families: Theoretical models and preliminary data. *Journal of Family Psychology, 10*(3), 243.
- Gottman, J.M., Katz, L.F. and Hooven, C. (1997). *Meta-emotion: How families communicate emotionally*. Mahwah, NJ: Erlbaum
- Göger, G. (2018). *Ebeveynlerin kişilik özellikleri ile çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Green, K. E., Groves, M. M. and Tegano, D. W. (2004). Parenting practices that limit transitional object use: An illustration. *Early Child Development and Care, 174*(5), 427-436.
- Gresham, F. M. (1981). Social skills training with handicapped children: A review. *Review of Educational Research, 51*(1), 139-176.
- Gresham, F. M. (1986). Conceptual and definitional issues in the assessment of children's social skills: Implications for classification and training. *Journal of Clinical Child Psychology, 15*(1), 3–15. doi:10.1207/ s15374424jccp1501_1
- Gresham, F. M. (1998). Social skills training with children: Social learning and applied behavioral analytic approaches. In T. S. Watson & F. M. Gresham (Eds.), *Handbook of child behavior therapy: Issues in clinical child psychology* (475–497). New York: Plenum Press.

- Gresham, F. M. and Elliott, S. N. (1984). Assessment and classification of children's social skills: *A review of methods and issues. School Psychology Review, 13*, 292–301.
- Gresham, F. M. and Elliott, S. N. (1989). Social skills deficits as a primary learning disability. *Journal of Learning Disabilities, 22*(2), 120–124.
DOI:10.1177/002221948902200207
- Gresham, F. M. and Elliott, S. N. (1990). *Social skills rating system*. Minneapolis, MN: Pearson Assessments.
- Gresham, F. M. and Elliott, S. N. (2008). *Social skills improvement system rating scales*. Minneapolis, MN: Pearson Assessments.
- Gresham, F. M. and Lemanek, K. L. (1983). Social skills: A review of cognitive-behavioral training procedures with children. *Journal of Applied Developmental Psychology, 4*(3), 239-261.
- Gribble, P. A., Cowen, E. L., Wyman, P. A., Work, W. C., Wannon, M. and Raoof, A. (1993). Parent and Child Views of Parent-Child Relationship Qualities and Resilient Outcomes Among Urban Children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 34*(4), 507–519. doi:10.1111/j.1469-7610.1993.tb01032.x
- Groeben, M., Perren, S., Stadelmann, S. and von Klitzing, K. (2011). Emotional symptoms from kindergarten to middle childhood: Associations with self-and other-oriented social skills. *European Child & Adolescent Psychiatry, 20*(1), 3-15.

Grusec, J. E. and Davidov, M. (2010). Integrating different perspectives on socialization theory and research: A domain-specific approach. *Child Development*, 81, 687–709. doi:10.1111/j.1467-8624.2010.01426.x

Gustavsen, A. M. (2017). Longitudinal relationship between social skills and academic achievement in a gender perspective. *Cogent education*, 4(1), 1-16.

Gülay, H. (2011). Anne-Babaların Kabul Red Boyutlarının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri Üzerindeki Yordayıcı Rolü. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6 (2), 163-176.

Gültekin Akduman G., Günindi Y. ve Türkoğlu, D. (2015). Okul Öncesi Dönem Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ile Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (37), 673-683

Güngör, D. (2021). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Öz Düzenleme Beceri ile 21. Yüzyıl Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Güngören, D. (2011). *Evlilik çatışmasının okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Hajovsky, D. B., Caemmerer, J. M. and Mason, B. A. (2021). Gender differences in children's social skills growth trajectories. *Applied Developmental Science*.

<https://doi.org/10.1080/10888691.2021.1890592>

Halberstadt, A. G. and Lozada, F. T. (2011). Emotion development in infancy through the lens of culture. *Emotion Review*, 3(2), 158-168.

Hasçuhadar, B. (2015). *Okul öncesi dönemdeki çocuklarda ebeveynlik davranışları, duygu sosyalleştirme, hazzı geciktirme, sosyal yeterlilik ve yaratıcılık arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Hastings, P. D. and De, I. (2008). Parasympathetic regulation and parental socialization of emotion: biopsychosocial processes of adjustment in preschoolers. *Social Development*, 17(2). 211-237.

Havighurst, S. S., Wilson, K. R., Harley, A. E. and Kehoe, C. E. (2019). Dads Tuning in to Kids: A randomized controlled trial of an emotion socialization parenting program for fathers. *Social Development*, 28(4), 979-997.

Havighurst, S. S., Wilson, K. R., Harley, A. E., Kehoe, C., Efron, D. and Prior, M. R. (2013). "Tuning into Kids": Reducing young children's behavior problems using an emotion coaching parenting program. *Child Psychiatry & Human Development*, 44(2), 247-264.

Havighurst, S. S., Wilson, K. R., Harley, A. E., Prior, M. R. and Kehoe, C. (2010). Tuning in to Kids: improving emotion socialization practices in parents of preschool

children—findings from a community trial. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51(12), 1342-1350.

Hilooğlu, S. and Cenkseven Önder, F. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde zorbalığı yordamada sosyal beceri ve yaşam doyumunun rolü. *İlköğretim Online*, 9(3), 1159-1173.

Hinkley, T., Brown, H., Carson, V. and Teychenne, M. (2018). Cross sectional associations of screen time and outdoor play with social skills in preschool children. *Plos One*, 13(4). 1-15. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0193700>

Hobara, M. (2003). Prevalence of transitional objects in young children in Tokyo and New York. *Infant Mental Health Journal*, 24(2), 174–191. doi:10.1002/imhj.10046

Hooper, E., Feng, X., Christian, L. and Slesnick, N. (2015). Emotion Expression, Emotionality, Depressive Symptoms, and Stress: Maternal Profiles Related to Child Outcomes. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43(7), 1319–1331. doi:10.1007/s10802-015-0019-6

Hong, K. M. and Townes, B. D. (1976). Infants' attachment to inanimate objects. A cross-cultural study. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 15(1), 49-61.

Hosokawa, R. and Katsura, T. (2017). A longitudinal study of socioeconomic status, family processes, and child adjustment from preschool until early elementary

school: the role of social competence. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 11(1), 1-28.

Huber, L., Plötner, M. and Schmitz, J. (2019a). Social competence and psychopathology in early childhood: a systematic review. *European child & adolescent psychiatry*, 28(4), 443-459.

Huber, L., Plötner, M. and Schmitz, J. (2019b). Behavioral observation of prosocial behavior and social initiative is related to preschoolers' psychopathological symptoms. *PloS one*, 14(11), e0225274. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0225274>

Hughes, E. K. and Gullone, E. (2010). Parent emotion socialisation practices and their associations with personality and emotion regulation. *Personality and Individual Differences*, 49(7), 694-699.

Işıkol, K. (2019). *Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin akılcı olmayan inançları ve ebeveynlik öz yeterlik algıları ile çocukların sosyal beceri ve problem davranışları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

İlhan İyi, T. ve Esen Çoban, A. (2020). Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Stratejileri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(71), 744-753.

İlhan, T. (2017). *Duygu Sosyalleştirme Stratejileri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

İnce, S. (2020). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygu Düzenleme Becerileri ile Anne, Baba ve Öğretmenlerinin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

İyi, T. İ. ve Çoban, A. E. (2019). Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme stratejileri ile çocukların davranış problemleri arasındaki ilişki. *Başkent University Journal of Education*, 6(2), 155-166.

Joas, J. and Möhler, E. (2021). Maternal Bonding in Early Infancy Predicts Childrens' Social Competences in Preschool Age. *Frontiers in Psychiatry*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.687535>

Johnson, A. M., Hawes, D. J., Eisenberg, N., Kohlhoff, J. and Dudeney, J. (2017). Emotion socialization and child conduct problems: A comprehensive review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 54, 65–80. doi:10.1016/j.cpr.2017.04.001

Karim, R., Dang, H., Henderson, V. W., Hodis, H. N., St. John, J., Brinton, R. D. and Mack, W. J. (2016). Effect of Reproductive History and Exogenous Hormone Use

on Cognitive Function in Mid- and Late Life. *Journal of the American Geriatrics Society*, 64(12), 2448–2456. doi:10.1111/jgs.14658

Kapıkıran Acun, N., İvrendi, A. ve Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: Durum saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 20-28.

Karakoç, K.N. (2022). *48-72 Aylık Çocuklara Yönelik Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Yönünden İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Karoğlu, H. ve Ünüvar, P. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 231-254.

Katz, L. F. and Hunter, E. C. (2007). Maternal meta-emotion philosophy and adolescent depressive symptomatology. *Social Development*, 16(2), 343–360.

Kılıç, M., Uslukılıç, G. ve Ok, Ş. (2021) COVID-19 Pandemisi Evde Kal Uygulaması: Toplumun Tutum ve Davranışları. *Bozok Tıp Dergisi*, 11(1), 63-76.

Kılınç, N. (2016). *5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları ile oyun davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük

Klein, M. (1946). Notes on some schizoid mechanisms. *International Journal of Psycho-Analysis*, 27, 99-110.

Klein, M. (1952). The mutual influences in the development of ego and id: Discussants. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 7(1), 51-68. DOI: 10.1080/00797308.1952.11823152

Klein, M. (2011). *Haset ve Şükran*. (Çev. Saffet Murat Tura) (3. Basım). İstanbul: Metis Yayınları

Kliewer, W., Parrish, K. A., Taylor, K. W., Jackson, K., Walker, J. M. and Shivy, V. A. (2006). Socialization of coping with community violence: Influences of caregiver coaching, modeling, and family context. *Child development*, 77(3), 605-623.

Kliewer, W., Sandler, I. and Wolchik, S. (1994). Family socialization of threat appraisal and coping: Coaching, modeling, and family context. In F. Nestmann & K. Hurrelmann (Eds.), *Social networks and social support in childhood and adolescence* (pp. 271–291). Walter De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110866377.271>

Klimes Dougan, B., Brand, A. E., Zahn-Waxler, C., Usher, B., Hastings, P. D., Kendziora, K. and Garside, R. B. (2007). Parental Emotion Socialization in Adolescence: Differences in Sex, Age and Problem Status. *Social Development*, 16(2), 326–342. doi:10.1111/j.1467-9507.2007.00387.x

- Koyuncu Şahin, M. (2021). *Olumlu Ebeveynlik Programı'nın Çocukların Davranış Problemlerine, Ebeveynlerin Disiplin Yöntemlerine ve Ebeveyn-Çocuk İlişkisine Etkisi*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kök, E. E. ve Ünal, F. (2018). Ebeveynlerin Çocukları ile İlişkilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 26(5), 1437-1446.
- Köklü, N. ve Büyüköztürk, Ş. (2000). *Sosyal bilimler için istatistiğe giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Köse, Z. (2019). *Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerileri ile okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Kramer, L. and Bank, L. (2005). Sibling relationship contributions to individual and family well-being: Introduction to the special issue. *Journal of Family Psychology*, 19, 483-485.
- Kurtulan, B. (2015). *Erken Çocukluk Döneminde (4-7 yaş) Bilişsel Beceriler ile Sosyal Beceriler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Lehman, E. B., Arnold, B. E., & Reeves, S. L. (1995). Attachments to blankets, teddy bears, and other nonsocial objects: A child's perspective. *The Journal of Genetic Psychology*, 156(4), 443-459.

- Lehman, E. B., Arnold, B. E., Reeves, S. L., & Steier, A. (1996). Maternal beliefs about children's attachments to soft objects. *American journal of orthopsychiatry*, 66(3), 427-436.
- Lehman, E.B., Denham, S.A., Moser, M.H. and Reeves, S.L. (1992). Soft object and pacifier attachment in young children: The role of security attachment to the mother. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 33, 1205– 1215.
- Lengua, L. J., Thompson, S. F., Ruberry, E. J., Kiff, C. J., Klein, M. R., Moran, L. R. and Zalewski, M. (2021). Concurrent and prospective effects of income, adversity, and parenting behaviors on middle-childhood effortful control and adjustment. *Social Development*.
- Lewis, M. and Saarni, C. (1985). Culture and emotions. In M. Lewis & C. Saarni, (Eds.), *The socialization of emotions* (pp. 1-17). Springer, Boston, MA.
- Libet, J. and Lewinsohn, M. (1973). Concept of social skills with special reference to the behavior of depressed patients. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 40(1), 304–312.
- Lithoxoidou, L. S., Georgopoulos, A. D., Dimitriou, A. T. and Xenitidou, S. C. (2017). "Trees Have a Soul Too!" Developing Empathy and Environmental Values in Early Childhood. *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 5(1), 68-88.

- Lookabaugh, S. L. and Fu, V. R. (1992). Children's use of inanimate transitional objects in coping with hassles. *The Journal of genetic psychology*, 153(1), 37-46.
- López Turley, R. N., Desmond, M. and Bruch, S. K. (2010). Unanticipated Educational Consequences of a Positive Parent-Child Relationship. *Journal of Marriage and Family*, 72(5), 1377–1390. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00771.x
- Lunkenheimer, E. S., Shields, A. M. and Cortina, K. S. (2007). Parental emotion coaching and dismissing in family interaction. *Social Development*, 16(2), 232-248.
- Maccoby, E. E. (2007). Historical overview of socialization research and theory, J. E., Grusec ve P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization theory and research*, 13–41.
- Mahler, M. S. (1967). On human symbiosis and the vicissitudes of individuation. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 15(4), 740-763.
- Mahler, M. S. and Gosliner, B. J. (1955). On symbiotic child psychosis: Genetic, dynamic and restitutive aspects. *The psychoanalytic study of the child*, 10(1), 195-212.
- Mahler, M. S., Pine, ve F., Bergman, A., (2003). *İnsan yavrusunun psikolojik doğumu*. (Çev. Ali Nahit Babaoğlu). İstanbul: Metis Yayınları.
- Malatesta, C. Z. and Haviland, J. M. (1982). Learning display rules: The socialization of emotion expression in infancy. *Child development*, 53(4), 991-1003.

Mercan, H. (2020). *60-72 Aylık Çocukların Öz Düzenleme Becerileri ile Zorbalıkla Baş Etme Stratejilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Miller, P. H. (2016). *Theories of developmental psychology*. Worth Publishers

Miller, R. L., Dunsmore, J. C. and Smith, C. L. (2015). Effortful control and parents' emotion socialization patterns predict children's positive social behavior: A person-centered approach. *Early Education and Development*, 26(2), 167-188.

Miller Slough, R. L., Dunsmore, J. C., Zeman, J. L., Sanders, W. M. and Poon, J. A. (2018). Maternal and paternal reactions to child sadness predict children's psychosocial outcomes: A family-centered approach. *Social Development*, 27(3), 495-509.

Mirabile, S. P., Oertwig, D. and Halberstadt, A. G. (2018). Parent emotion socialization and children's socioemotional adjustment: when is supportiveness no longer supportive? *Social Development*, 27(3), 466-481.

Moffett, E.A. and Aldridge, K. (2014). Size of the anterior fontanelle: three-dimensional measurement of a key trait in human evolution. *Anat. Rec.* 297, 234–239. (doi:10.1002/ar.22830).

Morawska, A., Winter, L. and Sanders, M. R. (2009). Parenting knowledge and its role in the prediction of dysfunctional parenting and disruptive child behaviour. *Child: care, health and development*, 35(2), 217-226.

Mutlu, Ö. (2020). *Okul öncesi çocukların duygu düzenleme stratejileri ile anne babaların duygu sosyalleştirme yaklaşımları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Nilsen, W., Karevold, E. B., Kaasbøll, J. and Kjeldsen, A. (2018). Nuancing the role of social skills—a longitudinal study of early maternal psychological distress and adolescent depressive symptoms. *BMC pediatrics*, 18(1), 1-12. <https://doi.org/10.1186/s12887-018-1100-4>

O'Neal, C. R. and Magai, C. (2005). Do parents respond in different ways when children feel different emotions? The emotional context of parenting. *Development and psychopathology*, 17(2), 467-487.

O'Neil Woods, S. E. (2012). *Links among maternal emotion socialization, and children's emotional competence and social behaviour*. (Unpublished dissertation). University of Windsor, Ontario.

Ogelman, H. G. ve Çabuk, F. U. (2013). 5 yaş çocuklarının sosyal konumlarının annebabalarının kabul red düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(18), 23-45.

Ogelman, H.G. ve Sarıkaya, H.E. (2014). 5-6 Yaş Çocukların Sosyal Beceri, Akran İlişkileri ve Okula Uyum Düzeyleri ile Kardeş Değişkenleri Arasındaki İlişkiler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 41, 1-27.

- Önalın, F. A. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 39-58.
- Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 420-440.
- Özkan, H. K. (2015). *Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışları ile Çocukların Benlik Algısı ve Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, K. ve Bartan, M. (2019). Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarda bağlanma ve anne-baba-çocuk ilişkisi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 101-118.
- Özyürek, A. (2015). Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ile Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45 (206), 106-120.
- Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Öztürk, F. D. (2019). Okul Öncesi 4-6 Yaş Grubu Çocukların Bağlanma Stilleri ile Sosyal Beceri Düzeyi ve Oyun Davranışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Journal of Gifted Education and Creativity*, 6(2), 75-85.

Pala, Ş. (2020). *Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışları ile Çocukların Duyguları Anlama Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Palombo, J., Bendicsen, H. ve Koch, B. (2021). *Psikanalitik Gelişim Teorileri Rehberi 1*. Cilt (Çev. Psikoterapi Enstitüsü Çeviri Ekibi) (2. Basım). İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları

Parke, R. D. (1994). Progress, paradigms, and un- resolved problems: Recent advances in our understanding of children's emotions. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40(1), 157-169.

Passman, R. H. (1987). Attachments to inanimate objects: Are children who have security blankets insecure? *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55(6), 825-830.

Peixoto, C., Coelho, V., Machado, F. and Fonseca, S. (2022). Associations between perceived maternal acceptance–rejection and social and emotional competence of preschool children. *Early Child Development and Care*, 192, 1-15.

Perlman, S. B., Camras, L. A. and Pelphrey, K. A. (2008). Physiology and functioning: Parents' vagal tone, emotion socialization, and children's emotion knowledge. *Journal of Experimental Child Psychology*, 100(4), 308–315. doi:10.1016/j.jecp.2008.03.007

- Perren, S. and Alsaker, F. D. (2009). Depressive symptoms from kindergarten to early school age: Longitudinal associations with social skills deficits and peer victimization. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 3(1), 1-10.
- Philippe, J. (2001). *The relations between emotion socialization, attachment style and acculturative stress in a sample of Haitian and Dominican immigrants* (Doctoral dissertation, Long Island University, The Brooklyn Center).
- Pianta R. C. (1992). *Child-Parent Relationship Scale*. University of Virginia.
- Province, S. and Lipton, R. C. (1962). *Infants in Institutions: A Comparison of their development with family-reared infants during the first year of life*. New York, 128-139.
- Raikes, H. A., Virmani, E. A., Thompson, R. A. and Hatton, H. (2013). Declines in peer conflict from preschool through first grade: Influences from early attachment and social information processing. *Attachment & Human Development*, 15(1), 65-82. doi:10.1080/14616734.2012.728381
- Samancı, O. ve Uçan, Z. (2017). Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 281-288.
- Saygı, D. (2011). *Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması Ve Anne-Çocuk İlişkisinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Seçkin, Ş. ve Hasanoğlu, A., (2020). *Çocukta Rezilyans Esneklik ve Toparlanabilme Becerisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

September, S. J., Rich, E. G. and Roman, N. V. (2015). The role of parenting styles and socio-economic status in parents' knowledge of child development. *Early Child Development and Care*, 186(7), 1060–1078. doi:10.1080/03004430.2015.1076399

Seven, S. (2006). *6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Shaffer, A., Suveg, C., Thomassin, K. and Bradbury, L. L. (2011). Emotion Socialization in the Context of Family Risks: Links to Child Emotion Regulation. *Journal of Child and Family Studies*, 21(6), 917–924. doi:10.1007/s10826-011-9551-3

Sharma, R., Goswami, V. and Gupta, P. (2016). Social skills: Their impact on academic achievement and other aspects of life. *International journal for innovative research in multidisciplinary field*, 2(7), 219-224.

Shonk, S. M. and Cicchetti, D. (2001). Maltreatment, competency deficits, and risk for academic and behavioral maladjustment. *Developmental Psychology*, 37(1), 3–14.

Siegel, D. J. and Hartzell, M. (2003). *Parenting from the inside out: How a deeper self-understanding can help you raise children who thrive*. New York: Penguin Putnam Inc.,

- Silkenbeumer, J., Schiller, E. M., Holodynski, M. and Kärtner, J. (2016). The role of co-regulation for the development of social-emotional competence. *Journal of Self-regulation and Regulation*, 2, 17-32.
- Song, J. H. and Trommsdorff, G. (2016). Linking maternal emotion socialization to boys' and girls' emotion regulation in Korea. *Child Studies in Asia-Pacific Contexts*, 6(2), 47-57.
- Sperling, J. and Repetti, R. L. (2018). Understanding emotion socialization through naturalistic observations of parent–child interactions. *Family Relations*, 67(3), 325-338.
- Steir, A. J. and Brauch Lehman, E. (2000). Attachment to transitional objects: Role of maternal personality and mother–toddler interaction. *American Journal of Orthopsychiatry*, 70(3), 340–350. doi:10.1037/h0087714
- Şahin, G. (2020). *Erken Çocukluk Döneminde Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerine Göre Grupla Problem Çözme Becerisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Şahin, M. ve Akbaba, S. (2010). İlköğretim Okullarında Zorbacı Davranışların Azaltılmasına Yönelik Empati Eğitim Programının Etkisinin Araştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(1), 331-342.
- Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.), Boston: Allyn and Bacon.

- Tanrıöğen, Y. (2014). *Okul öncesi dönemi çocukların yaşadıkları sosyo kültürel ortamların sosyal beceri ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Tekinceer, E. (2021). *Somatik hastalığı olan okul öncesi dönem çocuklarında ebeveyn tutumları ve kaygı düzeyinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Thomassin, K. and Seddon, J. A. (2019). Implicit attitudes about gender and emotion are associated with mothers' but not fathers' emotion socialization. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 51(4), 254-260.
- Thompson, R. A. (2014). Socialization of emotion and emotion regulation in the family. In J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation*. 173–186. The Guilford Press.
- Tierney, A. L. and Nelson, C. A. (2009). Brain development and the role of experience in the early years. *Zero to three*, 30(2), 9-13.
- Triebenbacher, S. L. (1997). Children's use of transitional objects: Parental attitudes and perceptions. *Child psychiatry and human development*, 27(4), 221-230.
- Triebenbacher, S. L. and Tegano, D. W. (1993). Children's use of transitional objects during daily separations from significant caregivers. *Perceptual and motor skills*, 76(1), 89-90.

- Turan Güven, T. (2018). *48-60 aylık çocukların sosyal becerilerinin ve problem davranışlarının ebeveynleri tarafından değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tutkun, C. ve Dinçer, Ç. (2020). Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi-Derecelendirme Ölçeği Okul Öncesi Versiyonu Aile Formu: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 53(1), 185-208.
- Ulutas, A. and Kanak, M. (2016). An Analysis of the Mother and Child Education Program's Effects on the Relationship between Mothers and Their Five-or Six-Year-Old Children. *Journal of Education and Learning*, 5(4), 234-244.
- Uyanık, Ö., Kaya, Ü. Ü., İnal Kızıltepe, G. ve Can Yaşar, M. (2016). Çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babaların çocukları ile olan ilişkilerinin incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 9(4), 515-531. <http://dx.doi.org/10.5578/keg.10509>
- Uyar, R.Ö., Yılmaz Genç, M.M. and Arnas, Y. A. (2018). Emotion Regulation and Emotion Understanding in Preschoolers as a Predictor of the Maternal Socialization of Emotion. *Education & Science*, 43(195) 1-17.
- Valiente, C., Eisenberg, N., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Cumberland, A. and Losoya, S. H. (2004). Prediction of Children's Empathy-Related Responding From Their Effortful Control and Parents' Expressivity. *Developmental Psychology*, 40(6), 911–926. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.40.6.911>

Van IJzendoorn, M. H., Goossens, F. A., Tavecchio, L. W. C., Vergeer, M. M. and Hubbard, F. O. A. (1983). Attachment to soft objects: Its relationship with attachment to the mother and with thumbsucking. *Child psychiatry and human development*, 14(2), 97-105.

Vatansever, S. (2019). *Anaokuluna devam eden çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinin çocukların oyun davranışlarına etkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Vinik, J., Johnston, M., Grusec, J. E. and Farrell, R. (2013). Understanding the learning of values using a domains-of-socialization framework. *Journal of Moral Education*, 42(4), 475-493.

Vygotsky, L.S. and Cole, M. (1978). *Mind in society: Development of higher psychological processes*. Harvard university press.

Vygotsky, L. S. (1986). *Thought and Language*. The MIT Press, Cambridge, MA.

Win, S. Y. and Nwe, K. H. (2020). An analysis of the impact of play on preschool children's social skills development. *J. Myanmar Acad. Arts Sci*, 18(9), 231-244.

Winnicott, D. W. (2019). *Oyun ve Gerçeklik*. (Çev. Tuncay Birkan). İstanbul: Metis Yayınları.

Winnicott, D. W. (1958). The capacity to be alone. *International Journal of Psycho-Analysis*, 39, 416-420.

- Winnicott, D. W. (1960). The maturational processes and the facilitating environment: studies in the theory of emotional development. (Eds. M. M. R. Khan). *Ego distortion in terms of true and false self*. London: Hogarth Press and The Institute of Psychoanalysis, 140-152.
- Winnicott, D. W. (1953). Transitional objects and transitional phenomena; a study of the first not-me possession. *The International Journal of Psychoanalysis*, 34, 89–97.
- Wolf, A. W. and Lozoff, B. (1989). Object attachment, thumbsucking, and the passage to sleep. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 28(2), 287-292.
- Wong, M. S., McElwain, N. L. and Halberstadt, A. G. (2009). Parent, family, and child characteristics: Associations with mother- and father-reported emotion socialization practices. *Journal of Family Psychology*, 23(4), 452–463. doi:10.1037/a0015552
- Yagmurlu, B. and Altan, O. (2010). Maternal socialization and child temperament as predictors of emotion regulation in Turkish preschoolers. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 19(3), 275-296.
- Yağmurlu, B., Yavuz, M. and Altan, Ö. (2012). Turkish mothers' coping with children's negative emotions: A brief report. *Journal of Child and Family Studies*, 22(3), 437-443.

Yaşar Ekici, F. (2015). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Sosyal Becerileri ile Aile Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 223-259.

Yener, P. (2014). *Okul öncesi eğitimi alan 60 ay ve üzeri çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yeşildaş, F. B. (2018). *Okul öncesi çocuklarda kaygının ebeveyn-çocuk ilişkisine yönelik değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yucel, D., Bobbitt-Zeher, D. and Downey, D. (2016). Quality matters: Sibling relationships and friendship nominations among adolescents. *Child Indicators Research*, 11, 523-539.

Yurtseven, L. ve Kurt, G. (2014). Okul Öncesi Eğitimin ve Annelerin Hikâye Kitabı Okumasının Çocukların Sosyal Beceri Gelişimi ile İlişkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37(2), 99-119.

Yüksek Usta, S. (2014). *Okul öncesi dönem çocuklarda davranış problemlerinin anne-çocuk ve öğretmen-çocuk ilişkileri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Zahn Waxler, C. (2010). Socialization of emotion: who influences whom and how? *New directions for child and adolescent development*, 128, 101-109. doi:10.1002/cd.271
- Zhong, J., He, Y., Gao, J., Wang, T. and Luo, R. (2020). Parenting knowledge, parental investments, and early childhood development in rural households in western China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(8), 2792.
- Zhu, Y., Li, X., Jiao, D., Tanaka, E., Tomisaki, E., Watanabe, T., ... and Anme, T. (2021). Development of Social Skills in Kindergarten: A Latent Class Growth Modeling Approach. *Children*, 8(10), 870.
- Zinsser, K. M., Gordon, R. A. and Jiang, X. (2021). Parents' socialization of preschool-aged children's emotion skills: A meta-analysis using an emotion-focused parenting practices framework. *Early Childhood Research Quarterly*, 55, 377–390. doi:10.1016/j.ecresq.2021.02.001

EKLER

EK-1: Etik Kurul İzni

T.C. DÜZCE ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU KARARLARI		
<u>TOPLANTI SAYISI</u> 4	<u>KARAR SAYISI</u> 2021/53	<u>KARAR TARİHİ</u> 25.02.2021
 KARAR NO: 2021/53 Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı öğrencisi Şeyma Nur YASLI'nın, " 4-5 Yaş Çocukların Ebeveynlerinin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarının Ebeveyn Çocuk İlişkisi ve Çocukların Sosyal Becerileri Üzerindeki Rolünün İncelenmesi " tez çalışması kapsamında 4-5 yaş çocukların ebeveynlerinden veri toplamak için uygulamak istediği anket soruları Etik Kurulumuzca incelenmiş olup ilgili çalışmanın araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olmak koşulu ile uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna; Oy birliği ile karar verildi.		

EK-2: Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcı bu çalışma 4-5 yaş çocuğu olan anne ve babalara yöneliktir. Bu araştırmada 4-5 yaş çocukların ebeveynlerinin duygu sosyalleştirme davranışlarının ebeveyn çocuk ilişkisi ve çocukların sosyal becerileri üzerindeki rolünü araştırmak amaçlanmıştır. Kişisel bilgileriniz, verdiğimiz yanıtlar gizli tutulacak ve başka bir amaçla kullanılmayacaktır.

1. Yaşınız:

2. Eğitim Durumunuz:

İlköğretim:

Lise:

Üniversite:

Yüksek Lisans/Doktora:

3. Ailedeki kardeş sayısı (kendisi hariç):

4. Çocuğunuzun yaşı(4-5 yaş aralığında birden fazla çocuğunuz varsa yalnızca bir tanesini düşünerek yanıtlayınız) :

4:

5:

5. Çocuğunuzun cinsiyeti:

Kız:

Erkek:

6. Çocuğunuzun yanından ayırmak istemediği bir oyuncuğu ya da annesinin bir eşyası var mı? Varsa nedir?(peltiş ayı, battaniye, annesinin kıyafeti, başörtüsü vb.)

7. Çocuk psikolojisiyle ilgili yayınları ve eğitimleri ne sıklıkla takip edersiniz? (seminere katılmak, dergi-kitap okumak, uzman bilgisi dinlemek vb.)

Nadiren:

Sıklıkla:

Her zaman: